

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВНЗ УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЛЬВІВСЬКА ДУХОВНА СЕМІНАРІЯ СВЯТОГО ДУХА
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра церковної історії

Магістерська робота

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКЕ ДУХОВЕНСТВО ПІДПІЛЬНОЇ
ЦЕРКВИ НА ПРИКЛАДІ О. РОМАНА КАСПРИШИНА

Студент 6-го курсу: Роман Заблоцький
Науковий керівник: Світлана Гуркіна кандидат
історичних наук

Львів 2018

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНЦІВ В СРСР В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД ТА СТАН ДУХОВЕНСТВА ПІСЛЯ ПСЕВДОСОБОРУ	8
1. Становище духовенства після Львівського Псевдособору 1946 року до 1968 року.....	8
2. Суспільно-політичне становище українців в СРСР у повоєнний час	16
РОЗДІЛ II. ДИТИНСТВО, ПОКЛИКАННЯ, НАВЧАННЯ ТА ПОЧАТОК СВЯЩЕНИЧОГО СЛУЖІННЯ.....	24
1. Дитинство та зрілість	24
2. Покликання.....	26
3. Підпільне навчання	28
4. Початок священничого служіння	35
РОЗДІЛ III. ДІЯЛЬНІСТЬ ОТЦЯ РОМАНА КАСПРИШИНА ЯК СВЯЩЕНИКА ПІДПІЛЬНОЇ ЦЕРКВИ ТА ПІСЛЯ ВИХОДУ З ПІДПІЛЛЯ	40
1. Душпастирська діяльність під час підпілля.....	40
2. Небезпеки які супроводжували сім'ю підпільного священника	47
3. Участь в процесі легалізації Церкви та діяльність після легалізації.....	49
4. Останні роки життя	52
5. Проблема латинізації та питання ідентичності УГКЦ.....	53
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	66
ДОДАТКИ.....	74
ІЛЮСТРАЦІЇ.....	121

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ГКЦ - Греко-Католицька Церква

КДБ - Комітет Державної Безпеки

КПУ - Комуністична Партія України

НКВС - Народний комісаріат внутрішніх справ

ОУН - Організації Українських Націоналістів

РПЦ - Російська Православна Церква

СРСР - Союз Радянських Соціалістичних Республік

УПА - Українська Повстанська Армія

УРСР - Українська Радянська Соціалістична Республіка

ЦК КП(б)У - Центральний Комітет Комуністичної партії (більшовиків) України

ВСТУП

Актуальність дослідження. Українська Греко-Католицька Церква в своїй історії зазнала багато гонінь і страждань. Особливим випробуванням стала друга половина XX століття, коли в СРСР на державному рівні проголосили спершу «ліквідацію» Галицької митрополії на псевдособорі у Львові у березні 1946 року, а через три роки - «возз'єднання» з Російською Православною Церквою (далі - РПЦ) Мукачівської греко-католицької єпархії на Закарпатті. Релігійна політика радянської влади супроводжувалася репресіями не тільки стосовно самих греко-католицьких священиків, але й утисками та погрозами для їх рідних та близьких. Саме через терор радянської влади велика кількість греко-католицького духовенства були змушені прийняти пропонуване їм «возз'єднання» з РПЦ. Але були й такі ісповідники віри, які не побоялися тюрм та важких каторжних робіт і не погодилися підписатися за ліквідацію Церкви, за що були змушені терпіти поневіряння, знущання та муки.

Чимало греко-католицьких священиків, які не погоджувалися з рішеннями «псевдособору», залишилися в Україні. Вони виконували свої душпастирські обов'язки підпільно, адже до досягнення пенсійного віку вони мали працювати на державних роботах. Саме їхня діяльність була неоціненним подвигом, оскільки велика кількість вірян мали змогу приймати участь у підпільних богослужіннях та приймати Святі Таїнства. Діяльність таких священиків часто викривалася агентами КДБ, за що вони приймали дуже жорстокі міри покарання. Але незважаючи на небезпеки та перешкоди, духовенство підпільної Греко-Католицької Церкви не припиняло своєї активної діяльності серед людей в умовах жорстокого контролю та репресій.

Завдяки незламному духу єпископів, духовенства, монашества та мирян, які зуміли звільнитися з ворожих кайдан та продовжувалося поширення Доброї Новини світові. Значна частина духовенства була таки винищена радянською владою, але неможливо перемогти те, що є від Бога. Тому Греко-Католицька Церква вистояла і таки добилася бажаної мети – виходу з підпілля. Важливо знати цих велетнів духа, які перейшли усі випробування та продовжували своє служіння для Бога і людей.

Оригінальність цієї праці полягає в дослідженні життя і діяльності отця Романа Каспришина на основі його приватного архіву, а також на основі його особистого інтерв'ю та інтерв'ю членів його родини.

Метою дослідження є аналіз життя та душпастирської діяльності о. Романа Каспришина, підпільного священика УГКЦ.

Завдання дослідження:

1. Описати становище духовенства УГКЦ після Львівського псевдособору 1946 р.
2. Проаналізувати життя о. Романа: період від дитинства до священичих свячень.
3. Проаналізувати діяльність о. Романа як священика підпільної Церкви.
4. Проаналізувати і охарактеризувати діяльність о. Романа після виходу УГКЦ з підпілля до смерті, виокремити її основні напрямки.
5. Провести інтерв'ю з рідними і близькими о. Романа Каспришина.

Об'єктом дослідження є діяльність греко-католицького духовенства підпільної Церкви.

Предметом дослідження є життя і діяльність підпільного греко-католицького священика Романа Каспришина.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період життя о. Романа Каспришина, тобто 1937-2002 роки.

Географічні межі дослідження охоплюють територію Львівської області, зокрема стм. Рудно, Зимна Вода та.

У праці використано **методи**: комплексного аналізу, синтезу, метод усноісторичного інтерв'ю, дослідницький, узагальнення та хронологічно-описовий. У праці також буде використаний методологічний принцип історизму.

Огляд джерел та літератури:

Основними джерелами дослідження є матеріали особистого архіву автора: статті, документи, листи. Зокрема, статті: *«Спогад про радника Митрополичої Консисторії отця Константина Стисловського»*, *«Єромонах Павло Маїк і в бухгалтерській школі навчав»*, *«Редемпторист отець Євстахій Смаль –*

півзаконний парох», *«Спогад про мого підпільного вчителя»*, в яких отець Роман описує особливості свого підпільного навчання, всі труднощі, які були пов'язані із недостатком літератури, а також згадує про викладачів, які провадили лекції. У статтях *«Моя перша Св. Літургія в Церкві на Різдво в 1968 році»* та *«Спогад із часів душпастирства у катакомбній УГКЦеркві»* отець описує своє підпільне душпастирство, яке відбувалося в багатьох селах. Крім того, отець згадує про священників, які допомагали йому на початку його служіння.

Крім того, важливими джерелами дослідження є матеріали архіву Інституту Історії Церкви Українського Католицького Університету, а саме *«Інтерв'ю з о. Романом Каспришиним від 27.04.1998»*, а також *«Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004»*. У них о. Роман та його дочка Марія Заблоцька детально описують всі умови та труднощі життя і служіння підпільного священника та його сім'ї.

Також важливим джерелом праці стало інтерв'ю проведене автором з дружиною о. Романа Каспришина – Надією Каспришин, в якому пані Надія детально розповідає про найважчі хвилини служіння отця, про його арешти та переслідування з боку КДБ.

Важливими працями для загального опису підпілля є статті Богдана Боцюрківа *«Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)»*, о. Тараса Бублика *«Історія виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпільних умов існування: інтерв'ю з учасниками боротьби за легалізацію»* та Світлани Гуркіної *«До питання про церковний провід Греко-Католицької Церкви у 1945-1989 роках»*, які поетапно висвітлюють життя підпільної Церкви в Україні до її виходу з підпілля та легалізації.

Структура роботи. Робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, ілюстрацій та додатків.

У **першому розділі** показано короткий опис ліквідації УГКЦ на Львівському псевдособорі 1946 р. та подальшу долю греко-католицького єпископату та духовенства в повоєнний період. Також розкрито загальне

суспільно-політичне становище українців в СРСР в повоєнні роки, а особлива увага звернена на західноукраїнські землі, де саме в цей час, радянська влада намагалася утвердити свою комуністичну ідеологію.

У **другому розділі** дослідили першу частину життя о. Романа Каспришина, що охоплює період від його народження до початку його священничого служіння. Показали історію його священничого покликання, навчання в підпільній семінарії та рукоположення.

У **третьому розділі** проаналізували душпастирську діяльність отця Романа Каспришина під час підпілля, особливості служіння та арешти, яких зазнав отець від органів КДБ. Крім того, описано його участь в боротьбі за легалізацію Церкви та останні роки життя.

РОЗДІЛ І

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНЦІВ В СРСР В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД ТА СТАН ДУХОВЕНСТВА ПІСЛЯ ПСЕВДОСОБОРУ

1. Становище духовенства після Львівського Псевдособору 1946 року до 1968 року

Після смерті митрополита Андрея Шептицького, Радянська влада розпочала процес ліквідації Греко Католицької Церкви. Адже ГКЦ активно протистояла комуністичній ідеології, а також завжди стояла на захисті українських інтересів. Оскільки, ГКЦ мала сильні позиції на Галичині, то влада Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) вбачала в ній ворога який несе загрозу комуністичній доктрині держави.

План ліквідації ГКЦ було представлено Сталіну 15 березня 1945 року полковником Г. Карповим, який очолював раду у справах Російської Православної Церкви (РПЦ)¹. Інструкція №58 поетапно описувала ліквідацію ГКЦ на Галичині та Закарпатті, за якою у Львові було створено православну єпархію, а також мали на меті створити ініціативну групу, яка б очолила процес приєднання ГКЦ до РПЦ².

Наступ на Церкву в Радянському Союзі розпочався 11 квітня 1945 року, коли Народний комісаріат внутрішніх справ (НКВС) розпочав арешт ієрархії Церкви. Було заарештовано митрополита Йосифа Сліпого, єпископів Микиту Будку, Миколая Чарнецького, Григорія Хомишина, Івана Лятишевського³. Заарештувавши главу Греко-Католицької Церкви, радянська влада мала намір повністю ліквідувати греко-католиків. Невдовзі після арешту, Йосифа Сліпого

---

¹ С. Гуркіна, «До питання про церковний провід Греко-Католицької Церкви у 1945-1989 роках» // *«Катакомбна Церква» (Двадцятиліттю виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпілля присвячується): статті і матеріали*, Львів: Логос 2009, 57.

² А. Бабинський, *Історія УГКЦ за 90 хвилин*, Львів: «Свічадо» 2017, 79.

³ Ред. В. Цветков, *Літопис Голготи України, Том 2*, Дрогобич: «Відродження» 1994, 112.

було доставлено до Києва, де він відчув на собі повною мірою всі жахи системи⁴. Масовому арешту єпископату ГКЦ, а також моральному та фізичному терору священиків, який включав арешти та депортації на Сибір⁵, передувала стаття Ярослава Галана у газеті «Вільна Україна» під назвою «З хрестом чи ножем?», у якій Церкву звинувачували у співпраці із німцями та у зв'язках із підпіллям ОУН, щоб виправдати дії органів безпеки та посіяти сумнів щодо доброчесності греко-католицького духовенства⁶.

28 травня 1945 року у Львові було сформовано «Ініціативну групу» до складу якої увійшли настоятель Преображенської церкви у Львові о. д-р. філософії Г. Костельник, о. д-р М. Мельник, о. А. Пельвецький, декан Гусятинського деканату⁷. Того ж дня було написане звернення до Ради Народних Комісарів УРСР з проханням узаконити діяльність Ініціативної групи і визнати за нею право вести справу воз'єднання УГКЦ з РПЦ⁸. Відомо, що греко-католицьких священиків, які увійшли в ініціативну групу шантажували та схиляли до співпраці через обіцянки вигідного становища в Православній Церкві. Зокрема, Мельника та Пельвецького ще перед «псевдособором» було висвячено на єпископів Православної Церкви⁹. Крім того, ще в 1941 році було заарештовано середущого сина о. Гавриїла Костельника, і через шантаж намагалися схилити отця, до того, щоб він ще тоді очолив процес «об'єднання» Церков. Коли о. Гавриїл відмовився, його сина було страчено¹⁰. Проте, які причини спонукали Г. Костельника очолити ініціативну групу цього разу, досі не відомі¹¹. Тому, членів групи в кабінетах НКВС швидко переконали, що «воз'єднання» Церков неминуче, а «вина» заарештованих ієрархів доведена, і на

⁴ В. Пащенко, *Греко-католики в Україні*, Полтава: 2002, 102.

⁵ В. Ленчик, *Нарис історії української Церкви*, Львів: Свічадо 2003, 476.

⁶ «Ліквідація УГКЦ» // сайт: *Територія терору*, <<http://territoryterror.org.ua/uk/history/1945-1953/ugcc-liquidation/>> (дата звернення 4.10.2018).

⁷ В. Цветков, *Літопис Голготи України, Том 2*, 112.

⁸ В. Сергійчук, *Ліквідація УГКЦ*, Київ: 2006, 748.

⁹ А. Бабинський, *Історія УГКЦ за 90 хвилин*, 81.

¹⁰ О. Гірник, «Забутий ювілей» // сайт: *Hazard*,

<http://www.harazd.net/index.php?glowna=statii_szczegoly&numer_artykulu=166>, (дата звернення 4.10.2018).

¹¹ Там само.

їхнє визволення можна не сподіватись, а отже, без цього кроку, настане стан безвладдя у Церкві¹².

Собор відбувся у Архикатедральному храмі Святого Юрія 8-10 березня 1946 року. На соборі брали участь 216 делегатів від духовенства та 19 від мирян¹³. Було прийнято рішення про скасування Берестейської унії та про воз'єднання Греко-Католицької Церкви з Російською Православною Церквою. Після проведення Львівського «собору», було підраховано, що лише 986 прихильників Ініціативної групи «навернулися» на православ'я, проте, все ще залишався майже триста греко-католицькі священники, які не визнали «собору» і не перейшли на православ'я¹⁴. Також була частина священників, які на той час вже були ув'язнені чи перебували на засланні, або ж узагалі готові були позбавитись священничого сану чи піти на емеритуру¹⁵.

Доля очільників «псевдособору» була трагічною. Отця Костельника було вбито у 1948р., єпископа Мельника отруєно у 1950р¹⁶. Також репресії не оминули ту частину духовенства, яка підписала воз'єднання.

Оскільки після собору ГКЦ опинилася поза законом, то на так зване «упірне» духовенство чекав арешт, причиною якого були сфабриковані політичні звинувачення. Після арештів, більшості духовенству та їхнім сім'ям, рішенням суду, було винесено тривале й суворе ув'язнення, заслання їх та членів їхньої родини на поселення до Сибіру й Середньої Азії¹⁷. Цікаво, що «перед війною Греко-Католицька митрополія налічувала близько 2500 священників, натомість після всіх перепитій війни і встановлення нових кордонів на території радянської Галичини було офіційно зареєстровано 1270 священників, з яких 997 приєдналися до РПЦ»¹⁸.

¹² В. Цветков, *Літопис Голготи України, Том 2*, 113.

¹³ «Ліквідація УГКЦ» // сайт: *Територія терору*, <<http://territoryterror.org.ua/uk/history/1945-1953/ugcc-liquidation/>> (дата звернення 4.10.2018).

¹⁴ Б. Боцюрків, *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*, Львів: Видавництво Українського Католицького Університету 2005, 165.

¹⁵ Там само.

¹⁶ «Хрестом і терором . До 70-річчя Львівського псевдо собору: спроба переосмислення» // сайт: *Християнин і світ*, <<http://xic.com.ua/z-zhyttja/20-svidchennja/400-hrestom-i-terorom-do-70-richchja-lvivskogo-psevdosoboru-sproba-pereosmyslennja>> (дата звернення 4.10.2018).

¹⁷ Б. Боцюрків, *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*, 165.

¹⁸ А. Бабинський, *Історія УГКЦ за 90 хвилин*, 80.

Із відомості за липень-вересень 1946 року про стан канонічного оформлення та реєстрації уніатських релігійних общин читаємо наступні статистичні дані: Станіславівська область – із 604 діючих церков канонічно оформлено 542 церкви¹⁹. З 322 колишніх священиків – 271 священик також канонічно оформлений; Львівська область – з 281 священика нез'єднаних налічується 101 особа. 55 осіб – зовсім залишили церковну практику або ж були репресовані. Залишається 46 осіб таких, з якими потрібно попрацювати архієпископу Макарію, а саме: 17 осіб хворих і глибоких старців, 29 осіб «упорно отказывающихся» від канонічного оформлення²⁰.

Проте, незважаючи на всі репресії, діяльність Греко-Католицької Церкви все ще продовжувалася. Адже «станом на 1 листопада 1946 року в західній Україні продовжувала діяти значна кількість парафій: Тернопільська область – 136; Станіславська область – 54; Львівська область – 48; Дрогобицька область – 32»²¹. Крім того, досить довгий час діяли монаші осередки, зокрема Гошівський монастир діяв до 1950 року, а монастир сестер василіанок в Суховолі діяв до 1952 року²².

Отже, після «псевдособору» 1946 року комуністичним режимом було передано Російській Православній Церкві близько 2500 греко-католицьких храмів, також було закрито 195 монаших осередків²³. У Львівській області «кількість непокірних греко-католицьких душпастирів, які все ще залишалися на волі, скоротилася від 98 осіб в лютому 1946 р. до 48 на початку вересня того ж року»²⁴.

Ще перед своїм арештом митрополит Йосиф Сліпий розумів, що комуністична влада розпочне свої репресії. Тому, на випадок арешту єпископату Греко-Католицької Церкви, він призначив генеральних вікаріїв, щоб Церква не

¹⁹ В. Сергійчук, *Нескорена Церква*, Київ: Видавництво «Дніпро» 2001, 123.

²⁰ Там само.

²¹ В. Пашенко, *Греко-католики в Україні*, Полтава: 2002, 103.

²² Б. Боцюрків, «Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989) // *Ковчег*, Ч.1. Збірник статей з церковної історії, Львів: 1993, 126.

²³ А. Бабинський, *Історія УГКЦ за 90 хвилин*, 84.

²⁴ Б. Боцюрків, *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*, 165.

залишилась без ієрархії²⁵. Ними стали єпископи Микита Будка, Микола Чернецький, протоігумен редемптористів о. де Вохт та архимандрит Климентій Шептицький²⁶.

Після смерті Йосипа Сталіна у березні 1953 року почалася «хрущовська відлига»²⁷, із початком якої почали процес перегляду справ засуджених та депортованих²⁸. В цей час починається період «катакомбної Церкви», який тривав до виходу Греко-Католицької Церкви з підпілля у 1989 році²⁹. Частина з репресованих греко-католицьких священників за період з 1945 по 1950 рік поверталися назад до Галичини і продовжували виконувати свої обов'язки підпільно³⁰. Крім того, частині духовенства вдалося уникнути арештів, оскільки вони ніби то залишили священство, і працювали на державній роботі, проте, насправді також були підпільними священниками³¹. Ще одна частина священників через терор прийняли православ'я, проте, згодом його «відкликали»³². Великою заслугою владики Миколая Чернецького, а згодом його наступника Василя Величковського, є розбудова структур підпільної Церкви³³. Для священників важливим було розуміння того, що єпископ їхньої Церкви є, і працює в тих самих умовах, що і вони. Це служило дуже добрим прикладом для духовенства, адже якогось координаційного плану дій від єпископа не було, оскільки кожен священник повинен був оцінювати ситуацію самостійно, щоб зрозуміти як він може провадити своє служіння. Єпископ міг дати тільки пораду, і зверталися до нього тільки при невідкладній потребі, щоб не наразити владику на небезпеку³⁴.

²⁵ В. Ленчик, *Нарис історії української Церкви*, 464.

²⁶ Там само.

²⁷ Т. Бублик, «Історія виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпільних умов існування: інтерв'ю з учасниками боротьби за легалізацію» // *«Катакомбна Церква» (Двадцятиліттю виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпілля присвячується): статті і матеріали*, Львів: Логос 2009, 60.

²⁸ Я. Стоцький, «Стан катакомбної Української Греко-Католицької Церкви і спроби легального відродження греко-католицьких громад під час хрущовської «відлиги»» // *«Катакомбна Церква» (Двадцятиліттю виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпілля присвячується): статті і матеріали*, Львів: Логос 2009, 5.

²⁹ Інститут Історії Церкви Українського Католицького Університету, *До Світла Воскресіння крізь терни катакомб. Підпільна діяльність та легалізація Української Греко-Католицької Церкви*, Львів: УКУ 2012, 32.

³⁰ В. Сергійчук, *Нескорена Церква*, Київ: 2001, 233.

³¹ Б. Боцюрків, *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*, 172.

³² Там само.

³³ Інститут Історії Церкви Українського Католицького Університету, *До Світла Воскресіння крізь терни катакомб. Підпільна діяльність та легалізація Української Греко-Католицької Церкви*, 32.

³⁴ Там само.

Цікаво, що голова ради в справах РПЦ – Г. Карпов подаючи інформацію про церковну обстановку в західних областях Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР) каже: «[...] частина цього греко-католицького духовенства проводить богослуження і вчиняє релігійні обряди на дому в себе і у вірних, в чому їм ніхто не перешкоджає, так як в радянському законодавстві немає вказівок на кримінальні переслідування за ці дії [...]»³⁵. Крім того, Карпов каже, що були випадки, коли священники, які повернулися із заслання приходили в храми, які були передані Православній Церкві, і закликали людей противитися православним, не слухати патріарха Олексія, і визнавати Папу Римського³⁶. Священники пояснювали вірним, що ліквідація Греко-Католицької Церкви і репресії проти духовенства були допущені внаслідок викривлення закону в цей період часу³⁷. Така діяльність греко-католицького духовенства сприяла тому, що поступало багато заяв та листів із проханнями відновити ГКЦ, повернути храми і зареєструвати священників³⁸. Через таку ситуацію секретар Львівського обкому Комуністичної Партії України (КПУ) М. Лазуренко просить органи безпеки обмежити повернення греко-католицьких священників до Львівської області, оскільки вони повертаються до служіння, голосять антирадянські проповіді та картають батьків, що не вчать дітей вірити в Бога³⁹. Крім того, у доповідях радянських спецслужб йшлося, що підпільні священники поширювали серед мирян «католицький фанатизм», а також викликали невдоволення до Радянської влади та мотивували їх боротися з атеїстичною ідеєю системи⁴⁰.

³⁵ «Інформація голови Ради в справах Російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР Г. Карпова ЦК КПУ про необхідність детального вивчення дії колишніх уніатів, які ставлять питання про відновлення греко-католицької церкви» // В. Сергійчук, *Нескорена Церква*, 288-289.

³⁶ Там само, 289.

³⁷ Я. Стоцький, «Стан катакомбної Української Греко-Католицької Церкви і спроби легального відродження греко-католицьких громад під час хрущовської “відлиги”» // *«Катакомбна Церква» (Двадцятиліттю виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпілля присвячується): статті і матеріали*, 5.

³⁸ «Інформація голови Ради в справах Російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР Г. Карпова ЦК КПУ про необхідність детального вивчення дії колишніх уніатів, які ставлять питання про відновлення греко-католицької церкви» // В. Сергійчук, *Нескорена Церква*, 289.

³⁹ «Доповідна секретаря Львівського обкому КПУ М. Лазуренка ЦК КПУ про діяльність греко-католицьких священників, котрі повернулися із заслання від 6 квітня 1955 р.» // В. Сергійчук, *Нескорена Церква*, 287.

⁴⁰ В. Сергійчук, *Нескорена Церква*, 235.

Для радянської влади великою проблемою були підпільні священники, які не мали постійного місця служіння, а служили в різних селах на прохання вірних. Така ситуація дуже ускладнювала можливість контролювати духовенство⁴¹. Присутність та діяльність підпільного священника на парафії була вирішальною в плані воз'єднання з РПЦ. Адже влада розуміла, що в тих місцевостях, де підпільно служать священники ліквідованої ГКЦ, уніатські громади не погоджувалися на воз'єднання з православною церквою⁴². І було зворотня ситуація в тих громадах, де діяльність уніатських священників була менш активною, адже «віруючі виявляли схильність до переходу в православ'я»⁴³. В більшості випадків така ситуація була внаслідок переходу священника, який мав авторитет в громаді.

Дуже часто влада знала, що священник який не прийняв православ'я продовжує підпільно душпастирство через те, що він не мав місця праці, зокрема в одній з доповідей про стан уніатського духовенства читаємо, що «із 267 чол. уніатських священників, які повернулися в цьому році із заслання, більша частина до цього часу не працює і не проявляє намірів до трудовлаштування»⁴⁴. В тогочасному суспільстві це було неприпустимим і вже були законні підстави супроти священників як громадян. Така ситуація викликала невдоволення у влади, оскільки священники мали фінансову підтримку від мирян: «Окремі уніатські священники відправляють службу та різні обряди нелегально, по квартирах окремих громадян, у себе вдома, в приміщеннях церков, знятих з реєстрації, завдяки чому матеріально вони забезпечені»⁴⁵. Значна кількість греко-католицьких священників опікувалися декількома парафіями та продовжували свою діяльність. Підпільні Літургії проходили переважно вночі за зачиненими

⁴¹ В. Сергійчук, *Нескорена Церква*, 235.

⁴² Там само.

⁴³ Там само.

⁴⁴ «Доповідна зав. відділом пропаганди і агітації ЦК КПУ Пашка ЦК КПУ про діяльність уніатських священників, котрі повернулися із ув'язнення від 3 січня 1957 р.» // В.Сергійчук, *Нескорена Церква*, Київ: Дніпро 2001, 297.

⁴⁵ Там само, 297.

дверима при зашторених вікнах. Кількість вірних налічувала від кількох осіб до кількох десятків⁴⁶.

В доповідній записці зав. відділом пропаганди і агітації вказує, що місцеві органи влади не вживають майже ніяких заходів, щоб «заборонити уніатським священикам, різним проповідникам, бродячим монахам відправляти служби і обряди в приміщеннях церков, костьолів або в окремих будинках громадян»⁴⁷. Через вище вказані причини відділ пропаганди та агітації ЦК КП України вирішив запровадити заходи для закриття діяльності підпільних священиків на Заході України. Тому, репресії проти духовенства продовжувалися, проводилися повторні арешти та вивезення на примусові роботи⁴⁸.

Отже, після смерті єпископа Миколая Чернецького, ігумен редемптористів отець Василь Величковський був обраний кандидатом до свячень на єпископа⁴⁹. Свячення відбулися підпільно 4 лютого 1963р. у готелі «Москва»⁵⁰. Після висвячення на єпископа, владика Василій Величковський став місцєблєститєлем митрополита Йосифа Сліпого і фактично очолив підпільну Церкву в Україні, оскільки інших єпископів не було⁵¹. Єпископ звертав увагу на те, аби Церква все таки розвивалася у нелегких умовах. За даними які були відправлені до Риму у 1967р. в Україні було 150 священиків ГКЦ, 100 монахів-василіан, 240 василіанок, 62 студити, 54 редемптористи⁵². Із 1969р. 2 січня ГКЦ в підпіллі очолив владика Володимир Стернюк⁵³.

Варто зазначити, що із жовтня 1968р. гоніння на ГКЦ посилювалося після звернення до партії митрополита Київського Філарета Денисенка у Почаєві із

---

⁴⁶ Стоцький Я., «Доля чернецтва, духовенства, і парохій УГКЦ у західних областях України у 1950-1953 рр.»// <http://shron1.chtyvo.org.ua/Stotskyi_Yaroslav/Dolia_chernetstva_dukhovenstva_i_parokhii_UHKTs_u_zakhidnykh_oblastiakh_Ukrainy_u_1950_1953_rr.pdf> (дата звернення 14.05.2018).

⁴⁷ Доповідна зав. відділом пропаганди і агітації ЦК КПУ Пашка ЦК КПУ про діяльність уніатських священиків, котрі повернулися із ув'язнення від 3 січня 1957 р.» // В.Сергійчук, *Нескорена Церква*, Київ: Дніпро 2001, 297.

⁴⁸ Б. Боцюрків, «Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)», 131.

⁴⁹ Архиепископ Ігор Ісиченко, *Історія християнської Церкви в Україні*, Акта: 2008, 352.

⁵⁰ Інститут Історії Церкви Українського Католицького Університету, *До Світла Воскресіння крізь терни катакомб. Підпільна діяльність та легалізація Української Греко-Католицької Церкви*, 18.

⁵¹ Б. Боцюрків, «Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)», 132.

⁵² Архиепископ Ігор Ісиченко, *Історія християнської Церкви в Україні*, 339.

⁵³ Там само, 352.

проханням про знищення Церкви⁵⁴. Відтак карні органи отримали вказівку до 1970р. (100-річчя від дня народження Леніна) знищити залишки ГКЦ⁵⁵.

Отож, слід зазначити, на основі вищеподаних фактів, що УГКЦ зазнала серйозного тиску збоку радянської влади після смерті митрополита Андрея Шептицького. Був проведений неканонічний собор, оскільки на ньому не був присутній жоден з ієрархів Греко-Католицької Церкви. Та навіть після цих подій Церква продовжувала діяти у підпіллі. Проте, влада СРСР всіляко намагалася викоринити Церкву з'єдинену із Римом. На духовенство вчиняли тиск та репресії. Та це не завадило Церкві вистояти у цих важких обставинах.

2. Суспільно-політичне становище українців в СРСР у повоєнний час

Суспільно-політичне життя українців в Радянській Державі, як і для багатьох народів країни, визначалося політичними репресіями та тотальним контролем всіх сфер життя. Головною ознакою радянської тоталітарної держави була однопартійність. Завдяки єдиній партії і нав'язувалася комуністична пропаганда, яка мала вплив на найважливіші сфери як політичного так і суспільного життя. Для узаконення свого режиму радянська влада завжди старалася «діяти на основі» своєї конституції та проводити «демократичні» вибори, що і відбулося на території Західної України в повоєнні роки.

Перші спроби утвердження комуністичного режиму розпочалися в Західній Україні під час першої радянської окупації 1939 -1941 рр. В жовтні 1939 р. розпочалася виборча кампанія до Народних Зборів Західної України. Місцеве населення керуючись радянським законодавством постаралася висунути своїх власних кандидатів, які б представляли їхні інтереси, проте, радянська влада не дозволила цього зробити, і сама обрала необхідних їй людей⁵⁶. Більшість з

⁵⁴ Архиепископ Ігор Ісіченко, *Історія християнської Церкви в Україні*, 353.

⁵⁵ П. Кагуй, «Діяльність Української Греко-Католицької Церкви на теренах України у 1946-1990 роках» // *«Катакомбна Церква» (Двадцятиліттю виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпілля присвячується): статті і матеріали*, Львів: Логос 2009, 35.

⁵⁶ В. В'ятрович, *Історія з грифом «Секретно»*, Львів: Центр досліджень визвольного руху 2011, 371.

обраних депутатів, а саме 70%, мали лише початкову освіту і лише 5% - вищу освіту. Така кампанія зробила чудове підґрунтя для виборів 1940 р. до Верховної Ради УСРС і СРСР⁵⁷.

Наступні ж вибори до Верховної Ради СРСР, які мали б легалізувати комуністичну владу в Західній Україні відбулися вже під час другої радянської окупації 19 лютого 1946 р. Проте, вже до цієї кампанії, комуністичний режим підготувався набагато краще. Окрім різного роду пропагандистських і насильницьких методів організації виборів, комуністи також вдалися до допомоги військових, адже на той час в Західній Україні ще активно діяло українське підпілля, яке чинило відкритий опір радянській владі⁵⁸. В період з січня по квітень 1946р. для належного проведення виборів та ліквідації підпілля на території Західної України перебувало більше як 3500 військових гарнізонів, які контролювали кожне село і не давали змоги українським повстанцям доступити до важливих стратегічних територій і часто переслідували та вбивали повстанців, дане явище в історії отримало назву «велика блокада»⁵⁹. Українське підпілля старалося чинити опір окупаційному режимові і ще 22 листопада 1945 р. оголосило про початок кампанії, яка мала на меті зірвати вибори.⁶⁰ Зокрема, повстанці розгорнули широку мирну агітацію, яка була спрямована на бойкот виборів, вони розклеювали листівки, роздавали брошури, організовували мітинги і т.д. Проте більший вплив мали військові акції українського підпілля. Зокрема, напади на військові гарнізони, намагання блокувати великі райцентри, вбивства районних та сільських комуністичних активістів, знищення виборчих дільниць, знищення списків громадян. Проте зірвати вибори українському підпіллю не вдалося, адже радянська влада поставила собі за мету провести вибори за будь яких умов.⁶¹

⁵⁷ Там само.

⁵⁸ І. Зуляк, «Ставлення населення України до виборчої кампанії 1946 р.» // *Наукові записки: серія «Історія»* 94, 114.

⁵⁹ Г. Стародубець, «Особливості електоральної поведінки повстанського запілля в умовах радянської виборчої кампанії 1946 р.» // *Наукові записки: серія «Історія»* 94, 74.

⁶⁰ В. В'ятрович, *Історія з грифом «Секретно»*, 373.

⁶¹ Г. Стародубець, «Особливості електоральної поведінки повстанського запілля в умовах радянської виборчої кампанії 1946 р.», 74.

За офіційними даними радянської влади участь у виборах взяли 99,6 % населення Західної України, з яких 99,8 % проголосували за комуністичну партію. Натомість згідно з сучасними даними, які ґрунтуються на даних українського підпілля лише 10 % від усього населення Західної України проголосувало добровільно, 30-40 % під тиском збоку влади, а 60 % взагалі не прийшли на вибори. З огляду на дану статистику можна чітко зрозуміти, що вибори 1946р. не були вільним волевиявленням народу, як заявляла радянська влада, а радше насильницькими і сфальсифікованими⁶².

Ще одним чинником, який мав вплинути на утвердження радянської влади та ліквідацію підпілля в Західній Україні були масові депортації «неблагодійного» населення. В основному до «неблагодійного» населення відносилися членів українського підпілля (ОУН і УПА), їхні родини, а також тих, хто співпрацював чи допомагав їм. 31 березня 1944 року нарком внутрішніх справ СРСР Л. Берія видає розпорядження № 7129 яким наказує наркому внутрішніх справ УРСР В. Рясному і його помічникам висилити активних учасників підпілля та їхні сім'ї в віддалені області СРСР, а все їхнє майно конфіскувати.⁶³ 15 лютого 1944 р. В. Рясний дав розпорядження обласним центрам НКВС в західних областях України провести пошук в сільських місцевостях усіх мешканців віком від 15 років, які б могли бути учасниками визвольного руху, або якимось чином допомагали воїнам Організації Українських Націоналістів (ОУН) та Української Повстанської Армії (УПА). Згодом вже 15 квітня 1944 В. Рясний підготував також і інструкцію згідно, якої мало б проводитися виселення «неблагодійного» населення. Згідно цих розпоряджень в кожному районі були складені списки людей, які підлягали виселенню. Зокрема, тільки у Львівській області згідно даних списків 1944 р. «неблагодійне» населення, яке потребувало виселення становило 10 тис. осіб.

⁶² І. Зуляк, «Ставлення населення України до виборчої кампанії 1946 р.», 114.

⁶³ О. Бажан, «Операція “ЗАХІД”»: Д 75 річчя депортації населення Західної України у віддалені Райони СРСР» // *Наукові записки: серія «Історія»*, 340.

Загалом на протязі 1944- 1946 рр. з західних областей України в віддалені райони СРСР було депортовано більше 30 тис. людей.⁶⁴

Проте, найбільша депортація населення з Західної України в віддалені області СРСР відбулася в 1947 р. і отримала назву «Захід». Ідея такої масштабної депортації походила від заступника міністра державної безпеки СРСР С. Огольцова, а також від міністра державної безпеки УРСР С. Савченка, які вважали депортацію дієвим способом у боротьбі з українським підпіллям. Крім того, їхню ініціативу підтримав міністр державної безпеки СРСР В. Абакумов, який 13 серпня 1947 р. видав наказ №00420, де детально було розписано план виселення «неблагодійного» населення. Про свій план В. Абакумов повідомив вище керівництво УРСР в особі М. Хрущова, і попросив, його співдіяти реалізації цього задуму. Підготовка до операції «Захід» тривала лише 2 місяці. Зокрема, списки кандидатів для депортації склалися місцевими підрозділами МВД, МВС і райкомами КПУ, а в самій операції було задіяно близько 15 тисяч кадровиків силових відомств, а також близько 30 тис. військових.⁶⁵ Для реалізації та обговорення деталей плану виселення у Львові був організований оперативний штаб на чолі з комісаром міліції М. Дятловим. План «Захід» розпочався 21 жовтня вночі і тривав до 26 жовтня в усіх областях Західної України. Військові та міліціонери вривалися і забирали людей з їхніх домівок, при цьому дозволяли депортованим брати лише найнеобхідніше. Внаслідок цієї операції було депортовано близько 80 тис. чоловік, з яких більшу частину склали жінки та діти. Депортовані були розселені по різних областях СРСР а також велика кількість була відправлена в Казахську РСР, де вони працювали переважно в шахтах, лісах чи в сільськогосподарській сфері⁶⁶.

Ще одним етапом депортацій є період з 1947-1953 рр., який характеризується депортацією не тільки членів українського підпілля, але також

⁶⁴ «Депортації населення західноукраїнських земель, 1944–1953 рр.» // сайт: *Територія терору*, <<http://territoryterror.org.ua/uk/publications/details/?newsid=375>> (дата звернення 8.10.2018).

⁶⁵ О. Бажан, «Операція “ЗАХІД”»: Д 75 річчя депортації населення Західної України у віддалені Райони СРСР» // *Наукові записки: серія «Історія»*, 340-342.

⁶⁶ «Депортації населення західноукраїнських земель, 1944–1953 рр.» // сайт: *Територія терору*, <<http://territoryterror.org.ua/uk/publications/details/?newsid=375>> (дата звернення 8.10.2018).

і заможних селян («куркулів»), які чинили спротив колективізації. Зокрема, в 1947 р. з Дрогобицької області було депортовано близько 1,5 тис. осіб звинувачених в «куркульстві», які не хотіли віддати своє майно колгоспам⁶⁷. За 1949 р. також було депортовано 1,5 тис «куркулів» з Львівської та Станіславської областей. 23 січня 1951 року Рада міністрів СРСР видає наказ про депортацію «куркулів» з усіх областей Західної України, згідно цього наказу було депортовано, ще близько 1,5 тисячі «куркулів»⁶⁸. Щоб вирішувати питання щодо депортованих був створений особливий орган при відділі внутрішніх справ СРСР, який називався «особлива нарада». Саме «особлива нарада» прийняла рішення, що виселенні протягом 1944-46 рр. залишалися депортованими 5 років, а виселені протягом 1947-1948 рр. – 8-10 років. Проте 6 квітня 1950 р. Рада міністрів СРСР видає указ, який скасовує попередні терміни депортації з 1944-1949 рр. і змінює ці терміни на довічні⁶⁹.

Важливим фактором через який велась комуністична пропаганда була також освіта. Під час війни в Україні було зруйновано величезну кількість як освітніх так і культурних закладів, саме тому першочерговим завданням влади була їх відбудова. З цим завданням радянська влада частково справлялася, адже протягом 1944-1950 рр. в УРСР було відбудовано приблизно 1,7 тис шкіл. Проте цього виявилось замало, і заняття проводилися в дві чи три зміни, також часто не вистачало елементарних речей для навчання: підручників, зошитів і т д⁷⁰. Особлива увага радянської влади приділялася освітнім закладам в західних областях України. З приходом радянської влади тут збільшилася частка російськомовних шкіл, які були відкриті для дітей російських переселенців, а також для «популяризації» серед українського населення. Зокрема, у Львові вже в 1945 р. було відкрито 9 шкіл із російською мовою навчання.⁷¹ В Львівській

⁶⁷ Г. Патер, «Репресії та депортації населення Західної України у 40-х роках» // *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: гуманітарні науки, Вип.11*, Львів:2013, 283.

⁶⁸ «Депортації населення західноукраїнських земель, 1944–1953 рр.» // *сайт: Територія терору*, <<http://territoryterror.org.ua/uk/publications/details/?newsid=375>> (дата звернення 8.10.2018).

⁶⁹ Г. Патер, «Репресії та депортації населення Західної України у 40-х роках», 283.

⁷⁰ В. Баран, В. Даниленко, *Україна в умовах системної кризи (1946-1980-і рр.)*, Київ: «Альтернативи» 1999, 44.

⁷¹ О. Вознюк, «Відновлення освітньо-культурної сфери Західних областей УРСР на завершальному етапі Другої Світової Війни та перші повоєнні роки в контексті реалізації політичних пріоритетів сталінського тоталітарного режиму» // *Наукові записки: серія «Історія»*, 45.

області на кінець 1945 р. нараховувалося 21 російськомовна школа, а вже 1946 р. – 47⁷². Загалом станом на 1946-1947 рр. в Галичині, Волині і Буковині ще був дуже високий показник саме україномовних шкіл, а також і університетів, проте вже в кінці 40-х на початку 50х рр. українську мову почали замінювати на російську⁷³. Особливе ставлення в радянської влади було також і до вчителів з західноукраїнських областей. На початку повоєнного періоду радянська влада визнала більшу частину вчителів не достатньо кваліфікованими для радянської системи освіти, і перенаправила їх на «перепідготовку». Також через нестачу вчительських кадрів велика кількість учителів прибула з східних областей України⁷⁴. На противагу радянському контролю за вчителями, ОУН також намагалася провадити свій контроль. Зокрема, члени ОУН слідкували за керівниками шкіл та вчителями, забороняли їм викладати російську мову, літературу та історію СРСР, а тих, які не прислухалися переслідували і просили виїхати⁷⁵.

Крім того, радянська влада старалася проводити свою пропаганду у всіх ділянках освіти, тому в 1946 р. був затверджений новий український правопис, який стає наближеним до російського. Також піддаються критиці праці в області історії, а зокрема: «Історія України» (1943р.) а також «Нарис історії української культури». Офіційну ж концепцію історії України було сформовано радянською владою в «Тезах про 300 річчя воз'єднання України з Росією (1654-1954рр.)». В даній праці цілковито заперечувалась концепція історії України Михайла Грушевського.⁷⁶ Як бачимо комуністична влада намагалася цілковито перевернути і навіть знищити українську освітню спадщину.

Велике значення для становлення радянської влади та знищення українського підпілля в західноукраїнських землях мала колективізація, яка

⁷² С. Сворака, «Освіта на західноукраїнських землях у повоєнний період» // *Український історичний журнал* (1997) №2, 32.

⁷³ В. Баран, В. Даниленко, *Україна в умовах системної кризи (1946-1980-і рр.)*, Київ: «Альтернативи» 1999, 44.

⁷⁴ С. Сворака, «Освіта на західноукраїнських землях у повоєнний період» // *Український історичний журнал* (1997) №2, 32.

⁷⁵ Там само, 33.

⁷⁶ В. Баран, В. Даниленко, *Україна в умовах системної кризи (1946-1980-і рр.)*, Київ: «Альтернативи» 1999, 42-43.

примусово здійснювалася протягом другої половини 40-х рр. - початку 50-х рр. Перші спроби створення радянською владою колгоспів в післявоєнний період виникли протягом 1944-1946 рр. Ці спроби не увінчалися великим успіхом, адже до колгоспів вступили лише невелика кількість бідних селян та наймитів, а більшість селян відмовилися⁷⁷. Відомий український дослідник даної тематики М. Сеньків зазначає ряд важливих причини, через які селяни не прагнули вступати в колгоспи. Першою причиною на його думку, є менталітет українських селян, які завжди прагнули володіти своєю землею, другою причиною є спогади попередньої колективізації 1940-1941 рр., яка супроводжувалася терором радянської влади і депортаціями, третьою причиною є усвідомлення селянами ненадійності колгоспів на прикладі голоду 1946-1947 рр. в Східній Україні, і четвертою причиною є солідарність із загонами ОУН і УПА, які вели активну боротьбу проти колективізації і виступали за вільне володіння землею⁷⁸. Проте в 1947 р. ситуація кардинально змінилася, адже головним противником колективізації загонам ОУН і УПА було завдано відчутних втрат. 20 червня 1947 р. ЦК КП/б/У⁷⁹ та Ради Міністрів УРСР видали постанову, в якій наголошувалося на тому, що західні області в своєму економічному та культурному розвитку мають зрівнятися з східними областями. Саме після цієї постанови розпочалася суцільна колективізація західноукраїнських земель. Таким чином до кінця 1950 р. радянська влада забрала близько 97% всіх селянських господарств, в той час як на 1 квітня 1947 р. ця частка складала лише 0,7%.⁸⁰

Селян змушували вступати в колгоспи, адже їм погрожували, обкладали непосильними податками, залякували вивезенням на Сибір, навіть були випадки вбивств. І вся ця кампанія проходила під гаслом «розкуркулення», проте, всі землі так званіх «куркулів» радянська влада конфіскувала ще протягом 1944-1946 рр., тобто в 1947 р. конфіскувалися господарства простих селян

⁷⁷ «Друга колективізація» // сайт: *Територія терору*, < <http://www.territoryterror.org.ua/uk/history/1945-1953/second-collectivization/>> (дата звернення 10.10.2018).

⁷⁸ М. Сеньків, «Радянські форми та методи колективізації західноукраїнського села (1944- 1952 рр.)» // *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету* №233, 168.

⁷⁹ Центральний комітет Комуністичної партії України.

⁸⁰ О. Рубльов, Ю. Черченко, «Згадка на сумні роковини, Київ 1990» (PDF) // сайт: *Інститут історії України*, < <http://history.org.ua/JournALL/Preprint/1990/10.pdf> > (дата звернення 10.10.2018).

трудівників⁸¹. Проте багато селян і надалі протестувало, тому радянська влада вдалась до масових депортацій, які відбулися протягом 1947-1949 рр. Загалом за цей період було депортована близько 200 тис. «куркулів» та їхніх сімей⁸². На селян, які не вступали до когоспу чинився податковий тиск, їм заборонялося продавати свою продукцію на ринках, а державні ціни для купівлі селянських продуктів в рази зменшувалися⁸³. Під таким натиском влади колективізація вступила в завершальний фаза, хоча в кожній області в різні роки. Так наприклад найшвидше колективізація завершилася в Чернівецькій області в 1949р., а в інших західних областях завершилася протягом 1951 -1952 рр. Остаточне ж завершення колективізації на західноукраїнських землях відбулося осінню 1952 р⁸⁴.

---

⁸¹ М. Сеньків, «Радянські форми та методи колективізації західноукраїнського села (1944- 1952 рр.)», 169.

⁸² М. Вітенко, «Завершальний етап та основні наслідки колективізації на території Західних областей УРСР (1948-1953 рр.)» // *Вісник Прикарпатського університету. Історія.* (2013) №23–24, 126.

⁸³ Там само.

⁸⁴ Там само, 127.

РОЗДІЛ II

ДИТИНСТВО, ПОКЛИКАННЯ, НАВЧАННЯ ТА ПОЧАТОК СВЯЩЕНИЧОГО СЛУЖІННЯ

1. Дитинство та зрілість

Отець Роман Каспришин народився 7 серпня 1937 року⁸⁵ в хуторі Осичина, який належав до села Вороців, а пізніше Осичина була приєднана до смт. Рудно Львівської області⁸⁶, в побожній християнській сім'ї. Батько Стефан був шевцем, мав двох помічників, хлопців, які вчилися шевства⁸⁷. Крім того, працював в українській міліції⁸⁸. Мати, Юлія Каняк, займалася домашнім господарством⁸⁹. В сім'ї було двоє дітей – Роман та Дарія⁹⁰, вихованням яких займалася мати, оскільки батько Романа був замордований поляками у 1944 році⁹¹. Матері було не легко, оскільки Роман згадує, що батько загинув, коли сестрі було 9 місяців, а йому 6 років, проте, мати дала їм добре виховання і саме вона заклала фундамент їхньої релігійності⁹².

Спочатку Роман Каспришин ходив в дитячий садок, пізніше навчався вже в школі смт. Рудно⁹³. Проте, коли почалася війна і загинув батько, то переїхали до с. Карачинова Яворівського району, оскільки там мешкала рідня Юлії⁹⁴. Продовжував своє навчання в Рясній Руській, оскільки деякий час жили в дідуся Романа. Після закінчення війни, коли життя в нормувалося, то повернулися жити в Осичину, тому юнак закінчував шкільне навчання вже у Рудно, де була школа

---

⁸⁵ Закордонний паспорт України, з архіву автора, див. Додаток №1.

⁸⁶ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришиним від 27.04.1998» / інтерв'юер Л. Купчик // АПЦ, спр. П-1-1-788, 1.

⁸⁷ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», з архіву автора, див. Додаток №2.

⁸⁸ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004» / інтерв'юер І. Коломиєць // АПЦ, спр. П-1-1-1584, 1.

⁸⁹ Там само.

⁹⁰ Там само.

⁹¹ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришиним від 27.04.1998», 1.

⁹² Там само.

⁹³ Там само, 2.

⁹⁴ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

десятирічка⁹⁵. В п'ятому класі, Роман вперше дізнався про Українську Повстанську Армію, воїни якої заходили в с. Солуки, де мешкала рідна сестра матері Юлії, до якої вони втекли⁹⁶, оскільки часто переховувалися, бо боялися бути вивезеними на Сибір⁹⁷.

Після закінчення навчання у середній школі, Роман вступив до училища, де опанував професію електрика⁹⁸, а також деякий час працював на шахтах в Червонограді. Працюючи в Червонограді, проживав в селі Межигірці, де познайомився з монахами-священиками василіанами та редемптористами, які відправляли богослужіння в підпільній церкві, до якої часто приходив Роман⁹⁹.

Після цього він був мобілізований до служби в армії. Служив на Балтійському морському флоті, де служба тоді тривала чотири роки¹⁰⁰. Проте, 1956 року відбувалося скорочення армії, тому військовій підготовці була альтернатива, якою скористався Роман Каспришин¹⁰¹. Було запропоновано два варіанти: або обробляти цілину, або працювати на вугільних шахтах. Оскільки, Роман вже мав досвід праці шахтаря, то вибрав видобувати вугілля на шахті на півночі Росії в м. Воркута¹⁰².

Роман часто бував у хуторі Солуки, який належав до села Карачинів¹⁰³, де мешкали рідна сестра та двоюрідний брат його матері. Там він познайомився із Надією Гелей, з якою одружився 1963 року. Надія мала двох братів – старшого Степана та молодшого Петра, проте в родині дітей було п'ятеро, двоє з яких померли в маленькому віці¹⁰⁴. Батько Надії, Петро Гелей, виховувався сам і дітей своїх виховував у патріотичному дусі. Він був вояком Галицької армії, за що потрапив у польський табір для військовополонених у Катовіце¹⁰⁵.

⁹⁵ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

⁹⁶ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришиним від 27.04.1998», 2.

⁹⁷ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 1.

⁹⁸ Там само, 3.

⁹⁹ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

¹⁰⁰ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 3.

¹⁰¹ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

¹⁰² М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 3.

¹⁰³ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

¹⁰⁴ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 1.

¹⁰⁵ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришиним від 27.04.1998», 21.

Шлюб молодят відбувся підпільно у Львові в квартирі двоюрідної сестри, оскільки вже тоді Роман мав намір стати священником Греко-Католицької Церкви, і не бажав брати шлюб в Православній Церкві Московського Патріархату¹⁰⁶. Благословляв подружжя редемпторист отець Михайло Винницький¹⁰⁷.

В сім'ї Романа та Надії народилося одинадцятьох дітей¹⁰⁸ - Марія, Софія, Тереза, Степан, Ганна, Василь, Тетяна, Іван, Петро, Христина та Наталя¹⁰⁹.

2. Покликання

Найперше, своєму християнському вихованню та твердій християнській позиції Роман завдячує своїй матері, яка змалечку привила йому любов до Бога¹¹⁰. Сам отець, так говорить про свій вибір дороги священства:

Я кажу, що в мене такий час був, в мене ідея була або національна – бути захисником національної ідеї, або в релігійні. Але я застановився над тим, що кожний віруючий чоловік буде і національно свідомий, повинен бути, а дуже багато було патріотів, але байдужих до релігії. Так що я вибрав той другий варіант¹¹¹.

Великий вплив на формування майбутнього отця мали монахи Студійського Уставу, які жили недалеко від будинку батька Романа Каспришина в Рудно. Саме вони були тими, хто його охрестили¹¹². Крім того, дочка отця Романа – Марія Заблоцька, у своєму інтерв'ю згадує, що отець Паладій, брат Єфрем, брат Єритей навіть вплинули на вибір імені отця¹¹³. Мати Романа спершу хотіла дати йому ім'я Ярослав, проте, студити дали пораду не називати цим ім'ям, адже його немає в церковному календарі, тому, вибрали хлопцю ім'я Роман¹¹⁴. Цікаво, що в

¹⁰⁶ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

¹⁰⁷ Там само.

¹⁰⁸ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 22.

¹⁰⁹ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 2.

¹¹⁰ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 1.

¹¹¹ Там само.

¹¹² М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 4.

¹¹³ Там само.

¹¹⁴ Там само.

паспорті записано два імені: Роман – Ярослав (див. Додаток 1). Отець Роман на все життя запам’ятав кілька простих наук брата Сильвестра Боярського: «Бачиш, Романе, та палиця не буде рівно стояти: або туди впаде, аботуди. Так ти в своєму житті кудись похилишся. Але щоб ти в добру сторону похилився»¹¹⁵.

Також велике враження на отця Романа справив отець Олексій Зарицький, який був беатифікований 27 червня 2001 року святим Іваном Павлом II. Отець Олексій, вийшовши із тюрми і повернувшись до України, не мав місця проживання, тому дідусь отця Романа запросив його до себе¹¹⁶. Ми вже згадували, що дідусь о. Романа по матері мешкав в Рясному, тому часто брав молодого Романа на підпільні богослуження до о. Олексія¹¹⁷:

[...] як вийшов з тюрми... чомусь всі боялися, і до діда отець Зарицький пішов, в діда був два тижні, жив. І там спілкувався з тими рісєнцями, може там і хрестив, може шлюби давав. На той час наш отець Роман був там в дідуся на Підрясній, і отець Зарицький також з ним розмовляв і благословив його. Також давав йому натхнення таке¹¹⁸.

Після виходу Греко-Католицької Церкви з підпілля отець Роман в пам’ять про отця Зарицького помістив у своєму будинку його портрет¹¹⁹.

Крім того, отець згадує, що знав кількох монахів Василіанського Чину, проте, вони відразу наполягали на виборі монашого стану. Такий натиск на виборі стану Романа відлякував, адже, як він сам каже, в 18 років такий вибір потрібно було добре обдумати¹²⁰. Крім того, в отця була позиція: «Тато згинув за Україну. Я буду монахом – не буде продовження роду. Треба, щоб був мій рід»¹²¹.

Важливим етапом у формуванні покликання Романа Каспришина стала робота на вугільних шахтах у м. Воркуті у Росії. Там Роман познайомився із багатьма греко-католицькими священиками, які все ще були на засланні,

¹¹⁵ о. Роман Каспришин, «Інтерв’ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 2.

¹¹⁶ Н. Каспришин, «Інтерв’ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

¹¹⁷ М. Заблоцька, «Інтерв’ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 4.

¹¹⁸ Н. Каспришин, «Інтерв’ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

¹¹⁹ М. Заблоцька, «Інтерв’ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 4.

¹²⁰ о. Роман Каспришин, «Інтерв’ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 2.

¹²¹ Там само, 20.

зокрема, о. Михайлом Микулою з Закарпаття. Оскільки там було багато українців, то священники часто підпільно служили літургії, на яких також бував і Роман¹²². Така жертвність та незламність підпільних священників вразила Романа і остаточно утвердила його у бажанні стати священником саме підпільної Церкви.

Отець в інтерв'ю згадує подію, яка сталася після повернення додому, що стала початком реалізації його покликання, і після якої почалося його підпільне навчання:

А після війська – то було цікаво досить. Я пішов до костела. Вийшов з війська і так ще задумувався. Вже бачив, що треба рішатися. А при виході з костела, з катедри, якась пані молитовники продає. Я кажу: «Пані, українського не маєте?» І так та пані: «Я не мам». А та друга якась жіночка каже: «Хлопчику, а тобі треба?» Кажу: «Та український би здався». А вона тоді: «А Ви би не хотіли бути священником?» Я кажу: «А чом би ні?» – «Я Вас заведу». І вона мене завела до отця Маїка¹²³.

Так із знайомства з отцем Павлом Маїком, до якого Романа відвела проста побожна жінка, розпочалося його навчання у підпільній семінарії.

3. Підпільне навчання

Важливим завданням Церкви є навчання та висвячення кандидатів до священства. Це розуміли владика підпільної Греко-Католицької Церкви, тому намагалися організувати підпільні семінарії, які давали змогу забезпечити відповідною необхідною богословською освітою нових душпастирів нашої Церкви. Навчання виглядало зовсім не так, як це було до підпілля¹²⁴. Кількох семінаристів знайомили з священником, який мав досвід та знання, і він намагався

¹²² М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 3.

¹²³ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 3.

¹²⁴ С. Гуркіна - о. Олег Говера, «Як виглядало навчання в підпільних семінаріях? Чи є дані, скільки таких семінарій існувало?» // сайт: *Київська Трьохсвятительська духовна семінарія*, <<http://ktds.org.ua/news/publish/yak-vyglyadalo-navchannya-u-pidpilnykh-seminariyakh-chy-e-dani-skilky-takykh-seminarii-isnuvalo/>> (дата звернення 14.08.2018).

забезпечити кандидатів підручниками та викласти потрібний матеріал¹²⁵. Таке навчання тривало довго, оскільки відбувалося переважно по вечорах, після закінчення робочого дня. Ті, хто не мав зв'язку із підпільною Церквою, навчалися в латинських семінаріях чи семінаріях РПЦ, а по закінченні переходили до підпільної Церкви, хоча їх було дуже мало¹²⁶.

Отець Павло Маїк став першим викладачем Романа Каспришина з благословення владика Филимона Курчаби. Отець Павло був монахом редемптористом, а 1942 року в Станіславові владика Миколай Чернецький висвятив його на священика¹²⁷. Маючи освіту теолога, яку о. Павло здобував у польських редемптористів, а згодом в семінарії редемптористів, яка знаходилася в Голоско, отець став одним із викладачів в підпільній семінарії¹²⁸. Навчання в підпільній семінарії відрізнялося від навчання, коли Церква не була переслідуваною, вже тим, що потрібно було подбати про відповідне місце для навчання, а головне знайти собі викладачів¹²⁹.

Отець Маїк викладав теологію, а також разом із владикою Филимоном Курчабою двічі приймав іспити в отця Романа Каспришина: перед дияконськими та ієрейськими свяченнями¹³⁰. Проте, через свої постійні відрядження на Волинь, о. Павло зміг викласти лише одну лекцію, після чого познайомив Романа з о. Михайлом Винницьким¹³¹. Останній також був монахом-редемптористом та здобував свою освіту в тій же семінарії, що й о. Маїк¹³². Отець Винницький з обережності групував семінаристів по двоє, щоб в випадку небезпеки ніхто не знав усіх студентів підпільної семінарії. Ще тоді студент, Роман Каспришин,

---

¹²⁵ С. Гуркіна - о. Олег Говера, «Як виглядало навчання в підпільних семінаріях? Чи є дані, скільки таких семінарій існувало?» // сайт: *Київська Трьохсвятительська духовна семінарія*, <<http://ktds.org.ua/news/publish/yak-vuglyadalo-navchannya-u-pidpilnykh-seminariyakh-chy-e-dani-skilky-takykh-seminarii-isnuvalo/>> (дата звернення 14.08.2018).

¹²⁶ А. Бабанський, «Історія УГКЦ за 90 хвилин», Львів: Свічадо 2017, 87.

¹²⁷ о. Роман Каспришин, «Єромонах Павло Маїк і в бухгалтерській школі навчав» // *Вільна думка*, 4.

¹²⁸ Там само, 4.

¹²⁹ о. Роман Каспришин, «Спогад про радника Митрополічної Консисторії отця Константина Стисловського» // *Вільна думка*, 20.

¹³⁰ о. Роман Каспришин, «Єромонах Павло Маїк і в бухгалтерській школі навчав» // *Вільна думка*, 4.

¹³¹ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 4.

¹³² Олександр Шейко, «Священик, якого боялися комуністи» // сайт: *Католицький Оглядач*, <<http://catholicnews.org.ua/svyashchenik-yakogo-boyalisy-komunisti/>> (дата звернення 14.08.2018).

вчився разом із Петром Городецьким¹³³. Разом вони ходили на лекції до о. Винницького, про якого о. Каспришин згадує:

То в отця Винницького такі були засади, то Филімон сміявся. Він був дуже добряга, але мав таку засаду: «Духовність і мене слухати, Часослов мовити. А науки? Науки не треба дуже багато. Во ті мали і підписали». То Филімон сміявся: «Скажіть йому, що птах має 2 крила і ще хвіст має, щоб керував – треба і молитву, і духовність, і науку треба. Скажіть отцеві». Він був на тім: «Мене слухати, Часослов мовити і духовні вправи. А наука...». То не було добре¹³⁴.

Крім того, студенти намагалися самі знайти собі викладача серед підпільних священиків, які мали достатню освіту для викладів. Тому згодом Роман та Петро слухали лекції в отця Филімона Курчаби, а потім вже їх познайомили і з владикою Василем Величковським¹³⁵. Ще одним підпільним викладачем був отець Константин Стисловський, до якого студентам запропонував звернутись владика Филімон Курчаба¹³⁶. Отець Константин був радником митрополичої консисторії за призначенням митрополита Андрея Шептицького, а згодом, після початку переслідування Греко-Католицької Церкви, був заарештований¹³⁷. Ось, що згадує о. Роман про о. Стисловського:

[...] Підпільний владика і одночасно Протоігумен отців Філімон Курчаба запропонував мені і Петрові Городецькому звернутись до о. Константина Стисловського. Отець згодився бути нашим вчителем і ми почали відвідувати Отця в назначений час. Мешкав о. Константин із своєю старенькою мамою в невеличкому двокімнатному помешканні. Лекції о. Стисловського були не монотонні, а живі і цікаві.

На наші запитання наш вчитель часом відразу не відповідав, а записував собі питання і на наступній лекції витягав із шафи декілька книжок і, спираючись на них, давав нам відповідь. «Хлопчики, пам'ятайте, що все в голові трудно втримати, можна дещо і призабути, але головне це, щоб знати, в яких книжках шукати»¹³⁸.

¹³³ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 4.

¹³⁴ Там само, 4.

¹³⁵ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 4.

¹³⁶ о. Роман Каспришин, «Спогад про радника Митрополичої Консисторії отця Константина Стисловського» // *Вільна думка*, 20.

¹³⁷ о. Роман Каспришин, «Спогад про о. Константина Стисловського радника митрополичої консисторії» // *Місіонер №2 (88)*, (лютий 2000), 56.

¹³⁸ о. Роман Каспришин, «Спогад про радника Митрополичої Консисторії отця Константина Стисловського» // *Вільна думка*, 20.

Отець Стисловський постійно наголошував на тому, що священник, лікар та вчитель мають ціле життя вчитися і не забувати про книжки, оскільки без них вся наука забудеться¹³⁹. Крім того, о. Каспришин згадує, що також лекції читав о. Микола Царик, про якого написав невеликий спогад «Спогад про мого підпільного вчителя», у якому згадує історію життя о. Миколи Царика і дякує за виклади теології¹⁴⁰. Отець Павло Брицький викладав моральне богослов'я¹⁴¹. Також потрібно було багато вчитися самотужки, діставати книжки, підручники, яких було дуже мало, тому часто користувалися польською літературою¹⁴². Великою допомогою для отця Романа стало знання німецької мови, тому він мав змогу читати та перекладати літературу¹⁴³.

Навчальної програми не було, тому визначеного терміну навчання також не було. Отець Роман, каже, що воно могло тривати від 4 до 7 років, і це залежало від часу та обставин, які були в той період¹⁴⁴. Крім того, були кандидати до ієрейських свячень, яких святили без іспиту. Отець, згадує, що це було досить негативною практикою, оскільки був випадок, коли владиці Василю Величковському було рекомендовано до свячень новика, який належав до монахів редemptористів. Цей монах казав, що навчався ще у Львівській Духовній Семінарії, проте, як вияснилося пізніше, це була неправда¹⁴⁵. Після свячень цей отець брав участь у святкуванні тисячоліття хрещення Польщі, де виявилось, що він не був готовий до священничого служіння, оскільки не мав ніяких богословських студій¹⁴⁶. Про це дізнався митрополит Йосиф Сліпий, який звернувся до владики Василя Величковського з проханням, щоб перед свяченнями кандидати мають мати добрі знання¹⁴⁷. Після цього випадку Роману Каспришину та Петру Городецькому довелося чекати на ієрейські свячення

¹³⁹ о. Роман Каспришин, «Спогад про радника Митрополічії Консистоії отця Константина Стисловського» // *Вільна думка*, 20.

¹⁴⁰ о. Роман Каспришин, «Спогад про мого підпільного вчителя» // з архіву автора, див. Додаток №3.

¹⁴¹ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 13.

¹⁴² Там само, 13.

¹⁴³ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

¹⁴⁴ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 15.

¹⁴⁵ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

¹⁴⁶ о. Роман Каспришин, «Моя перша Св. Літургія в Церкві на Різдво в 1968 році» // з архіву автора, див. Додаток №4.

¹⁴⁷ Там само.

цілий рік після дияконських свячень, оскільки почали набагато серйозніше ставитися до рівня знань¹⁴⁸. Дияконські свячення відбулися на «Зелені Свята» 1966 року, після здачі іспитів перед оо. Филімоном Курчабою та Павлом Маїком. Іспити у них приймали під час простої прогулянки до лісу¹⁴⁹.

Місцем свячень було обрано будинок Романа Каспришина. На свяченнях були присутні члени родини та о. Михайло Винницький¹⁵⁰. Святителем був владика Василь Величковський¹⁵¹.

Перед дияконськими та священничими свяченнями потрібно ще було пройти три дні реколекцій, які давав владика Василь Величковський. Отець Роман згадує, що владика був дуже обережним і під час трьох днів реколекцій старався не виходити з будинку, щоб не привернути зайвої уваги, і не наразитися на небезпеку¹⁵². Після реколекцій здавали іспити на ієрейські свячення, в які також включали іспит із сповідництва, про який отець згадує таке:

Наприклад, приймав нас на юрисдикцію сповіді перед священством Филімон. То жартун. Каже: «Отак, хлоп приходить до Вас до сповіді і каже:

– Я був злий на сусіда, запалив хату – хата згоріла. Тепер каюся.

Що Ви йому скажете?»

Каже отець Петро: «Та що йому скажу. Скажу, щоб більше так не робив». – «Ага, сірники в кишені не носи і більше людей не пали». – «Але там реституція є, відшкодування. – «А чого?» – отець Маїк. Він то любив.

А другий випадок. – «Що таке гріхи проти 6-ої заповіді?» Каже отець Петро: «Хто має жінку, а йде до другої – то є гріх проти шостої заповіді». А він: «Ага, зрозумів. А я жінки не маю. Як піду до другої, то не буде проти 6-ої заповіді». Він: «Ні». – «А як?» Він так любив, такими підступами. Але добрий був. Тоді пояснюю, як, що, де і куди¹⁵³.

Навчання для отця Романа ніколи не закінчувалося, оскільки, отець пам'ятав настанову свого викладача о. Константина Стисловського, тому, постійно вчився і шукав літературу, яка б допомогла поглибити знання з різних дисциплін. Дістати релігійну літературу в підпіллі було надзвичайно важко, її потрібно було

¹⁴⁸ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 17.

¹⁴⁹ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», з архіву автора, див. Додаток №2.

¹⁵⁰ о. Роман Каспришин, «Моя перша Св. Літургія в Церкві на Різдво в 1968 році» // з архіву автора, див. Додаток №4.

¹⁵¹ Н. Заблоцька, «Життя віддане Богові. Пам'яті дідуся» // *Мета* 27/8/182, (2006) 11.

¹⁵² Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

¹⁵³ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 19.

передавати із Заходу різними методами, щоб не викликати підозр і її не конфіскували. Часто цілі книжки переписувалися вручну і передавалися «з рук в руки».

Цікаво, що згодом о. Роман також став учителем для кандидатів до священства та для молодих священиків. Отець душпастирював у селі Бачів і до нього звернувся молодий хлопець, що хоче бути священиком. Отець спрямував його до владики Курчаби, на що він відповів: «А Ви його вчіть». Я кажу: «Та мені самому треба вчитися». – «Ну, вчітьса і самі, і його вчіть»¹⁵⁴. Отже, отець почав давати лекції за дорученням владики Филимона Курчаби, а також спрямовував до інших священиків, які викладали окремі дисципліни. Марія – дочка о. Романа, згадує, що отець був наставником для чотирьох кандидатів, які згодом стали священиками: «отець Микола Потовський, це був отець Зіновій Роман, це був пізніше, у подальшому вже, ще з тих самих останніх, отець Ігор Лазорко, це був, тепер монах, Ігнатій Голинський...»¹⁵⁵. Отець давав їм лекції, а також був для них духовним наставником.

Після виходу Греко-Католицької Церкви з підпілля та розпаду Радянського Союзу, з'явилася можливість вільно користуватися релігійною літературою. Тому о. Роман намагався надолужити те, що втратив через комуністичну систему:

Мені отець з Канади висилає книжки, бо вже каже, що скоро до вічності піде. Я йому дуже дякую, бо такі речі, що я не мав до них доступу, українські. Такі речі!.. І проповіді з Канади, що там видані були, на еміграції. І ті різні речі, науки. Особливо, обрядові, як отця Федоріва. Отця Липського, що був товариш того, що вів під шибеницю Біласа і Данилишина. Капелян був. Липський був такий, «восточник». Він там такі гарні речі відкриває, що я аж будуся. [...] засипаю над книжкою і дістаю від жінки догану, що я би вже спав тільки над книжкою. Де тільки маю час, читаю. Без читання... Мені треба то¹⁵⁶.

¹⁵⁴ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 50.

¹⁵⁵ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 33.

¹⁵⁶ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 30.

Крім того, отець часто звертався до греко-католицьких священиків, які служили для вірних в діаспорі, а також відомих культурних діячів та науковців із Заходу, із проханням дістати для нього літературу, на що ті радо погоджувалися, оскільки розуміли велику потребу в цьому для Церкви в Україні. Зокрема, одним із багатьох його приятелів із Заходу, з якими о. Роман вів переписку, є Микола Іванович Мушинка, фольклорист та українознавець українського походження, який на прохання о. Романа надіслав йому літературу:

Вельмишановний Пане Романе,
 Ви і не думайте якось віддячуватися мені. Для мене найвища нагорода є те, що прислані мною книжки роблять добру справу, що їх хтось читає і вчиться з них...
 Ірмологіон,
 Біблійний катехизис,
 Духовні пісні
 Молитовник.
 Я гадаю, що вони Вам зроблять радість. У нас вони загально доступні, тобто можна їх вільно купити. Якби Вам потрібно було більше примірників, будь ласка, напишіть мені, я Вам охоче вишлю [...] ¹⁵⁷.

З подібним проханням о. Роман звертався і до владика Івана Хоми, на що він відповів:

Дорогий Брате!

Дякую Вам дуже за Вашого листа і радію, що вислані книжки дійшли до Вас і є для Вас корисними. Буду старатися вислати Вам книжки, про які просите, хоч ледве чи вдасться усі вислати, а деякі дуже коштовні. До рідкісних належать твір Липського, Требник Могили виданий радше для наукових студій в дуже малому накладі і здається, що вже оба видання розійшлися. Буду Вам слати, що тут маємо чи зможемо дістати. Не сподівайтесь, що є того аж так багато... ¹⁵⁸

Донька отця – Марія згадує, що він настільки багато читав і знав, що серед парохіян батька називали «ходяча енциклопедія» ¹⁵⁹. «Можна було почерпнути надзвичайно багато... Мені, коли треба було, у будь-який час, у будь-якому класі,

¹⁵⁷ Лист д-ра Миколи Мушинки до о. Романа Каспришина від 15 травня 1989 року // з архіву автора, див. Додаток №5.

¹⁵⁸ Лист владика Івана Хоми до о. Романа Каспришина від 22 січня 1989 року // з архіву автора, див. Додаток №6.

¹⁵⁹ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 27.

предмет навіть який завгодно, я ішла до тата, я знала, що я дістану інформацію, де я то можу прочитати, звідки я то можу взяти...»¹⁶⁰

Отже, на початку становлення покликання отця Романа Каспришина мали вплив монахи Студійського Уставу¹⁶¹, які жили недалеко від будинку, де мешкав отець. Проте, найбільше враження було від свідчення підпільних священиків на засланні у далекій Воркуті, які своїм життям свідчили свою непохитну віру. Покликання отця почало реалізовуватись у підпільній семінарії, основу якої становили монахи редemptористи. Проте його навчання не закінчилося із завершенням студій в семінарії. Бажання отця до поглиблення своїх знань у різних богословських дисциплінах супроводжувало його все життя.

4. Початок священичого служіння

12 липня 1967 року на свято Святих славних і всехвальних первоверховних апостолів Петра і Павла відбулися ієрейські свячення Романа Каспришина та Петра Городецького¹⁶². Свячення відбулися знову в будинку отця Романа в Рудно¹⁶³. Питання ієрархічної юрисдикції не було надто проблемним в той час. Проте свідомі священики розуміли, що єп. Василь Величковський є місцеблюстителем, тому із серйозними питаннями зверталися саме до нього. Майбутній владика Филімон Курчаба в той час відповідав за освіту, вишкіл, іспити кандидатів до свячень¹⁶⁴. Тому отець Роман розумів, що юрисдикційно належить до влади владика Василя Величковського.

Цікаво, що мати Юлія деякий час не знала, що її син є священиком, оскільки отець розуміючи, що мати пережила багато горя, могла не дати згоди на таке небезпечне служіння для свого сина¹⁶⁵.

¹⁶⁰ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 27.

¹⁶¹ «Наша Церква втратила ревного священика» // *Місіонар №11 (121)*, (листопад 2002р.) 350.

¹⁶² М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 5.

¹⁶³ Там само.

¹⁶⁴ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 50.

¹⁶⁵ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 5.

Проте, згодом отець поїхав з матір'ю до Польщі і там вона вперше побачила його в ризах і так дізналася про те, що Роман став священиком¹⁶⁶. В домі отця Романа почала формуватися домашня Церква, куди часто приходило багато людей на літургію. Марія Заблоцька, дочка о. Романа, згадує, що на літургіях вони часто прислуговували та дякували: «Ми вчилися прислуговувати... Тобто, скажімо, маленька церква, це хто був: священик і той, хто дякує... Ми були дяками... Ми вміли знайти тропар, кондак... Ми вміли послужити: знали, коли прокімен, коли Причастя... Все-все ми вміли послужити до Служби...»¹⁶⁷.

Після свячень старші священнослужителі почали залучати отця Романа до душпастирської праці, яка переважно відбувалася у будинках та квартирах вірян¹⁶⁸. Особливістю того часу стало те, що люди почали підпільно відкривати Церкви у своїх селах, які були зачинені комуністичним режимом, і молились у них в неділі та свята¹⁶⁹. Тому, в такі села почали приїжджати підпільні священики, які служили для людей Богослужіння, а також сповняли Таїнства¹⁷⁰.

Із початком підпільного служіння у «зачинених» храмах, між підпільними священиками почалась дискусія про те, чи доцільно робити такі ризиковані кроки. Існувало дві думки, які поділили духовенство. Одна частина священиків вважала, що служіння богослужінь у храмах із залученням молодих священиків є позитивним, оскільки люди будуть бачити, що Греко-Католицька Церква не зникла, а існує і навіть має певний розвиток, оскільки є молоді священики¹⁷¹. Інша частина вважала, що не варто цього робити, оскільки це приведе до того, що комуністичний режим збільшить переслідування Церкви, і це приведе до ще більшого занепаду¹⁷². Крім того, було набагато безпечніше обмежити своє

¹⁶⁶ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», з архіву автора, див. Додаток №2.

¹⁶⁷ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 5.

¹⁶⁸ о. Ігор Цар, «Чудесні дарунки від митрополита Андрея» // сайт: *Київська Трьохсвятительська духовна семінарія*, <<http://ktds.org.ua/-/media/files/1/4/1454869696-o-igor-carchudesni-darunky-vid-mytropolyta-andreya2002.pdf>> (дата звернення 14.08.2018).

¹⁶⁹ о. Роман Каспришин, «Моя перша Св. Літургія в Церкві на Різдво в 1968 році» // з архіву автора, див. Додаток №4.

¹⁷⁰ Там само.

¹⁷¹ Там само.

¹⁷² о. Роман Каспришин, «Моя перша Св. Літургія в Церкві на Різдво в 1968 році» // з архіву автора, див. Додаток №4.

служіння лише Львовом, оскільки постійні поїздки на села викликали підозри в радянських органів безпеки¹⁷³.

Щоб вирішити це питання духовенство звернулось до владики Василя Величковського, щоб він висловив свою думку, і закінчив із суперечками. Відповідь його була така: «Не наказую і не забороняю»¹⁷⁴. Владика мотивував свою відповідь тим, що священники краще знають, яка є ситуація на місцях, і чи можлива душпастирська діяльність¹⁷⁵. Крім того, владика Василь додав: «[...] бо коли попадете в руки комуністів і прийдеться терпіти, тоді будете нарікати на мене, а коли забороню, то теж будете нарікати»¹⁷⁶. Тому, він залишав це питання на вибір і совість духовенства, щоб нікого не наражати на небезпеку. Серед священників сформувався певний поділ території душпастирювання. Так, молоді священники, до яких тоді належав о. Роман, їздили потягами та автобусами до віддалених сіл Львівщини, а старші священники опікувалися вірними у місті Львові та в околицях¹⁷⁷.

Таким чином, як згадує отець Роман, його перші кроки у священничому душпастирському служінні відбувались у приватних оселях вірян, а вже згодом його почали залучати до служіння по храмах. Зокрема, спочатку він душпастирював недалеко від дому:

[...] більше правив в редемптористів на Зимній Воді, там був отець Микола... [...] А потім вже отець і в студитів правив, в сестер правив, підпільно пішов... правив. На Рудному в сестер, на Зимній Воді, на львівських сестрах, там десь на суховільських сестрах василіанок, то вже так правив більше¹⁷⁸.

Отець Роман дуже тепло згадує про свою першу Різдвяну літургію, яка відбулась 1968 року на Самбірщині в селі Підгайчики. На цю літургію він мав їхати із о. Миколою Волосянком, який вже був досвідченим підпільним

¹⁷³ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 25.

¹⁷⁴ Там само.

¹⁷⁵ Там само.

¹⁷⁶ о. Роман Каспришин, «Моя перша Св. Літургія в Церкві на Різдво в 1968 році» // з архіву автора, див. Додаток №4.

¹⁷⁷ о. Роман Каспришин, «Весь Львів був Його парафією» // *Вільна думка*, 4.

¹⁷⁸ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», з архіву автора, див. Додаток №2.

священиком і належав до монахів редемптористів. Отець згадує: «Каже: “Йде Різдво. [...] Отченьку, їдете зі мною, там нові церкви відкривають коло Рудок – Підгайчики і Вістовичі. Отче, сідайте в електричку самбірську ззаду, в останній вагон, а я там, може, добіжу, а в другий скочу – нічого“»¹⁷⁹. Проте виявилось, що о. Миколи в домовленому місці не було, тому о. Роману довелося того разу їхати самому:

[...] Потяг рушив, а отця Миколи не було і я подумав, що він сів в другий вагон. Але на станції тільки мене дяк, який повів мене в місто, щоб годину-другу відпочити, а потім йти до церкви.

Після короткого відпочинку пішов я з дяком до церкви. Ніч, дорога засніжена, мороз, але я таки в своїй греко-католицькій церкві. Дяки просять відправити повністю Різдвяну Службу, але сідаю сповідати, бо є багато людей до сповіді, стаю до св. Літургії. Десь пропав холод, страх. Є тільки велике духовне задоволення, бо «з нами Бог, розумійте народи, і покоряйтеся Йому, бо з нами Бог»!

Була це моя перша Різдвяна відправа в церкві села Підгайчики біля Рудок. В цю Різдвяну ніч завели мене люди ще в сусіднє село Вістовичі, в якому я теж відправив Св. Літургію в церкві. Незабутня була ця Різдвяна ніч і відправлені перший раз в церквах Святі Літургії¹⁸⁰.

Це була перша самостійна душпастирська практика у храмі для о. Романа, за що він завдячує о. Миколі, який, як виявилось, навмисно тоді не поїхав. Після цього випадку о. Микола казав: «Сам хлюпайся, бо будеш вічно під пашки, то не навчишся. Трохи води наберешся і навчишся плавати»¹⁸¹.

Крім того, старші священики навчали звершувати Таїнства. Про такий випадок о. Роман згадує: «Потім пішов до отця Чолія, кажу: “Знаєте, дитину так страшно хрестити“. – “Отче, зараз похрестимо. У нас в семінарії ляльку хрестили“. Дочки Христини лялька... Взяли ляльку, охрестили. Я хрещу. – “Не так. Отак“. Все. Я вже відважний, вже ляльку охрестив»¹⁸². Для молодих священиків у підпіллі, які не пройшли повноцінного семінарійного вишколу, була важливою допомога обізнаних людей, які добре знали обрядові

¹⁷⁹ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 26.

¹⁸⁰ о. Роман Каспришин, «Моя перша Св. Літургія в Церкві на Різдво в 1968 році» // з архіву автора, див. Додаток №4.

¹⁸¹ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 26.

¹⁸² Там само, 27.

особливості. Тому часто священики розпитували колишніх дяків, які мали ще довоєнну дяківську освіту і могли підказати нововисвяченим отцям¹⁸³.

Отже, після висвячення отця Романа почалось його душпастирювання, яке відбувалося спочатку разом із досвідченими священиками, а пізніше після здобуття практики о. Роман душпастирював самостійно.

---

¹⁸³ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 27.

РОЗДІЛ ІІІ

ДІЯЛЬНІСТЬ ОТЦЯ РОМАНА КАСПРИШИНА ЯК СВЯЩЕНИКА ПІДПІЛЬНОЇ ЦЕРКВИ ТА ПІСЛЯ ВИХОДУ З ПІДПІЛЛЯ

1. Душпастирська діяльність під час підпілля

Греко-Католицька Церква у Радянському Союзі після 1949 року офіційно була визнана ліквідованою, а, отже, її храми були націоналізованими державою і найчастіше були переданими Православній Церкві, стояли або зачиненими, або використовувались як господарські приміщення, тощо¹⁸⁴. Проте, греко-католицькі священики та вірні підпільно збиралися на молитви та богослуження в приватних будинках – «домашніх церквах»¹⁸⁵. Крім того, богослуження відбувалися біля закритих церков та у відпустових місцях, а згодом вірні почали таємно від влади самовільно відкривати недіючі церкви для молитви¹⁸⁶. Тому саме миряни були великою підтримкою для підпільного духовенства. Вони були тими, хто зберігали речі для літургійного вжитку, адже священики не могли постійно зберігати чи приносити церковну утвар¹⁸⁷. Миряни опікувалися священиками та часто допомагали їм переховуватися від органів держбезпеки. Оскільки неможливо було організувати легальні церковні структури, то кожен священнослужитель діяв без якогось конкретного плану дій від єпископів, а користувався «душпастирською второпністю»¹⁸⁸. Саме в таких умовах відбувалося служіння отця Романа Каспришина. Крім того, отець згадує, що найбільше душпастирської праці було серед інтелігенції: вчителів, лікарів,

---

¹⁸⁴ Інститут історії Церкви Українського католицького університету, «Переслідувані за Правду: українські греко-католики в умовах тоталітарних режимів ХХ ст.», упор. Л. Губич, С. Гуркіна, Львів: Видавництво УКУ 2016, 81.

¹⁸⁵ Там само.

¹⁸⁶ А. Бабанський, «Історія УГКЦ за 90 хвилин», Львів: Свічадо 2017, 85.

¹⁸⁷ «Церкви в підпіллі (1946 – 1989)», сайт: *Українська Греко-Католицька Церква*, < http://ugcc.ua/official/ugcc-history/ix_tserkva_v_pidpilli_19461989_76326.html> (дата звернення 16.08.2018).

¹⁸⁸ А. Бабанський, «Історія УГКЦ за 90 хвилин», 85.

студентів¹⁸⁹. Адже, багато людей боялися приймати Святі Тайни в храмах, які обслуговували священники Московського Патріархату, оскільки серед них були донощики, а метричні книги перевірялися органами безпеки¹⁹⁰.

Отець Роман зазначає у своєму інтерв'ю, що тодішня реальність підпільного служіння була такою, що священники не могли займатися лише душпастирським служінням, оскільки держава вимагала трудової зайнятості усіх громадян. Якщо хтось не мав місця праці, тоді зі сторони радянської влади починались розслідування щодо цієї людини¹⁹¹. Тому, духовенство намагалося знайти собі таке місце праці, яке б не забирало багато часу і приносило хоча б мінімальний дохід. З огляду на це багато священників ставали кочегарами. Таке місце праці вибрав собі й о. Роман:

Городецький був кочегаром, я був кочегаром, такий отець Івась. Я не знаю, як він пишеться, з редемптористів. Такий, що має 2 факультети закінчені. Теж був кочегаром, його вигнали. Та багато в нас кочегарило з отців. Братчики кочегарили. Брат Альфонс кочегарив, брат Іларіон кочегарив з редемптористів¹⁹².

Така праця дозволяла священникам виконувати своє служіння, оскільки специфікою цієї роботи було те, що працювати потрібно було одну добу, після чого давали два дні відпочинку¹⁹³. Проте, про це швидко дізнавалися слідчі органи, тому доводилося часто змінювати місце роботи¹⁹⁴. Зокрема, через таку ситуацію в комсомольській газеті «Ленінська молодь» з'явилася стаття «*Не кочегари ми, не тесляри*», в якій йшлося про підпільних священників о. Каспришина, о. Брицького та о. Лопадчака, які таким чином приховують своє служіння¹⁹⁵. Після її публікації отцю Роману було «запропоновано» написати

¹⁸⁹ о. Роман Каспришин, «Весь Львів був Його парафією» // *Вільна думка*, 4.

¹⁹⁰ Там само.

¹⁹¹ о. Роман Каспришин, «Редемпторист отець Євстахій Смаль – півлегальний парох» // *Вільна Думка*, ч. 21-22 (2539-40), (17.5.-30.5.1999) 10.

¹⁹² о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришиним від 27.04.1998», 26.

¹⁹³ Там само, 25.

¹⁹⁴ о. Роман Каспришин, «Весь Львів був Його парафією» // *Вільна думка*, 4.

¹⁹⁵ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришиним від 27.04.1998», 25.

прохання про звільнення за власним бажанням: «То відразу в 8-ій лікарні мене визиває лікарка головна: “Так вот што, мілий мой, оказивається Вам ета работа нужна для отвода глаз. Увольняйтесь по-хорошому“ Заяву написав... Вони мені котел... І йду далі кочегарку шукати»¹⁹⁶. Отець згадує, що за час підпільного служіння йому довелося змінити дуже багато таких «кочегарок»¹⁹⁷. Проте, не обходилося без добрих людей, які допомагали. Зокрема, під час роботи на кочегарні поліграфічного технікуму, о. Роман працював з паном Антоном, який часто підміняв священників, щоб ті могли виконувати своє служіння: «Той Антон кочегарив за нас всіх 4-ох, а ми трохи собі гасали – за Городецького, за мене. Ми називали, що то наш патріарх – він за нас кочегарив, а ми – вперед, хлопці...»¹⁹⁸.

Отець Роман також згадує, що в той час між священниками були розбіжності щодо питання того, чи можуть греко-католики ходити на богослуження до церков, де служили православні священники. Адже багато храмів, які належали Греко-Католицькій Церкві, зайняла Православна Церква. Тому о. Роман каже, що одні священники різко заперечували можливість для греко-католиків ходити на богослуження Православної Церкви. Інші ж, до яких належав і о. Роман, не були такої категоричної думки, адже було багато людей, які не могли брати участь у богослужіннях підпільно¹⁹⁹. Цієї думки також був владика Василь Величковський, і, навіть більше, о. Роман у своєму інтерв'ю каже, що були такі випадки, коли семінаристи вчилися в православних семінаріях у Москві чи Ленінграді (суч. Санкт-Петербург), а після закінчення висвячувалися в Греко-Католицькій Церкві²⁰⁰.

Для того, щоб організуватися між собою проводилися невеликі соборчики, які скликали о. Степан Коломиєць та о. Роман Каспришин у селі Зимна Вода, що біля Львова²⁰¹. На такі соборчики приходило до п'ятнадцяти священників, щоб

¹⁹⁶ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 25.

¹⁹⁷ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 26.

¹⁹⁸ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 26.

¹⁹⁹ Там само, 28.

²⁰⁰ Там само, 30.

²⁰¹ Я. Кавка, *Героїчність душпастирів підпільної Греко-Католицької Церкви на прикладі життя і служіння отця Романа Коломиця* / наук. Керівник о. Б. Прах. Дипломна робота: Український католицький університет, Львів 2007, 49.

визначити, хто в яких селах буде провадити душпастирську діяльність, оскільки були випадки, що двоє отців приїжджали в те саме село²⁰².

Великою небезпекою підпільного служіння для духовенства були засідки КДБ. Тому, отець Роман згадує, щоб дістатися безпечно до села, священники повинні були добре знати всі дороги, які до нього вели, і завжди йти іншою²⁰³. Часто засідки робили на залізничних станціях, тому, щоб не потрапити в неї, доводилося виходити перед селом до якого прямував і звідти вже або йти пішки, або ж наперед домовлятися з мирянами про транспорт²⁰⁴. Коли вдавалося без перешкод прибути до села, найперше відбувалася сповідь. Отець згадує, що в залежності від ситуації, сповідь відбувалася в церкві або в домівках вірних²⁰⁵. Коли було спокійно і не спостерігалось активності КДБ, то сповідь відбувалася в храмі, коли ж починались «нагінки», то в домах²⁰⁶. Проте, сповідали переважно вночі, оскільки так було безпечніше тримати це в таємниці від органів безпеки.

Два роки свого служіння отцю Роману вдавалося тримати в таємниці від органів безпеки свій священничий стан. Проте, 14 листопада 1969 року о. Романа запросили в с. Пиняни біля м. Самбора, де святкували храмовий празник на свято Святих безсрібників і чудотворців Косми і Дам'яна²⁰⁷. Отець Роман запросив із собою о. Петра Городецького²⁰⁸. Дружина отця Романа – Надія, теж приїхала на празник, оскільки потрібно було привезти Євангеліє, яке опрацьовували студити і не встигли передати його отцю до його від'їзду на празник²⁰⁹. Під час празничної літургії із Самбора прибули представники КДБ:

В церкві людей була маса... КГБ приїхало самбірське. Цікаво, як нас накрити. Був отець Городецький. Як сказав проповідь, як він передчував: "Люди, по-християнськи той празник відбудьте, щоб потім міліція не займалася вами. Вп'єтеся, поб'єтеся. Міліція –

²⁰² Там само.

²⁰³ о. Роман Каспришин, «Спогад із часів душпастирства у катакомбній УГКЦеркві» // з архіву автора, див. Додаток №7.

²⁰⁴ Там само.

²⁰⁵ Там само.

²⁰⁶ Там само.

²⁰⁷ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 30.

²⁰⁸ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 41.

²⁰⁹ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

вони теж люди, хочуть відпочивати. А вони потім мусять працювати“. Їм то дуже подобалося, мені то потім зачитували²¹⁰.

Коли літургія була завершена, миряни заховали отців та пані Надію по своїх домівках²¹¹. Проте, представники КДБ дізналися, де переховували священників і намагалися зайти в цей будинок. Люди зупинили їх на подвір'ї і відмовлялися їх далі пропустити. Переговори із мирянами не дали ніяких результатів, тому було викликано військових із с. Калинова, де знаходилася їхня частина²¹². Почалися сутички між військовими та мирянами під час яких отця Романа вивели із хати в якій він переховувався і сховали в однієї жінки на стриху²¹³. Щоб не розвивати ще більшого конфлікту, військові та представники органів безпеки залишили село, після чого отців Романа та Петра переховували в сусідньому селі Хлопчицях²¹⁴.

Шість місяців після цього випадку до Львівської музичної школи, де на кочегарці тоді працював отець Роман, прибули представники КДБ²¹⁵. Органи безпеки провели там обшук і відібрали старий часослов, з якого колись молився владика Микола Чернецький, а також декілька інших книжок²¹⁶:

Тільки я відкрив, а вони, як вміють, заходять – відразу: «Роман Степанович?» Я кажу: «Я». – «Ми з органів. Прошу за нами». – «А кочегарку?» – «Прошу закрити». І відразу за мою сітку. Я там трошки мав польських книжок, часослов, що Чернецький, казали, молився. Так мені шкода було – забрали. Миро і оливу я завжди мав. То мені забрали, як вже садили мене в камеру. Як звичайно, один спереду, я посередині, і він ззаду. Ведуть на Миру, 1. Там привезли, і почалося – я такий... Що я злочинець. Я то не відпирався за Пиняни. Бо що буду відпиратися? І тримають до вечора. Нічого їсти не давали. Я, правда, не хотів би був в них їсти. Шантажували. Такий був слідчий Домбровський, Шаповал, Романов і той Тороповський був, полковник Сінченко – всі змінювалися²¹⁷.

²¹⁰ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 31.

²¹¹ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 41.

²¹² о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 34.

²¹³ Там само.

²¹⁴ Там само.

²¹⁵ о. Роман Каспришин, «Весь Львів був Його парафією» // *Вільна думка*, 4.

²¹⁶ Там само.

²¹⁷ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 34.

Допити тривали чотири дні, а вкінці було проведено обшук в будинку, де отець мешкав із своєю сім'єю²¹⁸. Проте, коли о. Роман не повернувся з роботи додому, його дружина звернулася за допомогою до о. Петра Козака, який сказав, що, скоріше за все, отця Романа затримали і проводять слідчі дії²¹⁹. Отець Петро порадив приготуватися до обшуку і сховати всі літургійні речі та релігійну літературу²²⁰. Тому, коли КДБ приїхало проводити обшук, то знайшли і забрали світську літературу написану польською мовою²²¹, плівку із записаним голосом дітей та засушену просфору²²². Марія Заблоцька так згадує цей момент: «Отже, вони зайшли до хати... Звичайно, показали дозвіл на обшук і почали там вже так... Якось так почали бігати... А наш Степан малесенький... так каже: «Мамо, вже прийшли ті вуйці, що Ви на них чекали... Але вони хай шукають і так нічого не знайдуть, бо ми вже все сховали...»²²³.

Після цього отця відпустили, оштрафувавши на тридцять рублів. Доля отця Петра Городецького склалася складніше, оскільки після його затримання було знайдено розбіжності в свідченнях²²⁴.

Подібні обшуки робили, як згадує дочка отця Романа – Марія, проводили ще близько 2-3 разів²²⁵. Проте, дуже часто перед релігійними святами приходили представники «органів» для перевірки²²⁶. Крім того, за сім'єю отця Каспришина завжди був нагляд, оскільки деякі далекі сусіди за «проханням» КДБ стежили за їхнім життям:

Це регулярно... [...] От сусідка, яка далеко від нас, на другій вулиці [*жила*], вона могла прийти на подвір'я дитину бавити... Це було дико, це було дивно, але ми вже так звикли до того... Я не хочу називати прізвища, бо вони зараз мають високі посади у Львові... Це

²¹⁸ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

²¹⁹ Там само.

²²⁰ Н. Заблоцька, «Життя віддане Богові. Пам'яті дідуся» // // *Мета* 27/8/182, (2006) 11.

²²¹ Там само.

²²² М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 6.

²²³ Там само.

²²⁴ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришиним від 27.04.1998», 39.

²²⁵ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 19.

²²⁶ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

було, на правду... Третю дитинку свою, то вона практично у нас на подвір'ї бавила, ніби вона свого не мала... І вона не вступалася, навіть як їй було сказати: «Ви тут нам заважаєте...»²²⁷.

Був ще другий арешт, коли отця Романа забрали представники КДБ з дому до Самбора, оскільки він обслуговував на Самбірщині кілька сіл, де його помітили «кагебісти»: «До Самбора взяли, потримали до вечора, там треба було їм написати то зізнання. І відпустили. То отець не сидів. Тільки сказали: “Чи ти не маєш других сіл, що ти вчепився Самбірщини? Йди на другі села!”»²²⁸.

Пані Марія пригадує ще один випадок переслідування КДБ свого батька, який стався, коли отець працював кочегаром у Львівській психіатричній лікарні, і не повернувся із свого чергування. Отця не було цілу добу після завершення зміни: «[...] ввечері тато повернулися... Тато виглядали дуже страшно... Тато були такі змінені... Колір лиця змінений... Тато були дуже страшні... І тато тільки хотіли спати... [...] ... Тато спали так цілу ніч і майже цілий день...»²²⁹. Отець Роман згадуючи ті події розповідав, що в той вечір прийшов чоловік, який змінював його на чергуванні, після чого він знепритомнів, а коли йому вдалося розплющити очі, то він побачив, що двоє чоловіків тримали його під руки та обшукували кишені²³⁰. Після цього о. Роман знову знепритомнів, і вже більше нічого не пам'ятав. Дружина отця – Надія зрозуміла, що потрібно цю роботу залишати, тому написала заяву про звільнення²³¹.

Крім того, отець Роман в статті «Провидіння Боже» згадує ще два випадки коли з Божої волі йому вдалося уникнути арешту²³². Отець згадує, що він їхав до одного села в якому мав освятити паски, проте, автобус був переповнений і водій не зупинився отцеві, тому він поїхав наступного дня. Коли отець прибув до села, люди його зустріли і казали: «Як добре, отче, що ви вчора не приїхали. Бо

²²⁷ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 21.

²²⁸ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

²²⁹ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 26.

²³⁰ Там само.

²³¹ Там само.

²³² о. Роман Каспришин, «Провидіння Боже» // *Місіонар*, (липень 1998) 22.

дільничний міліціонер чекав на цей автобус, щоб вас арештувати»²³³. Подібний випадок стався у с. Хоросниці, куди отець прямував також святити паски, проте, затримався у попередньому селі²³⁴. Коли ж отець прибув до Хоросниці, то люди казали, що із села тільки но виїхали представники КДБ, які шукали підпільного священика²³⁵.

Коли ж органи безпеки довідувалися про місця душпастирювання підпільного духовенства, тобто, за яким селом є закріплений конкретний священик, тоді отці намагалися замінювати один одного, щоб не наражатися на небезпеку²³⁶.

2. Небезпеки які супроводжували сім'ю підпільного священика

Нелегкі випробування пережила також і сім'я отця Романа Каспришина. Їм завжди потрібно було бути готовими до наступного обшуку чи перевірки. Проте, всі розуміли, що отець найперше має виконувати душпастирський обов'язок, тому дуже не рідко їм доводилося святкувати великі свята без голови сім'ї, оскільки о. Романа часто не бувало вдома, навіть по декілька днів²³⁷.

Комуністичний режим переслідував підпільних священиків Греко-Католицької Церкви, а також намагався використати для цього найближчих членів родини та сім'ї. Зокрема, через погрози та залякування намагалися дістати підтвердження, зізнання від близьких, що певна особа є підпільним священиком. Така ситуація сталася із дочкою отця Романа Каспришина – Марією, яка після закінчення школи вступила на навчання у Львівський університет на факультет іноземних мов²³⁸. 1983 року, наприкінці другого курсу, після здачі одного з іспитів, Марію викликали в деканат, де на неї чекали два кагебісти²³⁹. Пані Марія

²³³ о. Роман Каспришин, «Провидіння Боже» // *Місіонар*, (липень 1998) 23.

²³⁴ Там само, 23.

²³⁵ Там само.

²³⁶ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 38.

²³⁷ Там само, 21.

²³⁸ о. Роман Каспришин, «Свобода совісті в Імперії Зла» // *з архіву автора*, див. Додаток № 8.

²³⁹ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 11.

згадує, що її попросили піти з ними, а біля виходу з університету їх чекала машина, яка привезла їх до львівського КДБ на вулиці Миру, 1 (суч. вул. С. Бандери)²⁴⁰. В будинку п. Марію запросили до одного з кабінетів, де її почали ставити багато запитань про її сім'ю, про дитинство, щоб нав'язати почуття довіри. Після цього розмова перейшла до погроз з боку кадебіста:

«Ви ж комсомолка?..» Я кажу: «Так». — «Ви ж розумієте, що «комсомольці — це такі люди, які за радянську владу готові життя покласти», — і так далі, і так далі... Тобто, які патріоти і так далі... Я промовчала... Він тоді далі каже: «Ви були б дуже доброю... Ви б закінчили з відзнакою університет... Ви б мали працю на кафедрі... Ким хочете, Ви будете, тільки знайте, Ваш батько уніат, уніатський поп... І ми тут вже написали, у нас вже є тут все готове, Ви б так підписали, що Ви відмовляєтесь від батька і у Вас тут кар'єра, яка хочете, блискуча...» Я так подивилася, промовчала і кажу: «А Ви колись бачили, щоб яйце було мудріше від курки?.. Перепрошую, мені батько дав життя, і я ніколи не відмовлюся від свого батька...» Він тоді каже: «Тоді Ви не закінчите університет...» Я кажу: „Як це я не закінчу?.. Я ж добре вчуся, я ж буду вчитися, я буду наполеглива, я буду комсомолка...» А він каже: «Ви комсомолкою не будете, ми Вас виженемо з комсомолу...» Так ця історія мого комсомолу... Я кажу: «Не знаю, може як виженете, то я не буду комсомолкою...» — «Ви розумієте, що виліт з комсомолу — це зразу тут же аналогія, паралелька з вильотом з університету...» Я кажу: «Як так, то так...» Він тоді: «То підписуєте?..» Я кажу: «Ні»²⁴¹.

Ця «зустріч» тривала чотири години, закінчилася вона відмовою п. Марії підписати документи, що вона відмовляється від батька, після чого від кадебіста лунало багато погроз та крику²⁴². Така непокоря дівчини не могла пройти непоміченою. У жовтні 1983 року п. Марію виключили із університету²⁴³, формальною причиною була нездача іспиту з філософії – «Діалектичного матеріалізму», який викладав партійний організатор факультету Кондзьолка. Спочатку пані Марії не видали талон для перездачі іспиту, а згодом була скликана комісія в якій був той самий «парторг» факультету²⁴⁴:

Я відповіла на всі тих 3 запитання білета і додаткове запитання задає Кондзьолка... Якось викладачка, видно, така була ще добра, каже: «Та ти ж з істмату задаєш...» Тобто не з

²⁴⁰ Там само, 12.

²⁴¹ Там само.

²⁴² Там само, 13.

²⁴³ о. Ігор Цар, «Чудесні дарунки від митрополита Андрея» // сайт: *Київська Трьохсвятительська духовна семінарія*, <<http://ktds.org.ua/-/media/files/1/4/1454869696-o-igor-carchudesni-darunky-vid-mytropolitya-andreya2002.pdf>> (дата звернення 14.08.2018).

²⁴⁴ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 15.

діалектичного, не з першої половини тої філософії, а з другої половини... — «Вони ще того не вчили...». Він каже: «Піде...» Звичайно, на то питання я не відповіла. Я дістала «2» — і все, і так закінчилося²⁴⁵.

Після цього п. Марія працювала в пологовому будинку, щоб отримати стаж, який був потрібний для відновлення навчання в університеті²⁴⁶. За допомогою багатьох знайомих о. Романа, їй вдалося продовжити навчання аж у Латвійському університеті в м. Рига в Латвії, де релігійний контроль був набагато слабший²⁴⁷. Щоб уникнути подібних ситуацій та вберегти дітей від упередженості викладачів та впливу органів безпеки на навчання, отець Роман намагався, щоб його діти навчалися в сусідніх республіках, зокрема в Латвії чи Польщі.

3. Участь в процесі легалізації Церкви та діяльність після легалізації

В другій половині 1980-тих років в СРСР почався період «перебудови», яку запровадив генсек Михайло Горбачов, щоб досягнути політичної стабільності в державі²⁴⁸. Нова політика впроваджувала демократичні гасла та реформи. Зокрема, була звільнено багатьох політичних та релігійних в'язнів, зникла загроза репресій²⁴⁹. Зважаючи на демократизацію суспільних відносин, почався рух за вихід Греко-Католицької Церкви з підпілля. 1987 року було створено Комітет захисту прав Української Католицької Церкви, який ставив собі за мету легалізацію Церкви²⁵⁰. Комітет намагався донести інформацію про ситуацію із ГКЦ до світової громадськості та активізувати людей. Проте найкращим публічним способом до боротьби за легалізацію стали відкриті богослуження по

²⁴⁵ Там само.

²⁴⁶ о. Ігор Цар, «Чудесні дарунки від митрополита Андрея» // сайт: *Київська Трьохсвятительська духовна семінарія*, < <http://ktds.org.ua/-/media/files/1/4/1454869696-o-igor-carchudesni-darunky-vid-mytopolyta-andreya2002.pdf> > (дата звернення 14.08.2018).

²⁴⁷ о. Роман Каспришин, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришином від 27.04.1998», 23.

²⁴⁸ Б. Боцюрків, «Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989) // *Ковчег*, Ч.1. Збірник статей з церковної історії, Львів: 1993, 158.

²⁴⁹ Там само.

²⁵⁰ Інститут Історії Церкви Українського Католицького Університету, *До Світла Воскресіння крізь терни катакомб. Підпільна діяльність та легалізація Української Греко-Католицької Церкви*, Львів: УКУ 2012, 67-68.

містах та селах. Зокрема, пані Марія Заблоцька згадує, що у Львові такі богослуження відбувалися біля Порохової вежі, в них також брав участь отець Роман²⁵¹. Вони відбувалися з благословення митрополита Володимира Стернюка. Проте органи безпеки намагалися всіляко протистояти організації таких богослужінь. Зокрема, ініціаторів та отців, які брали участь в акціях за легалізацію, часто викликали на бесіди та штрафували, саджали до в'язниці на кілька діб за «хуліганство», а також забирали на примусові військові збори²⁵². Оскільки отець Роман брав участь у ходах по Львову, а також у «відкритих богослужіннях», його було «запрошено» прибути 16 червня 1989 року в апарат уповноваженого Ради в справах релігій при Раді Міністрів УРСР по Львівській області для «бесіди» та застереження не робити протиправних дій (брати участь в богослужіннях)²⁵³. Пізніше, коли Церква Преображення Господа Нашого Ісуса Христа першою повернулася до УГКЦ, п. Марія Заблоцька згадує, що там відбувалися цілодобові чергування в яких брав участь отець Роман і напротязі двох тижнів служив Літургію²⁵⁴. Пізніше в цій церкві відбувалися збори священників Львівського деканату²⁵⁵. За прикладом Преображенської церкви до УГКЦ почали повертатися багато храмів з ініціативи священників чи громад. Подібне відбувалося і в Рудно, де проживав отець Роман. Пані Марія згадує, що в Рудно в храмі Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста служив православний священник отець Шевчук, а громада Рудна бажала повернутися до УГКЦ. Тому люди звернулися до отця Шевчука:

Люди пішли до отця і почали говорити, що ми хотіли б... — «Отче, вже є Греко-Католицька Церква... У нас в Рудному вона була до 1946 року, і ми хотіли б, щоб ми були і Ви перейшли...». Він пообіцяв... Сказав, що піде до митрополита, перейде і буде вже греко-католицьким священником... Але минув день, отець відправляє знову Службу, люди чують знову ті самі виголоси, знову вживання, нема ні Папи Римського, ні нашої ієрархії... Що сталося?.. Підходять після відправи і знову: «Отче, Ви були у

²⁵¹ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 54.

²⁵² Інститут Історії Церкви Українського Католицького Університету, *До Світла Воскресіння крізь терни катакомб. Підпільна діяльність та легалізація Української Греко-Католицької Церкви*, 67-68.

²⁵³ Запрошення на бесіду до апарату уповноваженого в справах релігій УРСР // з архіву автора, див. Додаток № 9.

²⁵⁴ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 54.

²⁵⁵ Повідомлення про деканальні збори // з архіву автора, див. Додаток № 14.

митрополита?...» — «Він там щось був зайнятий...» І тоді... У кожному селі знайдеться хтось, якийсь ентузіаст... Тоді люди зібралися і поїхали навпроти помешкання митрополита, там кафетерій був, вони сіли собі там і сидять... Чекали вони цілий день, але отця Шевчука не було... Вони прийшли сюди у Рудно, отець ходить по подвір'ї. — «Отче, Ви були у митрополита?» — «Так, але він був дуже зайнятий і не мав часу...» — «Отче, то вже завтра щоб Ви до церкви не ішли, бо ми закриємо церкву... Ви там не були, бо біля хати сиділи ми...»²⁵⁶

Після цього громада звернулася до отця Романа Каспришина, щоб він почав служити в храмі, оскільки знали, що він є священником Української Греко-Католицької Церкви. Пані Марія згадує, що отець мав страх, оскільки не хотів, щоб зчинився конфлікт із отцем Шевчуком, проте, люди сказали, що не збираються допускати до храму православного священника. Тому 13 грудня 1989 року на свято Андрія Первозванного отець Роман прийшов, щоб відслужити в храмі літургію на прохання вірних. Вже 19 грудня 1989 року митрополит Володимир Стернюк вручив отцю Роману грамоту про те, що він є призначений парохом церкви Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста в смт. Рудно²⁵⁷. 20 березня 1996 року рішення про призначення отця Романа парохом було потверджене єпископом-помічником Львівським Юліаном Гбуром²⁵⁸.

Після призначення на пароха отець зайнявся ремонтом храму та реставрацією розписів, що викликало великі труднощі, оскільки важко було дістати матеріали для реставрації. Зокрема, найбільшим дефіцитом були фарби для художників. Цікаво, що отець намагався їх придбати навіть із Санкт-Петербургу, де мав знайомого і знав, що там знаходиться фабрика, яка виготовляє фарби²⁵⁹.

Також отець Роман намагався повернути у церковну власність парафіяльне майно, яке було відібране комуністичною владою. Зокрема, отець звертався до Львівської Міської Ради про те, щоб забезпечити сім'ї квартирами у м. Львові, а

²⁵⁶ М. Заблоцька, «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004», 56-57.

²⁵⁷ Грамоту про призначення парохом церкви Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста // з архіву автора, див. Додаток № 11.

²⁵⁸ Про призначення парохом церкви Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста // з архіву автора, див. Додаток № 12.

²⁵⁹ Лист о. Романа Каспришина до Олександра від 06.08.1991 року // з архіву автора, див. Додаток № 13.

ті в свою чергу звільнили б приміщення, що належали релігійній громаді²⁶⁰. Проте не всі погодилися на такий обмін. Зокрема, якось стався випадок, коли отець ішов до храму служити Літургію, то під церквою його чекав п'яний чоловік із сокирою в руках, який не погоджувався на обмін. Почав погрожувати отцю, на що він відповів: «[...] Ми мирно розійдемося. Ви підете додому спати, а я піду до церкви правити»²⁶¹. Дружина Надія згадує, що після цього випадку той чоловік, коли бачив отця «завжди падав в ноги в церкві: “Отче, простіть мене! Простіть мене, бо я не знав, що творю”. А він каже: “Я вам відразу простив”»²⁶².

4. Останні роки життя

Після виходу Церкви з підпілля отець Роман Каспришин продовжував провадити душпастирську діяльність. Крім того, він поставив собі за мету написати невеликі спогади про кожного з підпільних священників, з якими йому доводилося разом служити, а також про тих, хто були його провідниками в його нелегкому підпільному служінні. Зокрема, отець написав статті *скільки?* про своїх вчителів підпільної семінарії, написав спогади про владик переслідуваної Церкви, а також про більшість священників з якими йому доводилося душпастирювати в час переслідування. Отець Роман був дописувачем багатьох газет, у яких публікував свої роздуми над багатьма проблемами, які були актуальними та турбували на той час Церкву.

12 липня 1997 року на свято святих Верховних Апостолів Петра і Павла отець Роман святкував тридцять років свого священства. Директор релігійного видавництва «Покрова» Володимир Громик, пише, що на даному святкуванні біля храму була така велика кількість людей, що здавалося ніби це святкування храмового празнику²⁶³. На святкування прибув владика Любомир (Гузар) та

²⁶⁰ Лист Департаменту житлового господарства до о. Романа Каспришина // з архіву автора, див. Додаток № 14.

²⁶¹ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

²⁶² Там само.

²⁶³ В. Громик, «Він був у Господа незрадливим сином» // *Місіонар*, №11 (121) листопад 2002р., 350.

митрополит Володимир (Стернюк), який служив Архиєрейську Літургію, хоча й на той час вже не почувався здоровим²⁶⁴. Це була остання візитація митрополита Володимира Стернюка.

Цього ж самого дня владика Любомир Гузар надав отцю Роману право носити нагрудний хрест з прикрасами за його ревну працю та довголітнє служіння для Церкви²⁶⁵. Після цього отець сповнив свою давню мрію – відвідав разом із своєю дружиною священників, які служили для наших вірних по різних країнах Європи. З деякими він вів листування і вони надавали йому різного роду допомогу. Отець відвідав о. Петра Крика в Польщі, о. Івана Кота в Бельгії та о. Петра Овада в місті Прнявор в Югославії (тепер Боснія і Герцеговина)²⁶⁶.

12 квітня 2002 року сталася ще одна важлива подія для отця Романа - його було запрошено взяти участь у чині умивання ніг в Архикатедральному Соборі святого Юра у Великий Четвер, який звершував Блаженніший Любомир (Гузар)²⁶⁷.

4 жовтня 2002 року, на 66 році життя і 35 році ієрейського служіння отець Роман Каспришин відійшов до вічності. 7 жовтня того ж року відбувся похорон у якому взяли участь близько 50 священників. Похований отець Роман у каплиці в честь блаженного священомученика Миколая Чернецького, яка знаходиться біля храму Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста в смт. Рудно²⁶⁸.

5. Проблема латинізації та питання ідентичності УГКЦ

Із легалізацією УГКЦ та здобуттям Україною незалежності, постали численні проблеми як у порозумінні між релігійними громадами різних конфесій, так і у лоні УГКЦ. Насамперед, варто зазначити, що у самій УГКЦ, ще у підпіллі і вже

²⁶⁴ о. Роман Каспришин, «Він учив нас неложними устами боронити правду» // *Вільна думка*, ч. 46-47 (2461-62) 12-19.11.1997, 23.

²⁶⁵ Право на носіння нагрудного хреста з прикрасами // *з архіву автора*, див. Додаток №15.

²⁶⁶ Н. Каспришин, «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», Додаток №2.

²⁶⁷ Запрошення взяти участь у чині умивання ніг // *з архіву автора*, див. Додаток №24.

²⁶⁸ «Наша Церква втратила ревного священника» // *Місіонар*, №11 (121) листопад 2002р., 350.

в легальній Церкві, часто протистояли один одному два табори: просхідні та прозахідні²⁶⁹. Безліч аргументів наводили як одні, так і інші. У цьому підрозділі ми проаналізуємо думки різних авторитетних церковних діячів, а насамперед аргументи о. Романа Каспришина щодо контрверсійних питань в УГКЦ.

На початках виходу із підпілля УГКЦ постало питання щодо назви Церкви. Над цим питанням задумувався також Синод УГКЦ у 1999 році, коли хотіли замінити назву «Українська» на «Київська». Отець Роман Каспришин на цю тему опублікував статтю у газеті «Вільна Думка», де наводить свої аргументи щодо назви Церкви. Насамперед, він зазначає, що слово «грецька» є чужим для нас²⁷⁰. Ця назва була прийнята австро-угорською владою аби відрізнити нашу Церкву від Римо-Католицької. Проте, наші вірні на поселеннях зустрілися із несприйняттям іншими, оскільки така назва асоціювала нас із греками²⁷¹. Із поверненням патріарха Йосипа Сліпого із заслання до Риму з'явилася нова назва, яку прийняла наша діаспора, а саме «Українська Католицька Церква Східного обряду»²⁷². Із виходом Церкви із підпілля було прийнято рішення залишити слово «грецька» аби не ототожнювати нас із римо-католиками, яких в нас асоціюють з поляками. Проте, Синод у 1999 р. розглядає питання про зміну назви на «Київська Католицька»²⁷³. Така назва, на думку отця, не може бути загальною для цілої Церкви, оскільки в нас існує багато єпархій, і назва Церкви має бути така, що об'єднує. За таким принципом кожна єпархія може назвати нашу Церкви від своєї назви: Тернопільська, Закарпатська, Волинська і т.д.²⁷⁴. Тим більше, на прикладі Польщі, ми можемо побачити, що назва Церкви є «Польська Католицька», а не Гнежська від міста, де почалося хрещення Польщі²⁷⁵.

²⁶⁹ о. Роман Каспришин, «Він учив нас неложними устами боронити правду», 23.

²⁷⁰ о. Роман Каспришин, «Нова назва УГКЦ повинна об'єднати український народ» // з архіву автора, див. Додаток №16.

²⁷¹ Там само.

²⁷² Там само.

²⁷³ о. Роман Каспришин, «Нова назва УГКЦ повинна об'єднати український народ» // з архіву автора, див. Додаток №16.

²⁷⁴ Там само.

²⁷⁵ Там само.

Крім того, отець Роман Каспришин, у своїй статті, пропонує прийняти назву «Православно-Католицька» покликаючись на те, що таку назву можна зустріти у требнику Петра Могили²⁷⁶. Така назва сприяла би єдності українського народу. Хоча ця назва і може викликати спротив через слово «католицька», оскільки асоціюється із поляками-католиками, проте навіть греки у Символі Віри не бояться вживати слова «...Католицьку Церкву»²⁷⁷.

На цю статтю отця Романа відреагував церковний діяч із Чикаго Євген Іванків у приватному листуванні²⁷⁸. Він пише про те, що усунення слова «українська» позбавляє нашої Церкви українського характеру. Він вважає, що хтось це робить навмисно. У цьому листі Євген Іванків погоджується із запропонованою отцем Романом назвою «Українська Православно-Католицька Церква»²⁷⁹.

Ще одне дискусійне питання в УГКЦ стосується вживання слова «православний» у богослужіннях. Отець Роман у своїй статті «Слухайтеся ваших наставників і коріться...»²⁸⁰ - чи ця стаття була десь опублікована? якщо не, то на це потрібно вказати - висловлює невдоволення тим, що на це слово, яке є частиною нашої ідентичності, чиниться великий тиск, який має за мету усунути його вжиток. Автор покликається на те, що рішенням Синоду, слово «православний» не є обов'язковим для вжитку. Отець Роман Каспришин відповідає, що це є «апробатою латинізаційних заходів відчужитися якнайбільше від Сходу, а зблизитися до латинства»²⁸¹. У цій статті також наводяться аргументи противників цього слова: що воно не є нашим, що за це слово терпіли у підпілля, а також, що це поганий переклад із грецької мови²⁸². Проте, отець заперечує ці аргументи вважаючи, що якщо це слово не наше, то чому його вживали великі достойники нашої Церкви, як митрополит Андрей та патріарх

²⁷⁶ Там само.

²⁷⁷ Там само.

²⁷⁸ Лист Євгена Іванківа до о. Романа Каспришина, 28 жовтня 1999 // з архіву автора, див. Додаток № 9.

²⁷⁹ Там само.

²⁸⁰ о. Роман Каспришин, «Слухайтеся ваших наставників і коріться» // з архіву автора, див. Додаток № 10.

²⁸¹ о. Роман Каспришин, «Слухайтеся ваших наставників і коріться» // з архіву автора, див. Додаток № 10.

²⁸² Там само.

Йосип: «Хіба вони не знали грецької мови? Чи вони не терпіли тортури від тих, хто це слово вживав?»²⁸³.

Проблемою для нашої Церкви, отець вважав є те, що у наших греко-католицьких семінаріях немає викладачів для семінаристів, тому, приїжджають викладачі із діаспори, які дають виклади, ґрунтуючись на латинському богослов'ї. Через це наша Церква все більше віддаляється від своєї східної ідентичності. Коли ми прагнемо єкуменізму, а боремося із словом «православний», то це є абсурд²⁸⁴. Отець каже, що проблемою є те, що багато священників не розуміють рішень II Ватиканського Собору, або не хочуть їх розуміти²⁸⁵.

Отець Роман написав листа до отця Діонісія Ляховича, протоархимандрита ЧСВВ, де висловив свої думки, а також прохав написати, що думає щодо вживання слова «православний» протоархимандрит. В листі-відповіді, який був написаний 9 листопада 1998 р. протоархимандрит вказує на те, що стосовно «вживання чи не вживання слова православний» потрібно керуватися наказами ієрархії УГКЦ та пастирською второпністю²⁸⁶. Тих, хто активно борються за це слово і тих, хто активно виступає проти нього, отець Діонісій засуджує. Вважає, що лише час, як лікар зможе злікувати історичну рану на нашій Церкві. На завершення отець Діонісій подякував о. Роману за любов до Церкви та за написаний лист.

Свого листа, де наводяться аргументи щодо вживання слова «православний» отцю Роману написав і єпископ єпархії УГКЦ у Австралії та Новій Зеландії Іван Прашко 1 січня 1992 р.²⁸⁷. У цьому листі автор вказує на те, що у деяких територіях Західної України є складним вживання цього слова. Тому, найперше, владика вважає, щоб не було негативного розуміння цього

²⁸³ Там само.

²⁸⁴ о. Роман Каспришин, «Не перекреслімо пам'яті і діл великого мужа патріарха Йосифа Сліпого» // з архіву автора, див. Додаток № 18.

²⁸⁵ о. Роман Каспришин, «За що тебе, Україно, пљондрують?» // *Вільна думка*, ч. 12-13 (2480-81) 23.3-5.4.1998, 10.

²⁸⁶ Лист отця Діонісія Ляховича до о. Романа Каспришина // з архіву автора, див. Додаток № 17.

²⁸⁷ Лист владика Івана Прашка до о. Романа Каспришина // з архіву автора, див. Додаток № 23.

слова, потрібне правильне виховання у семінаріях, а також правильне навчання вірних через пресу та проповіді²⁸⁸.

Отець хотів краще дослідити це питання, тому пише до бр. Ігоря -- студента, що навчався у Римі. Брат написав листа 27 січня 1998 р., який був відповіддю на прохання отця Романа дослідити, як саме з'явилося слово «православний» у наших службниках²⁸⁹. У цьому листі автор говорить про те, що саме слово вживалося вже на Халкедонському соборі, проте як саме його перекладали у наших службниках він ще дослідить. Проте каже, що у монастирі отців Василіан у Римі майже всі отці вживають це слово²⁹⁰. Натомість владики Мирослав (Марусин) і Софрон (Мудрий) не вживають слова «православний» у богослужіннях.

Ще одним викликом для УГКЦ стало те, що ще від часів підпілля в діаспорі священники та єпископи були в залежності від латинського єпископату. 26 листопада 1995 р. у газеті «Вільна Думка» була опублікована стаття о. Романа Каспришина «Берестейська унія і примусовий celibат»²⁹¹. Свою статтю отець починає із того, що ще у 70-80 рр. ХХ ст. наші єпископи у катакомбній Церкві висвячували священників для діаспори. Проте, латинські єпископи суспендували їх, тим самим заперечували документи II Ватиканського Собору²⁹². Із падінням комуністичного порядку в Польщі, наша Церква починає розвиватися на цих теренах. Проте, з боку римо-католицької ієрархії був тиск на одружене священство. Випускникам семінарії заборонялося одружуватися і бути одруженими священниками. Відомо про те, що все таки двоє випускників із польської семінарії змогли одружитися і висвятитися, за що були осуджені²⁹³. Такий стан справ суперечить Берестейським артикулам і головне нашій традиції. Ватикан, на запит наших семінаристів із діаспори, відповів, що немає заборони

²⁸⁸ Там само.

²⁸⁹ Лист бр. Ігоря до о. Романа Каспришина від 27.01.1998 року // з архіву автора, див. Додаток № 22.

²⁹⁰ Там само.

²⁹¹ о. Романа Каспришин, «Берестейська унія і примусовий celibат» // *Вільна Думка*, ч.48, (2359) 26 листопада 1995, 5.

²⁹² о. Романа Каспришин, «Берестейська унія і примусовий celibат» // *Вільна Думка*, ч.48, (2359) 26 листопада 1995, 5.

²⁹³ Там само.

на одружене священство²⁹⁴. Часто навіть наші єпископи у діаспорі активно виступали за обов'язковий цілібат у нашій Церкві²⁹⁵. Бували випадки, коли багато наших семінаристів із діаспори приїжджали до України на студії і після цього поверталися назад, але не змогли бути висвяченими і поверталися до України, аби тут служити. У цій статті автор наводить свої аргументи проти тих, хто виступає за цілібат, вважаючи, що виклики є як у одному, так і в іншому стані, проте, вибір належить нашій Церкві і потверджений Берестейською унією²⁹⁶.

Вищезгадані листи вказують на те, як гостро постала дискусія щодо одруженого священства у нашій Церкві. Разом з тим, було багато побоювань, що за допомогою латинізації, Церкву намагаються асимілювати, і зробити з неї просто частину Римо-Католицької Церкви. Такі побоювання не були безпідставними, оскільки виклики перед латинізацією були не лише у діаспорі, але і на теренах України. Зокрема, в одному із документів Івано-Франківської єпархії УГКЦ вказане наступне: не вживати слова православний; служити суплікацію, Святу Годину, інтронізацію Найсвятішого Серця та Хресні дороги; вживати дзвіночки під час Божественної Літургії²⁹⁷. У примітці до цього розпорядження автор вказує, що таке рішення перечить документам II Ватиканського собору і тим самим не сприяє плеканню Східної традиції²⁹⁸.

Варто зазначити, що отець Роман Каспришин відстоював активну екуменічну позицію та заохочував Церкву в Україні до спільного порозуміння, не зважаючи на те, що сам стикався із тиском з боку православних. Цікаво, що отець вів листування з єпископом Харківським і Полтавським Української Автокефальної Православної Церкви Ігорем Ісіченко, у якій вони обговорювали особливості перекладів богослужбових текстів, питання церковної дисципліни та екуменізму, а також думками про стосунки між Західними та Східними

---

²⁹⁴ Там само.

²⁹⁵ Там само.

²⁹⁶ о. Романа Каспришин, «Берестейська унія і примусовий цілібат» // Вільна Думка, ч.48, (2359) 26 листопада 1995, 5.

²⁹⁷ Ординаріат Івано-Франківської єпархії // з архіву автора, див. Додаток № 18.

²⁹⁸ Ординаріат Івано-Франківської єпархії // з архіву автора, див. Додаток № 18.

Церквами²⁹⁹. У своїй статті в газеті «Духовність» за 28 квітня 2000 р. отець Роман заохочує Церкви в Україні до створення спільних службників, требників, узгодити одноманітність риз та спільно видати «Святе Письмо», що сприяло би єдності християн, спасіння душ та розбудові країни³⁰⁰.

У листі до редакції газети «Голос Лемківщини» отець Роман згадує про те, що у селі Буців біля смт. Мостиська 19 грудня на свято Миколая, священник УАПЦ не впустив до храму греко-католицьку громаду, після чого вірні змушені були молитися Літургію на вулиці³⁰¹. Проте, отець згадує й про гарний приклад у Чикаго, де у місцевій православній церкві, наші вірні мали змогу проводити богослужіння декілька років³⁰². Саме такі приклади повинні бути свідченням єдності для українців. На завершення статті, отець заохочує українців молитися за єдність християн, що допоможе єдності народу³⁰³.

У 1998 р. отець Роман опублікував ще одну статтю, в якій роздумує про питання єдності між Церквами в Україні³⁰⁴. На початку статті автор наводить історичний контекст подільності Київської Церкви. Вказує також на те, що різні гілки Київської традиції попадали під вплив як одного, так і іншого центру (Рим та Москва). На прикладі діаспори, автор наводить аргумент на користь єдності із Римом, бо коли в нас єдина Церква в діаспорі, то православних Церков може бути декілька, як наприклад у Австралії³⁰⁵. «УГКЦ допомгла українському народові зберегти своє національне обличчя, православна гілка часто ставала засобом русифікації в Україні», -- вважає автор³⁰⁶. Отець заохочує до молитви за єдність, що приведе до миру у суспільстві.

---

²⁹⁹ Лист єпископа Харківського і Полтавського Ігоря Ісиченка від 25 квітня 1996 р. // з архіву автора, див. Додаток № 19.

³⁰⁰ о. Роман Каспришин, «Єднаймося молитвою і працею» // *Духовність*, 28 квітня 2000, 20.

³⁰¹ о. Роман Каспришин, «Про церковні міжусобиці в краю» // *Голос Лемківщини*, ч.3 (276) грудень 1995.

³⁰² Там само.

³⁰³ Там само.

³⁰⁴ о. Роман Каспришин, «За мир в Україні...помолімося!» // *Христос – наша Пасха*, №5, червень-липень 1998, 3.

³⁰⁵ о. Роман Каспришин, «За мир в Україні...помолімося!» // *Христос – наша Пасха*, №5, червень-липень 1998, 3.

³⁰⁶ Там само.

Ще в одній статті, опублікованій у 2000 році в газеті «Вільна Думка», отець Роман говорить про протистояння двох ідеологій: української та москвофільської на прикладі поділеного села Мшани, що на Львівщині³⁰⁷. У цьому селі із виходом УГКЦ з підпілля колись єдине село поділилося на греко-католиків та вірних УПЦ МП, хоча спершу священник обманом увів людей в оману, що це парафія УАПЦ³⁰⁸.

В іншій неопублікованій статті згадує також отець про поділ громади села Вороців на греко-католицьку та православну Київського патріархату³⁰⁹. Він пише про те, що на початку греко-католицька громада повинна була провадити свої богослужіння на вулиці, оскільки православний священник не відкривав для них церкву. Згодом, через суд ця громада здобула право провадити свої богослужіння у храмі, проте православні заборонили їм служити у святилищі, а лише на тетраподі. Греко-католики цього села навіть зверталися до патріарха Філарета аби він звернувся до священника своєї Церкви, із закликом впустити священника УГКЦ до святилища³¹⁰. Оскільки вони отримали лише усну відповідь, о. Антін Балух (УПЦ КП) відмовився виконувати це рішення. Отець Роман заохочує православного пароха прислухатися до слів Тараса Шевченка «обніміться ж, брати мої» і тоді «мати усміхнеться»³¹¹.

Ще однією темою, яка хвилювала отця Романа, було питання української мови, яке постало у вже вільній Українській державі. Найперше, отець пише статтю *«І від рідної мови хотіли нас визволити!»*, в якій засуджував політику комуністів щодо української мови, оскільки в державних установах УРСР державні службовці зверталися до українців на російській мові³¹². Таким чином, влада хотіла показати вищість російської мови над українською. В іншій статті *«За що тебе, Україно, плюндрують?»*, отець висловлює обурення щодо ситуації,

³⁰⁷ о. Роман Каспришин, «Боротьба двох ідеологій: української та москвофільської у селі Мшана» // *Вільна Думка*, ч.25-27 (2596-98) 26.6-16.7.2000, 17.

³⁰⁸ Там само.

³⁰⁹ о. Роман Каспришин, «Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!» // з архіву автора, див. Додаток № 20.

³¹⁰ Там само.

³¹¹ о. Роман Каспришин, «Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!» // з архіву автора, див. Додаток № 20.

³¹² о. Роман Каспришин, «І від рідної мови хотіли нас визволити!» // з архіву автора, див. Додаток № 23.

яка склалася вже в незалежній Україні, оскільки президент викреслив в законі про вибори вимогу, щоб кандидат у президенти знав українську мову, і в той самий час:

[...] команда президента створила закон про набуття громадянства України українцями із діаспори. Він гласить, що громадянство України може одержати людина, котра народилася в Україні, а також і діти і внуки цих людей. Для потрібно знати бігло українську мову! От де фарисейство! То громадяни України – кандидати в депутати, котрі народились в Україні, - не повинні знати українську мову, а діти і внуки українців із діаспори, котрі народились на чужині, повинні бігло знати українську мову³¹³.

Крім того, в той час з'явилися ідеї щодо заміни кирилиці на латинський алфавіт, оскільки вважали, що кирилиця пов'язує українців із «московщиною». Отець заперечує таку пропозицію, адже саме «московщина» перейняла кирилицю від українців, а не навпаки³¹⁴. В кінці статті отець говорить: «Тож не кирилиця була і є причиною негараздів і бід нашого народу [...]»³¹⁵.

Отож, на основі всіх вищеподаних джерел із приватного архіву родини отця Романа Каспришина, можемо стверджувати, що отець провадив активну церковну і публіцистичну діяльність. У своїх численних публікаціях він висвітлював позицію Церкви і намагався неупереджено з'ясувати суть і примирити різні сторони конфліктів, як у лоні УГКЦ, так і між різними конфесіями. Варто зазначити, що отець Роман активно вів листування із різними представниками УГКЦ, як і діаспорі, так і в Україні. У своїх листах він наводив обґрунтовані аргументи на захист багатовікової традиції Київської Церкви.

³¹³ о. Роман Каспришин, «За що тебе, Україно, плондрують?» // *Вільна думка*, ч. 12-13 (2480-81) 23.3-5.4.1998, 10.

³¹⁴ о. Роман Каспришин, «Чи кирилиця є одним із ворогів нашого народу?» // *Вільна думка*, ч. 25-26 (2646-47) 18.6-1.7.2001, 16.

³¹⁵ Там само.

ВИСНОВКИ

Після того, як радянська влада в 1944 році вдруге запанувала в Галичині, почався етап впровадження на цій території радянських законів, тому українцям довелося зіткнутися з новими суспільно-політичними умовами життя. Комуністичний режим відразу розпочав встановлення тоталітарного контролю над усіма сферами життя, невід'ємною частиною якого був терор і репресії. Найперше всю силу тоталітарної системи відчули на собі ті, хто найактивніше відстоював українську позицію, або в очах влади становив для неї небезпеку. Тисячі українців було засуджено до тяжких робіт в таборах, депортовано на Далекий Схід Союзу чи розстріляно. Зокрема, велику боротьбу влада вела проти воїнів Української Повстанської Армії, які чинили збройний опір радянській владі. Депортували сім'ї повстанців, а також «неблагонадійне» населення, яке підозрювали у допомозі підпіллю.

Не забула комуністична влада і про Греко-Католицьку Церкву, духовенство якої, відстоюючи християнські істини і свою католицькість, та заперечуючи антирелігійну пропаганду, було небезпечним для Радянської Держави. Митрополит Андрей Шептицький часто у своїх посланнях застерігав людей перед комуністичною ідеологією, адже розумів, що встановлення цього режиму буде трагічним для українського народу та Церкви. Саме тому, після смерті митрополита Андрея почався процес ліквідації ГКЦ. Було заарештовано ієрархію Церкви, а також через псевдособор «возз'єднано» Греко-Католицьку Церкву з Російською Православною Церквою. Доля греко-католицьких священиків в повоєнні роки склалася по-різному: одна частина перейшла на православ'я, інші відмовилися визнавати канонічність “собору”, і їх було арештовано та заслано разом із сім'ями. Ті, кому вдалося уникнути арешту чи повернутися із заслання, створили підпільну Церкву. Зокрема, владика Миколай Чернецький та Василій Величковський були тими, хто найбільше спричинився до того, що ГКЦ підпільно продовжила своє існування. Більше того, Церква не залишилася без нових покликань, адже молоді хлопці, бачачи приклад незворушної віри греко-католицьких священиків, які попри переслідування не

залишали свого служіння, надихалися на служіння Богу. Серед таких юнаків був і отець Роман Каспришин, який, розуміючи, що із вибором священничого служіння в підпільній Церкві наражає себе на життя в постійних перевірках, обшуках та арештах з боку КДБ, все ж не побоявся взяти на себе свій хрест. Покликання отця Романа формувалося завдяки тому, що в його житті завжди були отці, які надихали своєю духовністю та відданістю Христу. Змалечку таким прикладом були монахи студити та блаженний отець Олексій Зарицький; в молодості отці – редемптористи; в зрілому віці – блаженний Василь Величковський.

Навчання на священника отця Романа відбувалося в підпільній семінарії у 1960 роках. Ще тоді студентів Романа Каспришина та Петра Городецького призначили вдвох відвідувати викладачів, оскільки навчання проходило переважно у будинках чи квартирах священників, які мали дипломи довоєнної семінарії. Тривали студії довго, близько 6-7 років, оскільки важко було організувати систематичність та забезпечити студентів необхідною літературою, після чого були іспити. За освіту цих двох майбутніх священників відповідав владика Филімон Курчаба, який призначав кандидатів до священства до викладачів та особисто приймав іспити, а також рекомендував до свячень владичі Василю Величковському. Отець Роман обрав одружений стан, хоч його духовні наставники мали сподівання, що отець приєднається до монашого згромадження Найсвятішого Ізбавителя.

Свячення отця, які уділяв владика Василь Величковський, відбувалися у його будинку 12 липня 1967 року на свято Святих славних і всехвальних первоверховних апостолів Петра і Павла. Після цього почалося його душпастирське служіння, яке отець спочатку провадив недалеко від дому, а згодом разом із досвідченими підпільними священниками їздив в села, де вірні відчиняли храми і підпільно молилися. Проте, священники не могли займатися лише душпастирським служінням, оскільки держава слідкувала, щоб всі громадяни були офіційно забезпечені працею. В іншому випадку органи безпеки висували звинувачення в «туніядстві». Найпопулярнішою працею підпільного

духовенства була робота кочегаром. Оскільки чергування проводилося по змінах, то священники мали можливість в позаробочий час задовольняти духовні потреби вірних. Через підпільне душпастирювання отцю Роману довелося часто змінювати місце праці, адже коли керівництво дізнавалося ким він є насправді, або через вимогу КДБ, то змушувало писати прохання про звільнення за власним бажанням чи просто повідомляло про звільнення.

Після того, як КДБ дізналося, що отець Роман є священником підпільної Церкви, то розпочало стеження, відбувалися часті перевірки і навіть обшуки. Більше того, представники КДБ влаштовували засідки на отця в селах, куди отець приїздив на служіння. Кілька разів о. Романа арештовували та проводили допити в слідчих ізоляторах.

Комуністична система використовувала різні методи, щоб зламати отця та змусити залишити своє служіння. КДБ діяло через членів сім'ї, погрозами намагалось залякати та схилити до підписання документу про те, що отець є підпільним священником і проводить антирадянську діяльність. Зокрема, така ситуація трапилася із старшою дочкою отця – Марією, яку, після незгоди відмовитися від свого батька і підписати звинувачення, було виключено з третього курсу університету.

Отець Роман, як і інші підпільні священники, ніколи не втрачали віри і надії на те, що прийде час, коли буде покінчено з переслідуваннями і Церква зможе вільно існувати. Ця надія почала звершуватися в другій половині 1980-тих років в період «перебудови», адже народ відчувши демократизацію суспільних відносин, почав боротьбу за право легального існування Української Греко-Католицької Церкви. Отець Роман був одним із багатьох священників, які організовували відкриті богослужіння, брали участь у мирних акціях протесту та процесіях. Через жертвну працю духовенства та мирян сталася подія від якої почалася нова сторінка історії Української Греко-Католицької Церкви, яку офіційно було легалізовано 1989 року. Ця подія стала закликком до багатьох громад та священників, які через репресії тоталітарного режиму були змушені перейти на православ'я, повертатися в лоно Греко-Католицької Церкви.

Період після легалізації Греко-Католицької Церкви став ще одним випробуванням, оскільки почали формуватися її структури, а також в церковному середовищі провадилися дискусії щодо ідентичності нашої Церкви. Не залишався осторонь цих подій і отець Роман, який був дописувачем багатьох релігійних та світських часописів. Отець Каспришин брав участь в обговоренні назви для нашої Церкви, а також у своїх статтях наголошував на важливості постанов II Ватиканського Собору, які закликали нашу Церкву повертатися до своїх джерел. Тому отець закликав відмовитися від багатьох практик, які ввійшли в наш обряд через латинізацію.

Підсумовуючи, можна з впевненістю сказати, що завдяки великій самопожертві та героїзму підпільного греко-католицького духовенства, яке було проаналізовано на прикладі життя та душпастирювання отця Романа Каспришина, наша Церква зуміла нести Добру Новину в часи переслідування. І вивчаючи цю сторінку нашої Церкви ще раз переконуємося в словах Христа, що навіть ворота адові не зможуть її подолати.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ

1. Грамоту про призначення парохом церкви Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста // з *архіву автора*, див. Додаток № 11.
2. Закордонний паспорт України, з *архіву автора*, див. Додаток № 1.
3. Запрошення взяти участь у чині умивання ніг // з *архіву автора*, див. Додаток № 24.
4. Запрошення на бесіду до апарату уповноваженого в справах релігій УРСР // з *архіву автора*, див. Додаток № 9.
5. Каспришин Роман, «І від рідної мови хотіли нас визволити!» // з *архіву автора*, див. Додаток № 23.
6. Каспришин Роман, «Моя перша Св. Літургія в Церкві на Різдво в 1968 році» // з *архіву автора*, див. Додаток №4.
7. Каспришин Роман, «Не перекреслімо пам'яті і діл великого мужа патріарха Йосифа Сліпого» // з *архіву автора*, див. Додаток № 18.
8. Каспришин Роман, «Нова назва УГКЦ повинна об'єднати український народ» // з *архіву автора*, див. Додаток №16.
9. Каспришин Роман, «Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!» // з *архіву автора*, див. Додаток № 20.
10. Каспришин Роман, «Свобода совісті в Імперії Зла» // з *архіву автора*, див. Додаток № 8.
11. Каспришин Роман, «Слухайтеся ваших наставників і коріться» // з *архіву автора*, див. Додаток № 10.
12. Каспришин Роман, «Спогад із часів душпастирства у катакомбній УГКЦеркві» // з *архіву автора*, див. Додаток №7.
13. Каспришин Роман, «Спогад про мого підпільного вчителя» // з *архіву автора*, див. Додаток №3.
14. Каспришин Роман, «Спогад про радника Митрополичої Консисторії отця Константина Стисловського» // *Вільна думка*, . Додаток № 25.

15. Лист владики Івана Прашка до о. Романа Каспришина // з архіву автора, див. Додаток № 22.
16. Лист владики Івана Хоми до о. Романа Каспришина від 22 січня 1989 року // з архіву автора, див. Додаток №6.
17. Лист Департаменту житлового господарства до о. Романа Каспришина // з архіву автора, див. Додаток № 14.
18. Лист д-ра Миколи Мушинки до о. Романа Каспришина від 15 травня 1989 року // з архіву автора, див. Додаток №5.
19. Лист Євгена Іванківа до о. Романа Каспришина, 28 жовтня 1999 // з архіву автора, див. Додаток № 9.
20. Лист єпископа Харківського і Полтавського Ігоря Ісіченка від 25 квітня 1996 р. // з архіву автора, див. Додаток № 19.
21. Лист отця Діонісія Ляховича до о. Романа Каспришина // з архіву автора, див. Додаток № 17.
22. Ординаріат Івано-Франківської єпархії // з архіву автора, див. Додаток № 18.
23. Повідомлення про деканальні збори // з архіву автора, див. Додаток № 14.
24. Право на носіння нагрудного хреста з прикрасами // з архіву автора, див. Додаток №15.
25. Про призначення парохом церкви Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста // з архіву автора, див. Додаток № 12.
26. Каспришин Роман, «Інтерв'ю з о. Романом Каспришиним від 27.04.1998» / інтерв'юер Купчик Л.// АПЦ, спр. П-1-1-788.
27. Лист о. Романа Каспришина до Олександра від 06.08.1991 року // з архіву автора, див. Додаток № 13.
28. Лист бр. Ігоря до о. Романа Каспришина від 27.01.1998 року // з архіву автора, див. Додаток № 21.

29. Заблоцька М., «Інтерв'ю з п. Марією Заблоцькою від 31.01.2004» / інтерв'юер І. Коломиєць // АПЦ, спр. П-1-1-1584.
30. Каспришин Н., «Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018», з *архіву автора*, див. Додаток №2.

ОПУБЛІКОВАНІ ДОКУМЕНТИ

31. «Доповідна зав. відділом пропаганди і агітації ЦК КПУ Пашка ЦК КПУ про діяльність уніатських священиків, котрі повернулися із ув'язнення від 3 січня 1957 р.» // Сергійчук В., *Нескорена Церква*, Київ: Дніпро 2001.
32. «Доповідна секретаря Львівського обкому КПУ Лазуренка М. ЦК КПУ про діяльність греко-католицьких священиків, котрі повернулися із заслання від 6 квітня 1955 р.» // Сергійчук В., *Нескорена Церква*.
33. «Інформація голови Ради в справах Російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР Карпова Г. ЦК КПУ про необхідність детального вивчення дії колишніх уніатів, які ставлять питання про відновлення греко-католицької церкви» // Сергійчук В., *Нескорена Церква*.

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

34. «Наша Церква втратила ревного священика» // *Місіонар №11 (121)*, (листопад 2002р.).
35. Бажан О., «Операція “ЗАХІД”: Д 75 річчя депортації населення Західної України у віддалені Райони СРСР» // *Наукові записки: серія «Історія»*.
36. Боцюрків Б., «Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)» // *Ковчег*, Ч.1. Збірник статей з церковної історії, Львів: 1993.
37. Бублик Т., «Історія виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпільних умов існування: інтерв'ю з учасниками боротьби за легалізацію» // «*Катакомбна Церква*» (Двадцятиліттю виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпілля присвячується): *статті і матеріали*, Львів: Логос 2009.

38. Вітенко М., «Завершальний етап та основні наслідки колективізації на території Західних областей УРСР (1948-1953 рр.)» // *Вісник Прикарпатського університету. Історія.* (2013) №23–24.
39. Вознюк О., «Відновлення освітньо-культурної сфери Західних областей УРСР на завершальному етапі Другої Світової Війни та перші повоєнні роки в контексті реалізації політичних пріоритетів сталінського тоталітарного режиму» // *Наукові записки: серія «Історія».*
40. Громик В., «Він був у Господа незрадливим сином» // *Місіонар*, №11 (121) листопад 2002р.
41. Заблоцька Н., «Життя віддане Богові. Пам'яті дідуся» // *Мета*, 27/8/182, (2006).
42. Гуркіна С., «До питання про церковний провід Греко-Католицької Церкви у 1945-1989 роках» // *«Катакомбна Церква» (Двадцятиліттю виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпілля присвячується): статті і матеріали*, Львів: Логос 2009.
43. Зуляк І., «Ставлення населення України до виборчої кампанії 1946 р.» // *Наукові записки: серія «Історія».*
44. Кагуй П., «Діяльність Української Греко-Католицької Церкви на теренах України у 1946-1990 роках» // *«Катакомбна Церква» (Двадцятиліттю виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпілля присвячується): статті і матеріали*, Львів: Логос 2009.
45. Стоцький Я., «Стан катакомбної Української Греко-Католицької Церкви і спроби легального відродження греко-католицьких громад під час хрущовської “відлиги”» // *«Катакомбна Церква» (Двадцятиліттю виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпілля присвячується): статті і матеріали*, Львів: Логос 2009.
46. Сворак С., «Освіта на західноукраїнських землях у повоєнний період» // *Український історичний журнал* (1997) №2.

47. Сеньків М, «Радянські форми та методи колективізації західноукраїнського села (1944- 1952 рр.)» // *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету №33*.
48. Стародубець Г., «Особливості електоральної поведінки повстанського запілля в умовах радянської виборчої кампанії 1946 р.» // *Наукові записки: серія «Історія»*.
49. Роман Каспришин, «Спогад про о. Константина Стисловського радника митрополичої консисторії» // *Місіонер №2 (88)*, (лютий 2000).
50. Каспришин Роман, «Берестейська унія і примусовий celibат» // *Вільна Думка*, ч.48, (2359) 26 листопада 1995, 5.
51. Каспришин Роман, «Боротьба двох ідеологій: української та москвофільської у селі Мшана» // *Вільна Думка*, ч.25-27 (2596-98) 26.6-16.7.2000.
52. Каспришин Роман, «Весь Львів був Його парафією» // *Вільна думка*.
53. Каспришин Роман, «Він учив нас неложними устами боронити правду» // *Вільна думка*, ч. 46-47 (2461-62) 12-19.11.1997.
54. Каспришин Роман, «Єднаймося молитвою і працею» // *Духовність*, 28 квітня 2000.
55. Каспришин Роман, «Єромонах Павло Маїк і в бухгалтерській школі навчав» // *Вільна думка*.
56. Каспришин Роман, «За мир в Україні...помолімося!» // *Христос – наша Пасха*, №5, червень-липень 1998.
57. Каспришин Роман, «За що тебе, Україно, плондрують?» // *Вільна думка*, ч. 12-13 (2480-81) 23.3-5.4.1998.
58. Каспришин Роман, «Про церковні міжусобиці в краю» // *Голос Лемківщини*, ч.3 (276) грудень 1995р.
59. Каспришин Роман, «Провидіння Боже» // *Місіонар*, (липень 1998).
60. Каспришин Роман, «Редемпторист отець Євстахій Смаль – півлегальний парох» // *Вільна Думка*, ч. 21-22 (2539-40), (17.5.-30.5.1999).

61. Каспришин Роман, «Чи кирилиця є одним із ворогів нашого народу?» // *Вільна думка*, ч. 25-26 (2646-47) 18.6-1.7. 2001.
62. Патер Г., «Репресії та депортації населення Західної України у 40-х роках» // *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: гуманітарні науки, Вип.11*, Львів:2013.

ЛІТЕРАТУРА

63. Бабанський А., *«Історія УГКЦ за 90 хвилин»*, Львів: Свічадо 2017.
64. Баран В., Даниленко В., *Україна в умовах системної кризи (1946-1980-і рр.)*, Київ: «Альтернативи» 1999.
65. Боцюрків Б., *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*, Львів: Видавництво Українського Католицького Університету 2005.
66. В'ятрович В., *Історія з грифом «Секретно»*, Львів: Центр досліджень визвольного руху 2011.
67. Інститут історії Церкви Українського католицького університету, *«Переслідувані за Правду: українські греко-католики в умовах тоталітарних режимів ХХ ст.»*, упор. Губич Л. - Гуркіна С., Львів: Видавництво УКУ 2016.
68. Інститут Історії Церкви Українського Католицького Університету, *До Світла Воскресіння крізь терни катакомб. Підпільна діяльність та легалізація Української Греко-Католицької Церкви*, Львів: УКУ 2012.
69. Ісіченко Ігор, *Історія християнської Церкви в Україні*, Акта: 2008.
70. Кавка Я., *Героїчність душпастирів підпільної Греко-Католицької Церкви на прикладі життя і служіння отця Романа Коломийця* / наук. Керівник о. Б. Прах. Дипломна робота: Український католицький університет, Львів 2007.
71. Ленцик В., *Нарис історії української Церкви*, Львів: Свічадо 2003.
72. Пащенко В., *Греко-католики в Україні*, Полтава: 2002.
73. Сергійчук В., *Ліквідація УГКЦ*, Київ: 2006.

74. Сергійчук В., *Нескорена Церква*, Київ: Видавництво «Дніпро» 2001.
75. ЦВЕТКОВ В., *Літопис Голготи України, Том 2*, Дрогобич: «Відродження» 1994.
76. ЦВЕТКОВ В., *Літопис Голготи України, Том 2*.

ІНТЕРНЕТ ДЖЕРЕЛА

77. «Депортації населення західноукраїнських земель, 1944–1953 рр.» // сайт: *Територія терору*, <<http://territoryterror.org.ua/uk/publications/details/?newsid=375>> (дата звернення 8.10.2018).
78. «Друга колективізація» // сайт: *Територія терору*, <<http://www.territoryterror.org.ua/uk/history/1945-1953/second-collectivization/>> (дата звернення 10.10.2018).
79. «Ліквідація УГКЦ» // сайт: *Територія терору*, <<http://territoryterror.org.ua/uk/history/1945-1953/ugcc-liquidation/>> (дата звернення 04.10.2018).
80. «Хрестом і терором . До 70-річчя Львівського псевдо собору: спроба переосмислення» // сайт: *Християнин і світ*, <<http://xic.com.ua/z-zhyttja/20-svidchennja/400-hrestom-i-terorom-do-70-richchja-lvivskogo-pseudosoboru-sproba-pereosmyslennja>> (дата звернення 4.10.2018).
81. Гірник О., «Забутий ювілей» // сайт: *Hazard*, <http://www.harazd.net/index.php?glowna=statii_szczegoly&numer_artykulu=166>, (дата звернення 4.10.2018).
82. Гуркіна С. - Говера о. Олег, «Як виглядало навчання в підпільних семінаріях? Чи є дані, скільки таких семінарій існувало?» // сайт: *Київська Трьохсвятительська духовна семінарія*, <<http://ktds.org.ua/news/publish/yak-vyglyadalo-navchannya-u-pidpilnykh-seminariyakh-chy-e-dani-skilky-takyykh-seminarii-isnuvalo/>> (дата звернення 14.08.2018).

83. Рубльов О., Черченко Ю., «Згадка на сумні роковини, Київ 1990» (PDF) // сайт: *Інститут історії України*, < <http://history.org.ua/JournALL/Preprint/1990/10.pdf> > (дата звернення 10.10.2018).
84. Стоцький Я., «Доля чернецтва, духовенства, і парохій УГКЦ у західних областях України у 1950-1953 рр.» // <http://shron1.chtyvo.org.ua/Stotskyi_Yaroslav/Dolia_chernetstva_dukhovenstva_i_parokhii_UHKTs_u_zakhidnykh_oblastiakh_Ukrainy_u_1950_1953_r.pdf> (дата звернення 14.05.2018).
85. Цар Ігор, «Чудесні дарунки від митрополита Андрея» // сайт: *Київська Трьохсвятительська духовна семінарія*, < <http://ktds.org.ua/-/media/files/1/4/1454869696-o-igor-carchudesni-darunky-vid-mytropolyta-andreya2002.pdf> > (дата звернення 14.08.2018).
86. Шейко О., «Священик, якого боялися комуністи» // сайт: *Католицький Оглядач*, < <http://catholicnews.org.ua/svyashchenik-yakogo-boyalisyakomunisti>> (дата звернення 14.08.2018).

Додаток №2

«Інтерв'ю з Надією Каспришин від 09.12.2018»

Дата інтерв'ю: 09.12.2018

Місце проведення інтерв'ю: м. Львів, с. Рудно, вул. Лісна 35

Інтерв'юер: Заблоцький Роман

Розшифровувач: Заблоцький Роман

Заблоцький Роман (З.Р.): Беру інтерв'ю в імені Надії Каспришин, дружини отця Романа Каспришина.

Я студент 6 курсу УКУ. Чи даєте ви свою згоду, про те, що я можу використовувати ваше інтерв'ю?

Каспришин Надія (К.Н.): Так.

З.Р.: Слава Ісусу Христу!

К.Н.: Слава на віки!

З.Р.: Для початку, розкажіть мені, будь ласка, про себе: де ви народилися, про своїх батьків, скільки дітей у вас в сім'ї?

К.Н.: Я народилася в селі Карачинів, хутір Солуки. Батьки... Тато й мама... мали господарку, не пам'ятаю скільки було землі... була кобила, лошиця велика, гарна, віз... Потім до колгоспу забрали те все. В моїй сім'ї було троє дітей: старший брат, я і молодший брат. А двоє в мами померло. П'ятеро було.

З.Р.: А в якому році народження?

К.Н.: Старший брат 1941 року, я 1945 року, а молодший брат 1947 року.

З.Р.: Скажіть нам, де народився отець?

К.Н.: Отець Роман народився... Осичина, село Вороців має записане в метриці, село Вороців Яворівського району... Івано-Франківського району, Івано Франкове, Львівської області, а потім то перейшло до Яворівського району.

З.Р.: Але на даний час це є зараз Рудно?

К.Н.: Та Осичина належала до Вороцова, то було село Вороців, і там до церкви йшли, і там хрестили отця, а потім, то приєднали до Рудна. Отець пішов в Рудно в школу, ходив в дитячий садок, потім пішов в школу. А під час війни як батько загинув, то перейшли в школу до Карачинова, бо там жили в брата... і в дідуся на Підрянній жив, в Рясній-Руській навчався. А потім вже як було полегшення, тоді вернулися знову сюди, жити на Осичино і ходили в Рудно в школу.

З.Р.: Скільки класів тут (в Рудно), в Рясній скільки класів?

К.Н.: Я не знаю скільки там в Карачинові було класів.

З.Р.: Але разом, то все було одинадцять? Тут школа мала всі класи?

К.Н.: Мені думається, що було.. десятирічка...десять років, але, здається, що отець вчився, а потім ще в вечірню ходив в дев'ятий-десятий клас, бо пішов працювати. Чи як... Але після закінчення школи, отець пішов працювати на шахту в... яка там шахта?...

З.Р.: Червоноград.

К.Н.: Так, Червоноград.

З.Р.: То відразу після школи?

К.Н.: Так. А жив в Межигірці в Чорніїв, і там познайомився зі священниками... василіанського чину і редемптористами... Отцем Євгеном Котиком і... Отцем Євгеном... забула його ім'я... Котика вуйком.

З.Р.: А ці Чорнії, це хто були?

К.Н.: То були просто на селі люди, в яких він проживав. Там церква підпільна відкривалася, він там ходив в підпільну церкву. А взагалі, то наш отець ... Батьки його були... Мама з Карачинова, а тато Підрясне, Івано-Франкового району. Але Івано-Франково, то потім подивишся, як там писало... Івано-Франківськ, чи як? Подивишся в метрику.

З.Р.: А батьки чим займались отця?

К.Н.: Тато був... закінчив шкрабецтво, шевцем робив, шевство, закінчив шевську школу і займався вдома підпільною роботою. Мав два помічники, два хлопці, які вчилися шевства і робили. Він брав заготовки і шив, і здавав. То так колись було...

З.Р.: А ви казали, що хтось був поляк?

К.Н.: То був прадід. Мама батьки... Ігнат, то він був з польського роду. А мама була, Олена... Лемішко, то була українська родина. І ті українці, не хотіли щоб мама виходила заміж за того, але вони полюбили один одного. Тамті батьки родилися.. село Білка. Але я не знаю чи то Верхня Білка чи Нижня, бо там було дві Білки, тепер Пустомитівський район.

З.Р.: А після школи поїхав працювати в Червоноград, а навчання продовжувалось десь?

К.Н.: А після того пішов в армію. Пішов в армію в Балтійський флот. Як було скорочення в 1956 році, чи в якому... було скорочення армії, бо то була дуже велика армія, хто хотів, їхав на цілину, а хто хотів їхав на Воркуту в шахти. І отець поїхав в Воркуту в шахти.

З.Р.: А щось ви знаєте про той період в шахтах в Воркуті?

К.Н.: Ну та, в шахтах, то що розказував отець, що він там працював. Там був отець Миколишин з Закарпаття... а як же ж... з Закарпаття священник, ходили до нього на Службу Божу збиралися... Миколишин, здається... І другі наші священники були. Після того... то треба в мами спитатися, мама знає того з Закарпаття. Ми там їздили в Мукачево до того отця. А після того, як отець приїхав сюди, то тут був... він знав... Студити, біля нас були. Він до студитів ходив на Службу Божу. А взагалі то, його провадили редемптористи.

З.Р.: Це вони найбільше вплинули?

К.Н.: Так, найбільше мав спілкування з редемптористами. Отець Михаїл Винницький, то був його провідник. Він займався такими хлопцями, що вчилися.

З.Р.: Чи щось знаєте про підпільне навчання?

К.Н.: Читали книжки на польській мові. Трохи на німецькій мові, бо отець вмів читати і розумів, а що не розумів, то перекладав. Підпільні книжки, десь по старих священниках, хто мав, то брали. Але переважно такі конспекти писали собі, і так вчилися.

З.Р.: Це в Червонограді почалось навчання?

К.Н.: З Червонограду, то вже мав такий завдаток. Але тут були студити: брат Єфрем... ні брат Єфрем був молодший... То також ці студити давали поштовх. А ще будучи хлопчиною, може тринадцять

років, як отець Зарицький вийшов з тюрми, і прийшов отець Зарицький, був священиком на Рясній Руській. Його звідти забрали в тюрму, як вийшов з тюрми... чомусь всі боялися, і до діда отець Зарицький пішов, в діда був два тижні, жив. І там спілкувався з тими рісєнцями, може там і хрестив, може шлюби давав. На той час наш отець Роман був там в дідуся на Підрянній, і отець Зарицький також з ним розмовляв і благословив його. Також давав йому натхнення таке.

З.Р.: Як ви познайомилися з отцем?

К.Н.: Зараз... Ще в підпіллію його ще... взагалі то... ще був отець... екзамені приймав, отець Маїк і отець Курчаба. Настоятель Курчаба. Вони приймали екзамені. Екзамен приймалося в поході, по дорозі. Приїхали до нас, пішли до лісу і собі там екзамені здавали з отцем Петром Городецьким, були разом. А де ми познайомилися?

З.Р.: І як?

К.Н.: Отець будучи хлопцем, на Солуках мав... мама мала рідну сестру, двоєрідний брат там був. І він там приїжджав. То я так з дитинства знала його. А як він був в армії, він вислав фотографію в військовій... в козирці, моряк... він такий дуже гарний був. І я як побачила ту фотографію, я собі подумала: мати от такого гарного чоловіка. Я собі так якось... таке... і так і сталося. А потім вже отець, як вже приїхав, з Воркути, то тут робив трохи. І ми вже так трохи більше знайомі були. Він приходив там на Солуки, до того брата, ми там всі разом зустрічалися. Говорили. Він тоді поїхав ще в... Севастополь ще на море, трохи попрацювати моряком щоб було більше грошей, чи як... не знаю. Наш отець мав таку манію, що на Захід виїжджати, що там краще життя. Але життя всюди одинакове. В нас є найкраще. І після того, як приїхав, ми тоді почали зустрічатися. Він почав приходити до хати і так побралися.

З.Р.: В якому році?

К.Н.: 1963. Ми так ніби познайомилися, і більше вже почали... Він тут жив, працював у Львові і більше приїжджав на Солуки, і так ми зустрічалися.

З.Р.: А хто шлюбав вас?

К.Н.: Отець Михаїл Винницький.

З.Р.: Де це було?

К.Н.: У Львові на хаті в сестри доєрідної. А потім тут, тут весілля було, в Рудно і на Солуках. Тато як почав зустрічатися зі мною, то казав, що він хоче бути священиком, але підпільним. І шлюб брати в церкві він не буде. А я ходила до церкви, бо ми всі ходили до церкви на Вороців. І мені так дуже... я хоч знала, що їх були, бо тато був мій в тюрмі, то тато казав, що дуже багато священиків було, там сиділи на Лонського. І навіть подарував один священик татові молитовничок такий маленький. Може десь і є той молитовничок, такий маленький молитовничок, і тато передали нам, той молитовничок, що то священик передав, татові дав. То ми знали, що священики є, що священики поверталися, але ми не мали спілкування із священиками підпільними на той час. А потім вже тато почав приходити, тоді він сказав, що шлюб в церкві не буде брати, а буде брати на... підпільно. А мені, то було дуже дивно як то підпільно будем брати шлюб, як то так. І ми сказали, що... Почали просити. А отець сказав: «Ні, я не буду, бо я католицької віри... греко-католицької віри, а до православної... Московського Патріархату, я не піду... до Московської Церкви». І тоді, ми погодилися вже, посиділи, поговорили,

тай я згодилася. А ще перед тим, як прийшли до отця Винницького, а отець Винницький так каже до нас: «Діти ви хочете жити вже? То вклякайте шлюб беріть». А отець казав: «Ні». Та й я сказала, що ні, бо ще не шлюбвані, як жити? І тоді, отець Винницький, на хаті, у Львові на хаті брали шлюб. Та й все, тоді отець почав вже вчитися. Отець Юськів давав багато... розмовляли з отцем Юськівим багато. Отець Євген, отець Чолій. А взагалі, то призначили ще отця... він жив на Виговського. Мушу собі згадати... То він також вів, книжки всякі давав, бо між своїми вони там мали книжки і все він давав.

З.Р.: Скільки часу тривало навчання?

К.Н.: Довго навчання тривало, тому що, висвятили одного священика... він казав, що він вчився в Духовній Семінарії, він збрехав... що він вчився в духовній семінарії, а то таких не було, щоб так. І він втерся в довір'я, і його висвятили. Він поїхав до Польщі. А він «ні бе, ні ме». Старий священик, нічого дуже... і тоді кардинал Йосиф Сліпів сказав: «Я вам там дам! Яких ви святите? Ану більше за науку!». І тоді дуже, дуже почали всіх... Отець Величковський дуже почав, що треба багато... і вони довго вчилися. Ми в 1963 році побралися, а свячення 1968, то на священика, а в 1967 на диякона, на Зелені Свята. 1967 то були свячення на піддиякона, диякона. А в 1968, то вже... ні в 1968 я вже вагітна ходила... зі Стефаном вагітна ходила... то в 1967 було.

[...]

З.Р.: Розкажіть як відбувалися свячення? І дияконські і піддияконські, де вони були?

К.Н.: Піддияконські, дияконські були в нашій хаті. На Зелені Свята, приїхав владика... Величковського привезли. І був отець Винницький. І разом святилися отець Петро Городецький і отець Роман Каспришин, обидва святилися. Були реколекції триденні і свячення. Після року, ще вчилися, проходили те все, тоді аж на Петра. На Петра, літом, здається, що на Петра...

З.Р.: Розкажіть як відбувалися.

К.Н.: На Петра знову були тут, реколекції були. Але був... Вже отця Винницького не було, а був другий отець. Бо мені здається, що в той час, отець Винницький в тюрмі сидів. А був отець такий, що він професором був в Зооветеринарному інституті. Підпільна кличка... що він в інституті викладав, викладачем був. То він тут був при тих свяченнях. Були реколекції, були до сповіді всі, і тоді були свячення.

З.Р.: А ще хтось був в хаті в той час?

К.Н.: Мій тато і моя мама.

З.Р.: А решта?

К.Н.: А решту не було. Діти були, але діти... ні дітей не було. Я дітей дала на Солуки, там була стрийка Іваська... діти були з дітьми. А мама й тато тут були, а діти були на Солуках, щоб не заважали.

З.Р.: А сусіди знали про те, що відбувається в хаті?

К.Н.: Ніхто не знав нічого. На Зелені свята, як були свячення, то були дуже великі дощі. А на Петра і Павла, то не було дощу вже... то було все взаперті, ніхто не заходив, ніхто не приходив. Все було... в хаті.

З.Р.: Це ввечері було чи вдень?

К.Н.: Вдень. Вдень була відправа, був владика Величковський, ще владика Величковський кожен раз ввечері йому ставили воду в мидницю. І він рано, як вставав зі сну, обтирався до половини холодною

водою. Я кажу: «Дам Вам теплої». – «Ні, ні. Мені такої холодної, ставте тут». І ми наливали в мідницю води, і владика обтирався тою холодною водою.

З.Р.: Після цього вже почалося служіння? Де почав отець служити?

К.Н.: Отець вдома так дуже не правив, більше правив в редемптористів на Зимній Воді, там був отець Микола... як жеж той отець Микола... з редемптористів, вони там мали. Там був такий брат Аксентій, і там отець правив. А потім вже отець і в студитів правив, в сестер правив, підпільно пішов... правив. На Рудному в сестер, на Зимній Воді на львівських сестрах, там десь на суховільських сестрах василіанок, то вже так правив більше. А вже на Різдвяні свята отець Микола мав Підгайчики. Вже так було, що по церквах вночі сходилися і відправляли, і отець Микола післав до тих Грудок. Каже: «Отче, ви сідайте в поїзд, а я там доплюсую. Ви на мене не звертайте уваги, їдьте, сідайте в поїзд до Рудок, там коло Рудок виходьте, і там вас зустрінуть». Отець вийшов в Рудках... Може там отець інтерв'ю давав таке?

З.Р.: Ви розкажіть.

К.Н.: Вийшов в тих Рудках. Там зустріли, він пішов в ті Підгайчики. То була перша відправа в церкві. Каже трохи з трепетом але... Боже, та то, ті священники підпільні, то вони були дійсно натхнені таким Божим Духом. Най собі хто що хоче говорить, вони не були брехливі. Вони ніколи неправди не сказали кому не треба було, а кому треба було в КДБ, то мусив неправду казати. А так отці не могли, щоб вони так неправду...

З.Р.: То на Різдво було?

К.Н.: Така перша, то на Різдво. Вони в Підгайчики, з Підгайчиків повезли в Вістовичі.

З.Р.: То ви їздили також?

К.Н.: Ні, я не була. Я була вдома. І тоді отець почав їздити. В Рудки, Вістовичі, Хлопчичі, Задністряни, був два чи три рази в Задністрянах. Бінькова Вишня... Ще коло Вишні є таке село... там... забула... І там... Ото була така ніби парафія отця Романа. А тоді вже і їздив на Тернопільщину, там до одної до хати. По хатах, більше по хатах правилося, там їздив... До Белза, там була така активістка Ганя Какалючка. Там вночі на цвинтарі в церкві правили, ночами. Біля... ще там села такі, де отець Курчаба заїжджав... забула вже ті села... то там отець правив в церкві, там колись був священником отець Курчаба. Там навіть така активістка була, що сиділи в тюрмі і, власне, що отець Курчаба туди писав. І мали там зустріти і там їздили правили. А потім вже Перемишлянщина, по церквах. Потім вже, як вже звідси, тут була нагінка, то до тих... на Мостиська.

З.Р.: Розкажіть Вашу частину служіння в тому. Як ви взагалі сприйняли, то що отець хотів стати священником?

К.Н.: Сприйняла тяжко... Зразу було нічого, отець вдома як правив, то я служила. І діти брали участь в тому, закривали хату, і йшли до кімнати... скоріше то в кімнаті було. І правили. Отця мама не знала. Отець чомусь не сказав, аж потім поїхав до Польщі з мамою, тоді там відкрилося, що мама дізналася, що отець є священником. Потім вже і мама приходила, баба Юля приходила на відправу, сюди до нас. А так баба Юля переважно ходили до студитів на гору. Або як ще мали силу, то до костелу їздили.

З.Р.: Мама не знала, що отець навчається на священника?

К.Н.: Ні.

З.Р.: Як ви відреагували, коли отець сказав?

К.Н.: Та нічого, тільки він сказав, що я буду вчитися на підпільного священика, і знай, що будуть і облави, буде всяке. Всяке пережиття. То є Божа воля, що я могла сказати? А як прийшов владика перед свяченнями, то кликав, чи я знаю, чи я можу перенести. То за волю Божу могла перенести те все. Нічого, Бог якось помагав. Як тоді вже були... як був празник на Косми і Дем'яна... коло Самбора... Бабино і... то друге село, перше село... то там була велика нагінка на священиків, була революція. То поїзд притишив бо що там робиться, бо революція. І автобуси всі ставали дивилися, що там таке робиться, що за крики.

З.Р.: Що там було?

К.Н.: Була революція. То було в 1969 році.

З.Р.: То була літургія в честь свята?

К.Н.: То було Косми і Дем'яна празник. І там як отець їздив до Хлопчичів, то активіст з того села приходив на Службу Божу. І тоді каже: «Отче, ми церкву вже прибрали». І почали там правити, а на Косми і Дем'яна був там празник храмовий. І отець Петро, і отець Роман їхали там правити. А такий Заяць – дяк, з Рудок, то він там також поїхав. Він із священиками ходив всюди, з підпільними. Отець привіз євангеліє звідти і студити то євангеліє опраляли, бо там здерли ту оправу. Видно, що вона була позолочена, може золота була, що ту оправу...

З.Р.: Це Пиняни село?

К.Н.: Пиняни. Село Пиняни. І та оправу була здерта, що не було оправи, тільки була обкладинка, а оправи не було. То студит Дубик опраляв євангелію, але не встигали і тоді отець Роман сказав, що я маю привезти. Брат Дубик взяв наплечник, я на плечі взяла, і пішла. До Львова поїхала на автобусну, сіла на автобус і поїхала. Я їхала до Пинян, то в Рудках сіли вістовицькі, і з Підгайчиків по дорозі, бо знали, що там є відправа, то люди їхали. Тоді той пан, каже до мене: «Пані Надю, дайте я понесу». І він взяв і поніс, а він ніс в руці. А вони знали, що я маю євангелію на плечах нести. Так собі подумали, що маю на плечах нести. І вони нас не зупиняли. І то євангеліє ми занесли. Але як я виходила там, до тої церкви, то вже КГБ... там вже поліція була. І якось мені так дуже тяжко стало. Так мені якось тяжко, що я на тій відправі була, мені плакати хотілося. Мене душило...так горло... дуже якесь передчуття було. І тоді повиходили, і КГБ лізли до церкви, а в дверях стали мужчини і їх не впускали. Вони тоді, до церкви не пішли і за церквою стояли. Навколо церкви був ще обхід. Тоді ми вийшли, вони не чіпали отців, бо люди вже згуртувалися. То була маса народу, маса. Люди згуртувалися, стояли по дорогах всюди, і ми пішли до того провізора на обід. Як ми прийшли на той обід, отці сіли їсти, а домівська... така Юстина: «Ой серце». Вона дійсно була на серце хвора, бо КГБ хотіло зайти до хати, поговорити собі зі священиками. Тоді тих кагебістів відіпхали на бік, і так як то було в колишніх тих хатах, що була кімната, кухня, і з кухні був вхід до стайні через, а через стайню можна було піти на городи. Тоді підійшли кажуть, що отче, тут за вами приїхали. І отець Роман, і отець Петро через ту стайню перейшли і городами пішли до хати. І був би ніхто не знав, якби не домашній той мужчина, він робив шофером в поліції. Він настільки був наївний, що поліція нічого не зробить отцям, і розповів, бо той каже: «Місько, Місько, ми хочемо поговорити. Я тільки хочу з отцем поговорити. Ми собі поговоримо, ми нічого отцю будемо робити». І він розповів. А як він розповів, тоді люди окружили, він правда зайшов,

той кагебіст до хати. І люди оточили, і люди в хаті були, а отець Петро, якраз відсидів дев'ять місяців. І отець Петро каже: «Перепрошую», скидає плаща з себе, вішає і бере дівчинку за руку, каже: «Перепрошую, я на хвилинку вийду», і отець вийшов і пішов в другу хату. Що ніхто не знав, що то є священник, бо то так по світськи повбираний. Ніхто не знав. І він з тою дівчинкою пішов, до сусідньої хати і там через вікно заглядав. А та пані каже: «Отче, не заглядайте, бо вони мають псячі очі, вони навіть через фіранку будуть видіти». А отець Роман лишився з тим дяком Заяцьом там в хаті. І отець Роман з тим КГБ говорив. І тоді вони хотіли тягнути до машини, а якась жінка там була... молоко з глечиком. А та жінка за той глечик, і того кагебіста по голові. Кагебіст впав, отець вирвався на двір, а тут ще військо. Війську сказали, що треба зловити шпіона. І військо кинулося, і отець почав через городи, а городи були поорані, він біг як срна. Де то Бозя, то йому сили дала... то просто... щоб отець так біг, я ще ніколи не бачила. Там був паркан, сітка, то перескочив через ту сітку і побіг. Тоді почали люди кричати: «Не дамо священника». А тоді той офіцер каже «Да ето попи, ето попи». Вони так коплі взяли, і коплями почали бити, а він кричить: «Женщін не трогать, женщін не трогать». А мужчини всі навколо стояли, мужчини не йшли в бій, тільки жінки йшли в бій. А він каже: «Женщін не трогать, женщін не трогать». І тоді вже як почув, що то поп, каже «Да ето поп. Отбой. Ето поп». І тоді отець втік в якусь хату, і там вже пересидів. А тут почали гудіти, шуміти, і тоді... Мав той кагебіст кобуру з пістолетом, йому зірвали. Машини побили, автобуси побили, бо там каміння такі були, то жінки товкли машини вже навіть. То вже сутеніло, в листопаді Косми і Дем'яна то 12 здається. Та й нічого, а отці перейшли ночами до Хлопчич і в Хлопчичах ще давали шлюб. В церкві правили в день і шлюб давали. Якась така сила була.

З.Р.: А ви залишились в Пинянах, так?

К.Н.: Ні, я також пішла з тими жінками до Хлопчичів. Там ночувала, тоді отець ще там правив в церкві, і шлюб давав. Ще таке було... Той Заяць дяк, то його жінка закрутила в хустку, бо він дуже боявся, щоб в КГБ не йти.

З.Р.: А якісь обшуки тут вдома?

К.Н.: Тут зразу не було обшуків, а були обшуки... може за два тижні, чи що...

З.Р.: Після Пинян сюди приїхали до вас, так?

К.Н.: Після Пинян... ні, мені здається, що навіть скоріше були обшуки. Вже як знали, що то священник, тоді прийшли на обшук. Ми мали навіть, ті з обшуків... а як третій раз прийшли на обшук, ми не ховали того... і вони забрали, щоб ми не мали що... Стефаник був маленький, і був такий... вже помер... Василь... участковим, такий Василь, він вже помер. Він тут на Рудному жив, його діти живуть, його жінка померла. Отець хоронив. То він був на тих обшуках, а коли той обшук був, я не пам'ятаю. Перший обшук, то вони прийшли... ага, отця забрали з роботи. Отець робив тоді кочегаром в школі, де отець Магерак був завгоспом... в школі музичній у Львові, там отець Магерак був завгоспом і взяв отця на кочегара. І він там кочегарив, і отець пішов, то було в п'ятницю, йшов на роботу і з роботи не прийшов. А такого не було щоби не прийшов з роботи. Як він не прийшов з роботи, а мені так зразу... я побігла до отця Юськіва питатися. Я кажу: «Отче, отець не прийшов з роботи, нема отця з роботи», і на роботі не було, бо пішли туди на роботу, бо нема з роботу, а кажуть і на роботі не було. А його... вже на нього там чекали, КГБ вже чекало машиною, і він на роботу не пішов, тільки під роботою, де

музична школа у Львові, в музичній школі... Звідти забрали його... повезли... здається на Лонського, там той дім був... дев'ятка їде туди, одиниця... то ні Лонського вверху, а то внизу КГБ було. Там повезли. Бо ще отець... отець каже, що має запалити, бо буде холодно дітям, а йому кажуть, що нічого, ту знають, що мають палити. Може не знали, може попередили директора, чи когось... не знаю, не буду казати... але вони казали: «Поїхали з нами, ту знають, що мають палити, що ви не будете». Ну і все, отець поїхав. Отця не було в п'ятницю, суботу, неділю, як я побігла до отця Юськіва, отець Юськів каже, що чекайте ревізії. І ми тоді, що вдома були якісь книжки, речі, то все, ми то вивезли. А Зоня наша була така маленька, Зоня, Марійка і Стефаник був, і Тереся. А Стефаник тоді був дуже хворий і я пішла в аптеку до лікаря за лікарствами. Як я вже прийшла з аптеки, дивлюся, є машина, бобік стоїть, і багато слідів, бо то вже сніг був, пішло до хати. Значить є ревізія в понеділок. Вони тут все порозкидали, шукали... забрали мені гроші з кишені, бо я мала в шафі в кишені... в плащі, вони забрали, я ті гроші відібрала їм, бо «чого в маєте мені, мої гроші забирати?». І я відібрала ті гроші, правда нічого не казали, а участковий, як прийшов, як сів тут під п'єцом, там на крісло... взяв собі Стефаника на руки і так сидів, а там внизу був схрон. Там були вервиці, хрестики, речі до відправи. І він так сидів на кріслі, пильнував, не пустив... так його Бозя посадила, може би якби був не сидів... то видно, що є... бо там видно що є... щось можна відкрити, бо вони не такі дурні. А так, то вони все перерили, і на стрих... а дитина каже: «Хех, най йдуть на стрих, там і так нічого нема», дитина є дитина. То вона пам'ятає, як вона казала. Ну і нічого, зробили ту ревізію і пішли... в якому то році перша та ревізія була, я не знаю. А потім, то вже весь час приходили перед святами. Перед Великодніми святами, перед Різдв'яними святами приходили... з роботи зігнали зразу, де б отець не пішов кочегарити. Пішов кочегарити ще в одну кочегарку, робив півтора року, і зразу звідти також зігнали. Так би можна було пришити туніадство, а так отець робив десь. А потім вже отець робив в психлікарні, також в кочегарці кочегарив. А вже як діти до школи... ну то... була така вчителька, що трошки знущалася, а потім вона казала: «Ви файно вчилися, ви файно вчилися», хай там її Бог судить. Але знущалася, бо знала, що батько священик, то знущалася. Але ми не йшли ні жалітися, ні нічого. Ще одна вчителька, то знову, над Зонею... взяла зошит перекреслила, бо Зоня була математик, і вона взяла Зоні перекреслила і написана птичку. Потім знов перекреслила, потім порвала зошит. А тоді страшила дітей, що вона кине в підвал, і тоді... Зоня прийшла додому, плакала, розповіла... бо ще не мала права розповідати, а вона розповіла, бо вона дуже... Зоня була така дуже... то сприймала... а вночі почала зриватися і тоді отець пішов до директора, то тоді ту вчительку трошки директор пристримив. Каже: «Що там батьки мають з державою, то нас не обходить, а ви дітей маєте вчити всіх однаково. І не повинні так робити». А то, що вона завжди птички ставила, що неправильно зробила чи задачу, чи приклади, то вона брала відмінниці зошит і до відмінниці зошита провіряли. А якщо відмінниці зробила помилку, то повинні і другі діти зробити так помилку... А після того, то вже не робила так... Ще над мамою, Марійкою, як вона була в сьомому класі, то також з географії вчителька, то також... вона зробила всі карти дуже гарно, вона так старалася... вона така чистоплотна була, вона так старалася чистенько зробити щоби не було ні замазань, ні нічого. То Марійка понесла ті карти, а вона вчіпила ту карту, швирнула, і поставила їй двійку. А тоді також отець ходив до директора і з тою картою. І також сказав... А тоді Марійка якраз була після лікарні, і вона казала їй помити піддон, а вона: «Мені мама казала руки не

мочити», бо вона мала поліатрит, а після лікарні, то не треба було ще... А потім ще з одного предмету, то та вчителька вдарила... вдарила маму...

З.Р.: То та, що знала, що священник?

К.Н.: Ну так, знала... а потім всі такі були дуже прибічні, такі були богомольні, хоть куди, хоть до рани лежи. Та ще живе, що маму вдарила, то також тато ходив... Отець Роман також ходив до директора, бо каже, що вдарила.

З.Р.: Скільки разів отця арештовували?

К.Н.: Ну був у Львові, то перший раз посидів, а потім забрали з дому до Самбора після тої нагінки в Самборі. І як отець приїхав до Самбора, а підійшов якийсь старшина і похлопав його по плечах і каже: «Маладець, маладець».

З.Р.: Це був другий арешт?

К.Н.: То вже був другий раз, і отець більше не сидів, не був.

З.Р.: На скільки часу до Самбора тоді забрали?

К.Н.: До Самбора взяли, потримали до вечора, там треба було їм написати то зізнання. І відпустили. То отець не сидів. Тільки сказали: «Чи ти не маєш других сіл, що ти вчепився Самбірщини? Йди на другі села!».

З.Р.: А перший арешт скільки часу був?

К.Н.: Перший арешт, то був від п'ятниці до понеділка. В понеділок відпустили. Прийшов кагебіст і сказав: «Ну збирайся, там діти хворі, жінка собі ради не дає. Збирайся їдь додому!». І отець приїхав додому. За ним ще йшов слідом, де він піде, бо думали, що отець такий дурний зразу побіжить десь розказувати комусь, а отець поїхав на поїзді додому.

З.Р.: Отець намагався знайти Івана Лукашика, в листах часто описується, чи ви знаєте хто це? Писав про пошуки людини до Червоного Хреста.

К.Н.: Ні не знайшов. Писав, бо... тут тої Брембірку, то отець її знайшов родину, писав до Німеччини, в той Червоний Хрест і знайшов ту родину. Так як з описів, отець те все описав, а того, ні... з Мшани... того, ні, не знайшли. То був в партизанці.

З.Р.: Той Лукашик, так?

К.Н.: Так, той Лукашик.

З.Р.: Отець намагався знайти його родину, так?

К.Н.: Так. Самого його, напевно, знайти... де він похоронений, чи як... то вже потім, як вже було, як вийшли з підпілля, як вже була свобода.

З.Р.: Чи отець навчав молодих хлопців, які хотіли стати священниками? І де це відбувалося?

К.Н.: Так, отець мав двох: отець Ігнатій Ленський і отець Ігор Лазорко. То отець мав двох, яких вчив, давав їм літерауру, також вони собі писали. Але... і отець Микола Потоцький, три було... і отець Микола Потоцький. Отець вів, але ще другі священники, не тільки отець сам, а ще другі священники, отець Козак. Він був наставником тих... хто вчився...

З.Р.: Це приходили сюди вчитися? Тут в хаті?

К.Н.: Тільки приходили так, поговорити і якусь книжку щоб отець... а так до отця Козака ходили, а потім знали вже, що то владика Козак. А так скоріш, то був отець Козак.

З.Р.: Чи щось отець говорив про той час, коли Церква вже вийде з підпілля, чи казав про якісь свої сподівання, чи це буде швидше, пізніше? Чи отець брав участь в акціях, протестах?

К.Н.: Участь в акціях, протестах, то всі брали, всі брали...

З.Р.: Вже в 1989 році?

К.Н.: Так.

З.Р.: То отець також їздив?

К.Н.: Їздив.

З.Р.: А раніше щось говорив про те, що прийде час, що швидко Церква вийде з підпілля?

К.Н.: Та кожен священик, то казав, надіявся. Заповіт нашого Патріарха читай. Там також є, що... Як то КГБ говорили, то кагебісти сміялися... що вашої Церкви не буде, що не може бути, тут є одна Церква... що не може бути... отець завжди казав, що вийде ваша Церква з підпілля, не може таке бути, щоб підпільна Церква не вийшла з підпілля. Вийде! Тільки ми не знаємо коли той час настане. То є в Бога. А такий пан Гус з Хоросниці, то отець дуже багато потім до Хоросниці їздив, і ті села там обслуговував коло Хоросниці. Але найбільше, то Хоросниця була... ще в підпіллі, до села їздили, до церкви, там правилося. Там також була нагінка перед Пасхою, чекали, що отець має приїхати з поїзда... має прийти, буде паски святити, а отець тим поїздом не приїхав, отець спізнив поїзд, а той що віз з Перемишлянщини... той шофер... Микола, чи як... активіст. То він каже: «Отче, як ви спізнитесь, то я вас завезу в Хоросницю». І вони спізнювалися, дивляться, що вже поїзд поїхав на Хоросницю. То вони навіть не їхали вже через Львів, тільки обминули Львів, і поїхали на Мостиська. А вони чекали з того поїзда, не було священика, почекали ще, і тоді їде поїзд зі Львова, стоїть рампа, КГБ з того боку, а отець з того боку. Переїхали, та й поїхали. Тоді вже в церкві не святити, тільки так позбиралися купка на селі... там за селом... то тут позбиралися і так святити паски.

З.Р.: Вже після виходу з підпілля чи сподівання отця звершилися? Чи отець мав якісь переживання, чи йому було важко адаптуватися?

К.Н.: Було дуже тяжко. А чому тяжко, тому що, католицькі священики, наші священики, які терпіли, які були переслідувані, стали за одвірком, а православні, які перейшли, які в теплих перинах спали й добре... вони були перші. І всюди вони пхалися перші, і наші владики їх дуже славили, бо вони перейшли. А ті, що в підпіллі... То було дуже тяжко тим священикам, то пережити, то дуже тяжко. Той не розуміє, хто в тім не був. То було дуже тяжко. А як вже з підпілля вийшли, і приїхали з Підгайчик, щоб йти... а тут приїхали наші, прийшли наші руднівчани, а я кажу: «Отче, та йдіть на Рудно, та то є в своєму селі. Най люди не говорять, що ви нікуди не святитися, а видять, що ви є священик». І отець пішов сюда. Трохи було зразу... сама та двадцятка... зразу дуже славила, а потім отець не гладив їх, бо щось не так робилося. Отець не міг то так стерпіти. І потім вони вже почали спротив. А за то приборство, як отець почав добиватися, щоби то приборство віддали. І всім давали чотирьох кімнатні квартири у Львові... то двох взяло, а двох відказалося від квартир. Ну але тоді отець не був такий підкутий, що то треба було взяти на баланс церкви ті квартири. І ніхто не підказав з тих адвокатів, що взяти на баланс церкви. І ті не вступилися, то потім там одного намовили, намовляли, так називали його «Бородатий», то той «Бородатий» один раз... отець приїхав машиною, син завіз під церкву, з того боку, отець вийшов по тих сходах, йде.. а він зі сокирою п'яний стоїть і каже: «Отче,

нині буде тут труп, або ви, або я». А отець так став, каже, що в першій хвилі таке якесь дістав ніби страх, якось так став і тоді каже до нього: «Ні, не буде трупу, ні ви, ні я. Ми мирно розійдемося. Ви підете додому спати, а я піду до церкви правити». І його ніби щось осінило, він забрався пішов і отець пішов правити. І після того, отець дуже почав хворіти на цукровий діабет. Бо так був схлонний до цукру, а так тоді після того, він почав хворіти. А він був сам з польської родини, потім той пан вже, напевно, пішов до польського священика до сповіді, не знаю, то він завжди падав в ноги в церкві: «Отче, простіть мене! Простіть мене, бо я не знав, що творю». А він каже: «Я вам відразу простив». А ще як перед Великодніми святами до тих їхав... то там також була нагінка на отця... отця чекали... то перед Різдвяними, перед Різдвяними святами, на отця чекали в Перемишлянах, в Бачеві, з того боку, бо мав отець приїхати автобусом. А отець щось так... видно Божа воля така, що отець на той автобус не сів, а сів на такий, що треба 5 км. йти під гору. І отець на той автобус сів, і приїхав з другого боку зайшов до тої церкви. Там де отець Микола... Бачів... і отець прийшов до Бачева, прийшов до того дяка, а той каже: «Отче, як ви прийшли? Та там на вас чекали!». А він каже: «Ні, на мене не чекали». А то зразу, хоч би як сховали, все одно люди визнають... І тоді також отець там відправив, все і більше не було то так... чекали, що візьмуть з автобуса, але отець автобусом не приїхав, вони почекали-почекали, більше нема нікого, і вони тоді машиною забралися і поїхали. А отець з тамтого боку 4 км. пішки пішов.

З.Р.: То вже тоді, коли отець Перемишлянщину обслуговував?

К.Н.: Перемишлянщину. А ще таке було... Коли вже було таке полегшення, і в отця Юськіва зібралися: о. Юськів, о. Євген, о. Микола, о. Роман, о. Чолій. І той підпільний... що в аптеці працював отець... з редемптористів, він потім... то мама знає... і ще там один отець, але він був з редемптористів, потім якось відійшов від редемптористів... але він потім примкнув, ніби покався, все... і почав ходити, то тоді всі... кожному отець Юськів казав «Ви там подете... ви там поїдете... а ви там поїдете». І отець Роман мав їхати на... Мости...біля Комарно, то був там храмовий празник. А отець Юськів до отця каже: «Ні», каже до отця Романа, «Ви там не поїдете. Поїде отець Роман Чолій, а ви поїдете мені допомагати, бо я вже старий, я вже нездужаю так до сповіді, поїдете зі мною на Мостиська». І отець так послушав, поїхав з отцем на Мостиська, а той отець поїхав там, до тих Мостів за Комарно. Там була також... вони вже потім до церков, до селів не йшли, а за селом стояли. Стояли за селом. Як отець їхав, не знав чи там хто чекає, чи ні. І отець їхав в машині, везли, напевно, до Комарно, а там до поїзда. Вони зупинили, і тоді вийшли і каже: «Отець Роман!» - «Отець Роман, да не тот». І після того...

З.Р.: Відпустили їх?

К.Н.: Взяли отця до Городка, отця там били в Городку, отця Чолія били... взяли до Городка, бо то городоцька міліція була... але каже «Роман, да не тот», так... Але після того, той отець... видно, що отець може й розповів... ну не знаю... після того, то було отця перше ув'язнення, що отець сидів в КГБ чотири дні...

З.Р.: Після розпаду Союзу, отець писав багато листів, щоб отримати візу, в різні країни, навіть було таке, що в Австралію, то отець хотів подорожувати?

К.Н.: Ні, то отець хотів виїхати за границю і там працювати. Хотів спокійнішого життя, я знаю... І писав до владики Пришка, щоб його взяв, але владики Прашко сказав, що: «Отче, вас з дружиною я

можу взяти, а більше не можу взяти, бо я вас мушу тут забезпечити всім». А далі, потім вже як ми поїхали до Німеччини, були в Бельгії в отця Кота, як вже відкрили границю, як можна було їхати. І отець так подивився на то все...

З.Р.: І таки вирішив залишитись?

К.Н.: І таки лишився на Україні, так як вдома, то найліпше. Бо ще були ми в Югославії, перше як тільки відкрили границю, то ми поїхали в Югославію в Приняворі ми були. І там також по тих церквах отець їздив правив, але так були як відвідини. А до Австралії, то отець хотів поїхати на працю, але владика так сказав, а отець хотів поїхати зі всіма, з цілою сім'єю.

З.Р.: То вже тоді всі були?

К.Н.: Вже були і заміжні, але отець хотів поїхати там з тими домашніми, що ще незамужні. Але владика сказав, що не може так, але отець вже потім сам не хотів їхати. Як ми вже поїхали до Німеччини, до Бельгії подивилися, там в церкві правив, в Німеччині в церкві правив. В Польщі були в о. Гриника, в Перемишлі, то отець правив, то ще в підпіллі. І в Кракові були в церкві, там отець правив. Як ми були в Ополлі, то отець їздив до... там наша церква є... в Ополлі не було нашої церкви, наша церква за Ополлям, то там їздив отець правити. А так як тут, то до костелу ходив, до одного, там отець мав такий целібрис, що дозволено йому в костелі собі відправити для себе відправити Службу Божу. То в костелі правив, коли був...

З.Р.: Вже як вийшла Церква з підпілля, чи продовжувалися спілкування з підпільними священиками? Чи вони приїжджали, можливо сюди? Чи приїжджали на парафію? Як то все відбувалося?

К.Н.: На парафію всі приїжджали. Додому тільки приїжджав отець Богдан Смук, деколи приїхав...отець Вовк, той завжди нас відвідував... ну а так, всі ті підпільні священики, що були старші, то всі повмирали, а молоді вже мали парафії, то вже не могли так їздити одні до других, вже так що на празник приїжджали, тоді всі приїжджали і підпільні священики, і такі наші священики, кого там отець просив, то приїжджали священики всі. Дуже горнулися між собою, ті підпільні священики. А далі.. майже-майже не лишилися з підпілля, дуже мало лишилося з підпілля.

З.Р.: Це все. Дуже Вам дякую за розмову, багато цікавого сьогодні почули. Слава Ісусу Христу!

К.Н.: Слава на віки!

Кінець інтерв'ю

Додаток №3

«Спогад про мого підпільного вчителя»

Спогад про мого підпільного вчителя.

Двадцять четвертого листопада 1998 року перейшов у Божі засвіти о.д-р Микола Царик. Викладав у Перемиській греко-католицькій духовній семінарії. Пізніше був призначений Владикою Йосафатом Коциловським ЧСВВ на парафію у село Дмитровичі біля Судової Вишні. При цьому призначенні Владика сказав: "Посилав вас у село, котре давно вже не мало доброго пароха". Про душпастирську працю в цьому селі о.Микола розказував нам, підпільним питомцям.

В селі померла вдова і залишила 4 дітей. Найстарший хлопець мав 15 років і прийшов замовлити похорон для мамі. Питав о.пароха, скільки це має коштувати. І коли о.Микола відмовився брати гроші, то хлопчина сказав: "Отче, а як во буде задурно, чим же я вам колись віддячусь?" "Поможеш колись мені збіжжя звести з поля". Хлопчина зрадів з такої відповіді отця пароха. "Ті снопи він таки не мав можливості із церковного поля возити, бо мав багато праці, як годувальник і опікун осиротілої родини.

Після похорону прийшов до о.Царика сусід /польський священик/ і сказав: "Отче, якщо ви так будете робити, то з чого ми будемо жити". На це о.Микола відповів: "В тому випадку мені так сказала власна совість робити".

"Прийшли німці - розповідав інший випадок о.Микола - і деякі наші нерозумні люди стали зводити порахунки, мстилися над ближніми при допомозі окупантів. Сусід доніс на сусіда до німецької служби безпеки, що той за советів був головою сільської ради. Булого голову німці заарештували. Вдома залишилася жінка із дітьми. Вона прийшла до отця пароха і, плачучи, просила заступитись за чоловіка. Мусів бути він головою, бо совети примусово назначили. Отець Микола пішов до гестапівців, сказав добре слово за цього парафіянина і цей був звільнений. Радість велика була для цілої родини, а донощика о.парох зганяв і просив так не робити більше, бо яке б було непоправне зло, якби цей чоловік загинув в концтаборі, осиротивши жінку і дітей.

Такі добрі діла творив о.д-р Микола Царик на парафії. Творив він добрі діла і у підпіллі, навчаючи нас теології. Хай же милосердний Господь переведе його від смерті до життя.

о.Р.Каспришин,
греко-католицький парох Вудна

Додаток №4

«Моя перша Св. Літургія в Церкві на Різдво в 1968 році»

Моя перша Св. Літургія в Церкві на Різдво в 1968 році.

Після заборони УГКЦеркви її діяльність не припинилася. Вона продовжувалась у підпіллі. В підпілля перейшли духовні семінарії і монастирі. Багато духовенства було знищено і кинуте в тюрми і концтабори. Підпільній церкві потрібні були нові кадри. Їх потрібно було вишколювати в конспіративних умовах. Після такої підпільної освіти я і Петро Городецький після здачі екзаменів перед Влад. Філімоном Курчабою ЧНІ і о. Павлом Маїком, були висвячені Влад. Василем Величковським на діаконів під час Зелених Свят в 1966 році. Свячення відбувались в хаті в присутності декількох осіб моєї родини, о. Михайла Винницького і Влад. Величковського. Невдовзі нас мали висвятити на священників. Але тут на перешкоді нашого єрейського свячення став один жалюгідний випадок. Влад. Величковський висвятив, рекомендовано йому, новика о. редемптористів. І цей нововисвячений отець, не маючи мінімальних теологічних студій, поїхав до Польщі на святкування 1000-ліття Хрещення Польщі, і там показав себе як такий, що нічого не знає. Про цей негативний факт було донесено митр. Мосифові Сліпому. І тоді митрополит передав Влад. Величковському: "Перед тим, як висвячувати - наполегливо вчити!" І ми ще взялись до науки. Перед святом Верх. Апост. Петра і Павла здали екзамен і 12 липня 1967 року були висвячені на священників, з умовою, що через деякий час здамо екзамени, щоб одержати юрисдикцію сповідати. За деякий час були здані і ці екзамени і старші віком священники стали нас брати до душпастирської праці. Вона відбувалася переважно в катах. В той час відважні люди в багатьох селах стали відчиняти закриті комуністами дочерні церкви і молитись в них в неділі і свята. Відважні старші греко-католицькі священники стали кратькома відправляти в цих церквах і для допомоги брали нас, молодих. Цей ризикований спосіб мав і свої плюси. Бо були різні думки і суперечки між нашим духовенством. Одні були за відправу Богослужень у відчинених греко-кат. церквах і залучення до цих відправ молодих священників, щоб показати, що наша церква не вмерла, вона існує і працює. Інші були проти цього, і мотивували свій спротив тим, що почнеться ще більше переслідування комуністами нашої Катакомбної Церкви. Із цим спірним питанням звернулись ми до Влад. Величковського і почули таку відповідь: "Не посилаю вас і не забороняю". Бо коли попадете в руки комуністів і прийдеться терпіти, тоді будете нарікати на мене, а коли забороню, то теж будете нарікати".

І ось на Святвечір 1968 року я згодився поїхати на Самбірчину відправити Різдвяне Богослуження разом з отцем редемптористом Миколою Волосянком до церкви. Отець Микола був старший від мене

- 2 -

віком і катакомбним служінням і сказав мені, щоб я сів в останній вагон Самбірського потягу і їхав в Рудки. А там на станції повинен нас зустріти дяк і повести в село. Потяг рушив, а отця Миколи не було і я подумав, що він сів в другий вагон. Але на станції тільки мене дяк, який повів мене в місто, щоб годину-другу відпочити, а потім йти до церкви.

Після короткого відпочинку пішов я з дяком до церкви. Ніч, дорога засніжена, мороз, але я таки в своїй греко-католицькій церкві. Дяки просять відправити повністю Різдвяну Службу, але сідаю сповідати, бо є багато людей до сповіді. Народ радісно колядує і після кількох годин сповіді, стаю до Св. Літургії. Десь пропав холод, страх. Є тільки велике духовне задоволення, бо "їж з нами Бог, розумійте народи, і покоряйтеся Йому, бо з нами Бог"!

Була це моя перша Різдвяна відправа в церкві села Підгайчики біля Рудок. В цю Різдвяну ніч завели мене люди ще в сусіднє село Вістовичі, в якому я теж відправив Св. Літургію в церкві.

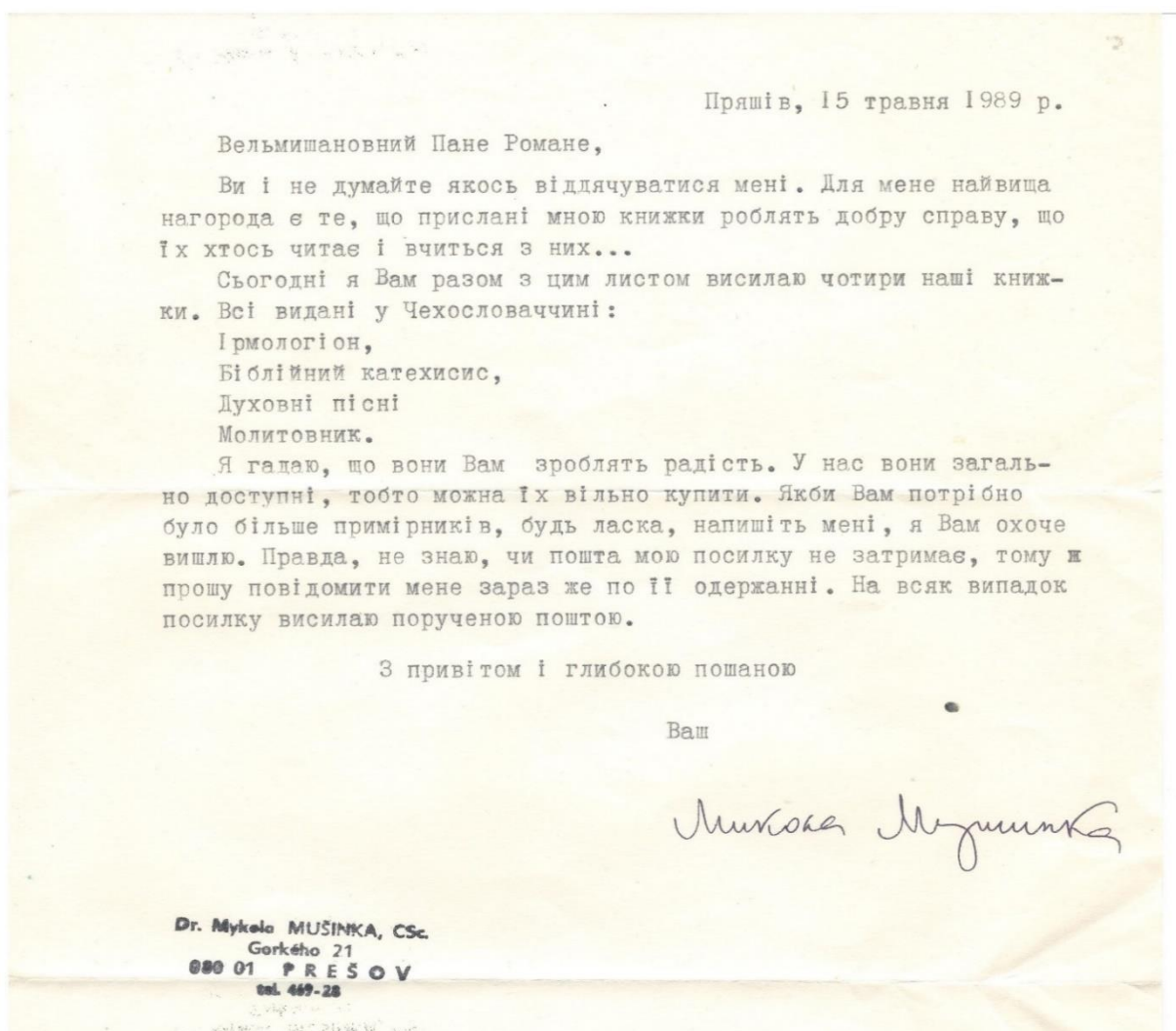
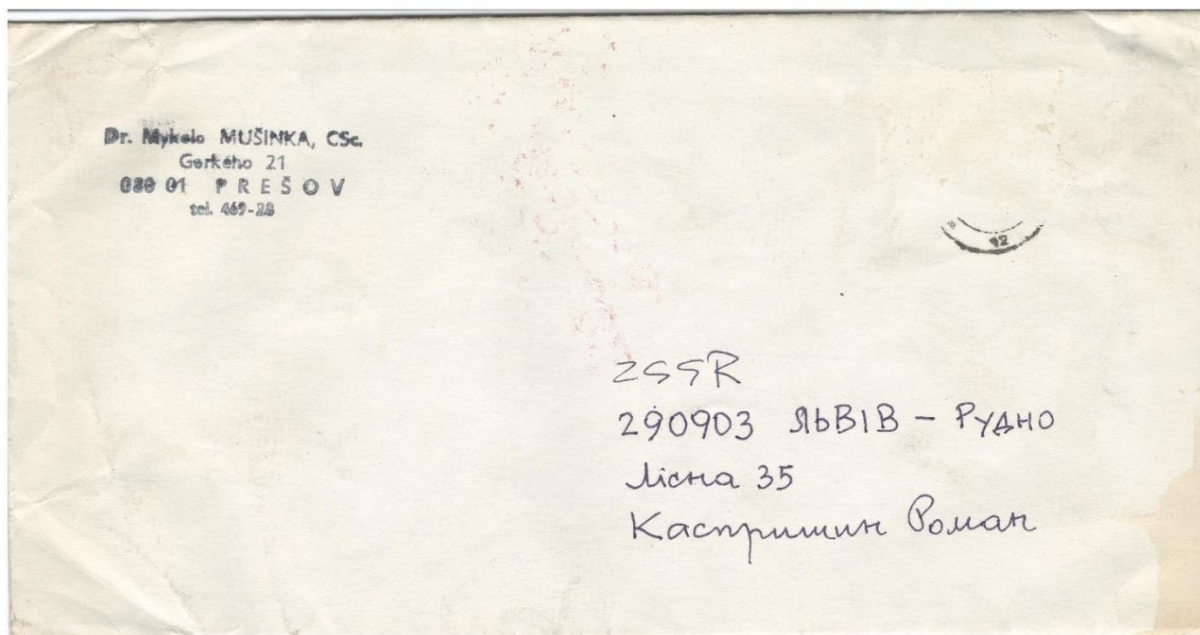
Незабутня була ця Різдвяна ніч і відправлені перший раз в церквах Святі Літургії.

о.Р.Каспришин,
греко-католицький парох Рудна

Додаток №5

Лист д-ра Миколи Мушинки до о. Романа Каспришина від 15 травня 1989 року

Додаток №6

Лист владыки Івана Хоми до о. Романа Каспришина від 22 січня 1989 року

Христос Рождається!

22.1.1989.

Дорогий Брате!

Дякую Вам дуже за Вашого листа і радію, що вислані книжки дійшли до Вас і є для Вас корисними. Буду старатися вислати Вам книжки, про які просите, хоч ледве чи вдасться усі дістати, а деякі дуже коштовні. До рідкісних належать твір Липського, Требник Могили виданий радше для наукових студій в дуже малому накладі і здається, що вже оба видання розійшлися. Буду Вам слати, що тут маємо чи зможемо дістати. Не сподійтесь, що є того аж так багато...

А тепер приступлю до Ваших питань. Трохи дивуюсь, що на поставлені Вами питання Ви не дістали відповідей. Мені здається, що ці люди, яких Ви питали хотіли заощадити Вам непотрібного жалю чи розчарування, або самі чомусь боялись сказати правду, які в першу чергу їм є немила. В обох випадках вони помилялися, бо відповіді не є прикрі чи болючі, якщо вповні їх зглибити. Декрет про Східні Церкви не був ніколи знесений, але як і всі інші постанови і Декрети Собору не реалізуються в цілості вже зараз в першій дні по Соборі, але з не однією справою треба ждати. Наш Декрет не одиникий. Приклад з латинською Літургією доказав, як нерозважно і нерозумно здійснювати постанови зразу, всі зараз, без підготовки, без зрозуміння старшого покоління. Теперешній папа здійснює ці постанови без поспіху, повільно. Ці речі потребують часу, а окрім того, як у нашій випадку, все так сплелось з різними обставинами, які утруднюють здійснювання і вимагають вичікування.

Чому примає в Польщі став ординарієм для нас. Відповідь проста. Став ним за Пія XII, бо так тоді вимагала ситуація, хоч проєкт не був від нас, згодом справа продовжувалась і ніхто не противорічив, тепер справа є актуальною і сподіватись треба, що инедовзі буде так як цього вимагає Декрет і здоровий толк. В Церкві, як Вам відомо, все відбувається помалу. А будьмо ширі, чи нам забирають наші традиції і звичаї? Хотять нам привернути, а ми не хочемо і сваримось про те. Рим не раз має з нами великі клопоти, як і з терміном "православний", який вже не знати кілька разів Рим визнав легітимним і правильним як прикметник, а не як назву Церкви. І ми не хочемо прийняти. Ми винні не Рим в не одній справі. І це є тая гірка правда.

Жонате священство. Ми на Заході є в чужій хаті. Мусимо поводитись на правах гостя, а не на правах господаря. Вони собі того не бажать, бо це латинникам шкодить у їхній дисципліні. Тому вимагають і правила доброї поведінки вимагають від нас достосуватись до вимог господарів. Не сильний аргумент, але дійсний і не порадимо. А сильніший аргумент: чи таке велике частя жонате священство? Самі добре знаєте, які єпископи мають клопоти з жонатими священниками в сучаснім способі і вимогах душпастирства. То не руральні відносини, а індустріальні, урбаністичні, в яких вірні не живуть на одному місці як родина, а розсипані і треба весь свій час віддавати тільки їм, а не своїй родині. Їм хоче, щоб ми мали високоякісне священство під всяким оглядом, а ми противимось ізза самолюбних рацій тих, що хотіли б працювати трохи для Христа і жити також для себе. Подумайте добре, котра часть є блага, щоб її ізбрати...

Що на те може сказати чи зробити Блаженніший. Його права є обмежені його повні права є на його власній території, а поза нею він діє і провадить під владою папи. Старий закон ще з четвертого сторіччя, може він покутує, але він закон і колісь і його знесуть, а покищо він є і треба йому повиноватися. Хоч аж так эле не є і є законні можливості і їх має наш Синод, тільки треба вміти їх вживати. І знову слабкість є за нами. За дикторів у радіо не можуть відповідати усі. Це пару осіб, на яких впливати годі. Пишіть до них. Що сь pomoже.

К. Марусин не є такий як Ви думаєте і навпаки Вашому твердженню багато зробив, щоб було так як треба, але як має спротив, то тільки від своїх. Для прикладу - він привернув лад в обряді в Югославії, де вже пішло було за далеко. Самі знаєте як важко пробиватися з правильними засадами і руб-

риками в обряді. Стоїть тепер сумний вибір: свобода або правильність! Навіть не традиційність і інновації! І що порадите?! Ми це бачимо.

Заповіт, про який пишете також здійснюється так як Декрети Собору - помалу, постійно. Все нараз не зробите. Пляни Покійного не є ^онадин день. Вони на велику віддаль часу і що зробите з тими, що радше воліють відкладати більше як треба, чи спішитись з реалізацією. Ви всі ці речі маєте точно між собою як і ми, бо ми всюди однакові як нарід і самі бачите як це легко зібрати всіх як квочка збирає своїх курчат. Старшого все треба слухати. Так було в наших княжих часах, але майже ніколи не зберігали того принципу. Чому? Історія вчить/тільки на жаль, як казав Бальзак - історія нас вчить, що історія нас нічого не вчить.../

А щодо співбрата Михайла, то всі конвертити є супер ревні, бо хочуть надробити втрачене. Лишається переконувати, вчити, або просто казати, що всякий фанатизм є шкідливий. І нехай вчиться від свого великого співбрата по чину Андрея, що так розумно вмів все погодити і ніколи не був в нічому фанатиком, а в обряді зокрема.

Не знаю, чи Вас вдоволять всі ці мої відповіді, але хіба в короткій листовній розмові можна все вичерпно сказати. Я рад би Вам допомогти. Але над усе зберігаймо між собою мир і любов, по чім буде пізнати, що ми Христові учні.

З заповненням про молитовну пам'ять бажаю Вам всього добра і Божого благословення у всьому та й остаюсь

відданий в Христі *Л. Волк*

Додаток №7

«Спогад із часів душпастирства у катакомбній УГКЦеркві»

Спогад із часів душпастирства у катакомбній УГКЦеркві.

"Тому, що багато хто брався скласти оповідання про речі, які сталися між нами, як то нам передали ті, що були від початку наочними свідками й слугами Слова, вирішив і я, вивідавши про все докладно від початків, тобі написати за порядком, високодостойний Теофіле, щоб ти знав стійкість науки, яку ти прийняв" /Лука I, I-4/. Тими словами починає своє святе Євангеліє св.Апостол Лука.

Тому, що деякі священники, котрі перейшли до нашої УГКЦеркви із Московського патріархату, чи приїхали із діаспори, кажуть, що не було ніякої підпільної УГКЦеркви, пишу я і цей невеликий спогад про працю в трудних умовах у підпіллі. Пригадується мені Великодня сповідь в ці трудні часи. У "Катихизмі християнської віри для молоді і старших" виданому Патріархом Йосифом Сліпим у 1967 році у Римі на 97 стор. у розділі "Як сповідатися" читаємо: "Клякаємо при сповідальниці або стаємо при аналої і хрестимося".

Це у нормальних легальних умовах. У підпільних умовах це виглядало інакше. Дуже часто не було ні сповідальниці, ні аналоя. Перш за все треба було безпечно дістатися до села, не потрапити у засідку, яку робила більшовицька агентура. Для цього підпільний священник старався добре знати всі дороги, що вели до села і йти завжди іншою. Покійний о.Мар"ян Гірняк був зупинений на дорозі до села Вишня, побитий у сільській раді і привезений у районний центр.Городок. Отже, тільки приїзд у село підпільного греко-католицького священника комуністична влада вважала злочином.

Дуже часто на залізничній станції Хоросниця чигала на мене засідка, а я виходив на станції Заріччя і звідси мотоциклом добирався до села. Село Хоросниця було свідомим греко-католицьким селом. Воно боронило Церкву і не допустило таки священника Московського казённого патріархату, якого присилала часто комуністична влада. Церкву дуже часто замикали, ставили пльомби, але люди її знову відчиняли, сходились у неділі і свята на Богослуження, які відправляли підпільні священники, або молились самі люди, пам"ятаючи слова Ісуса Христа: "Де вас збереться двох, або трьох в ім"я моє, там я посеред вас".

Великодня сповідь у селі Хоросниця і в інших свідомих селах відбувалася в церкві і по хатах. Це залежало від ситуації. Коли гонителі відпочивали, наставав відносний спокій, то сповідь відбувалася у церкві. А як починалась знову нагінка - то по хатах. І у церкві, і у хаті Великодня сповідь відбувалася переважно вночі. Бо для партизанів і підпільників ніч завжди безпечніша. До села під вечір приїжджало декілька священників і люди, поінформовані церковними активістами, збирались у церкві чи в хаті. У церкві до 12-ї години ночі всі священники сповідали, а люди відспівували самі молебні чи акафіс-

Додаток №8

«Свобода совісті в Імперії Зла»

"Свобода совісті в Імперії Зла".

Безумний каже в своїм серці: "Нема Бога". Ці слова читаємо в 53 Псалмі. А Т. Шевченко в "Давидових Псалмах" ці слова звірявав так: "Пребезумний в серці каже, що Бога немає... А Бог мені помагає..."

Ісус Христос сказав до юдеїв, які увірили в нього: "Коли ви перебудуватимете в моєму слові, ви дійсно будете учнями моїми, і спізнаєте правду, і правда визволить вас". А до фарисеїв Христос каже: "Диявол вам батьком, тож волите за волею батька вашого чинити. А був він душогубець від початку і правди він не тримався, бо правди нема в ньому. Коли говорить брехню, зо свого говорить, бо він брехун і батьком лжі."

Брехунами і батьками лжі були оті, що заперечували Бога і обіцяли людям "новий мір построить" /новий світ побудувати/. Побудувати рай на землі. На кожному році вони послугувались брехнею. Брехнею була і проголошена ними свобода совісті. Українці Східньої України переконались, як виглядала ця "свобода", після розгрому Української Народної Республіки. Ми, Галичани, переконались як виглядала ця "свобода" трошки пізніше, в 1939 році, коли нас "визволили". Тоді більшовики встановили границю на річці Сян. Перемишль був по більшовицькій стороні, а Засянні - по Німецькій. О. мітрат Василь Гриник розповідав, як одного вечора мати із хресними родичами крадькома принесли хрестити дитину, батько якої був військовим. Отець охрестив і записав в книзі хрещень, хоча мати просила цього не робити, бо боялась, щоб не виявився факт хрещення дитини. За якийсь час ввечері приніс хрестити дитину батько і хресні родичі. Отець Василь Гриник пізнав, що цю дитину вже охрестив і сказав, що не буде хрестити, бо не має певності, що родичі і хресні родичі є віруючі, і чи виховують в християнському дусі. Тоді батько дитини, військовий, став переконувати отця, що він вірить в Бога тайкома, бо служба в нього така. Тоді отець Василь показав йому книгу хрещень, щоб переконати його, що його дитина вже охрещена. Здивований батько дитини сказав: "Та це ж моя жінка приносила хрестити, коли я був у відпустці, а тепер вона поїхала у відпустку, а я приніс хрестити, щоб вона не знала. Жінка боялась чоловіка, а чоловік жінки. Така то була свобода "совісти".

Вже у 70-х роках я теж мав багато випадків "свободи совісті".

- 2 -

Брат Боднар ЧСВВ просив мене охрестити дитину у якогось великого начальника в Золочеві. Батько дитини мав їхати у відпустку, і в той час мати крадькома повинна була охрестити дитину, щоб про це не знав батько. Але сталося так, що батькові дитини не дали тоді відпустки, і він не поїхав. Тоді мати стала вивозити дитину візочком на двір і заїжджати на нижній поверх до сусідів, ніби для перепеливання дитини. Це робилось, щоб переконати батька. І коли за тиждень такої "репетиції" брат Боднар привів мене, то ми в сусідів охрестили дитину, і батько дитини не знав про це. Був він переконаний, що дитину перевивали в сусідів.

Теперішній ректор семінарії у м.Дрогобичі о.Бендик був виключений з Львівської консерваторії тільки за це, що вірив в Бога і не міг скрити це перед державними чинниками.

Моя старша дочка Марія теж відчула на собі "свободу совісті", бо була брутально виключена із III курсу Германістики Львівського Університету, тільки за це, що відмовилась мене, свого батька, перевиховувати. Учасник цього брутального вчинку, викладач кафедри атеїзму, викладав згодом у Львівській Духовній Семінарії УГКЦ.

Ось такою була "свобода совісті" в "Імперії Зла.
Іншою вона не могла бути, бо ця Імперія була побудована без Бога.

Парох УГКЦ с.Рудна о.Роман Каспришин

Додаток №9

Лист Євгена Іванківа до о. Романа Каспришина, 28 жовтня 1999

Слава Ісусу Христу!

Чікаго, 28 жовтня 1999

Вельмишановний Отче Романе!

Сердечно дякую за Ваші два листи та прислані мені часописи/які я всі одержав/ з поміщеними моїми віршами та Вашою статтею. Я незвичайно вдячний Вам, Отче Романе, що Ви присвятили стільки труду і часу, щоб ці вірші помістити. Вибачаюся, ~~за~~ довгий час не відписував, але маю проблеми зі здоров'ям. Вже під початку цього року відчував болі в грудях, тести виявили, що три мої артерії до серця є заблоковані. Я вже був готовий іти на операцію при відкритому серці, але сказали, що мої жили до цього не надаються, тому тільки прочистили ці жили. Мав ще інші маленькі операції. Все те дуже мене виснажило, але поволі приходжу до здоров'я.

Наша церковна ситуація стає щораз гіршою. Останній Синод УГКЦ доказує, що наша Церква скочується цілковито до повного злиття з Церквою латинською. Як могли наші Владики рішити святкувати 2,000-річчя Христового Різдва ~~Христівими~~ під час латинського, неукраїнського Різдва? Це профанація Славної Святоюрської Гори, збезчещення святої пам'яті Велетня Святоюрської Гори Митрополита Андрея і його великого Наслідника Патріярха Йосифа. І все це робиться ніби на „всеукраїнському” рівні. Щодо пропозиції змінити назву нашої Церкви на „Київська Католицька”, то це також чужа інтрига. Хтось дуже хоче затерти український характер УГКЦ, тому пропонують назву „Київська”, яку можна розуміти ширше, під східнослов'янським аспектом, бо з Києва поширилось християнство також на Московщину і Білорусь. Саму назву „Католицька”, чи „католик” в загальному розуміють як „Римо-Католицька” і „римо-католик”. Тут є також намагання усунути з назви нашої Церкви слово „греко-”, яке свідчить про східний характер нашого християнства і зробити з нас римо-католиків. У своїй книжці „Український Християнський Схід”, в одній зі статей про нашу церковну ідентичність, я пропоную ввести назву нашої Церкви – Українська Православно-Католицька.

Пересилаю Вам статтю про Ватикан і нашу церковну кризу. Може „Високий Замок”, або інші громадські часописи помістять її.

Щиро здоровлю Вас і Ваших Рідних. Ваш у Христі *Євген Іванків*

Додаток №10

«Слухайтеся ваших наставників і коріться»

Слухайтеся ваших наставників і коріться...

Кожному народові і Церкві Бог дає наставників. Наш народ теж мав визначних релігійних наставників. В останні часи були: Сл.Божий митр. А.Шептицький і патріарх ісповідник Йосиф Сліпий. У першого і другого не всі слухали...

Минуло вже 15 років, як патріарх Йосиф Сліпий перенісся у Божі засвіти. Чимраз менше згадують про нього його наступники, ці, що працювали з ним і його опоненти.

Недавно один із таких церковних достойників приїхав в Україну із Риму святкувати свої священничі ювілеї. В своїх виступах все згадував і вихваляв покійного Владика Івана Бучка. Про покійного патр.Йосифа ні слова. Постає мимоволі питання: А чим же скривдив Архиеп.Марусина патр. Йосиф !?

Ще за життя і в своїм величавім Заповіті патр.Йосиф давав нам добрий приклад і вказівки як працювати для добра Церкви і Народу. В одному із цих вказівок заповітує нам: "Полюбіть науку, плекайте і збагачуйте її своєю працею і своїм знанням, будьте її служителями! Здвигайте храми науки, вогнища духовної сили Церкви і Народу, пам'ятаючи, що немислиме повне життя Церкви і Народу без рідної науки. Наука - це їхнє дихання життя!"...

Величаві слова, до яких треба б прислухатись проводу Нашої УГМКеркви, Нашому Єпископату і плекати свою науку. Та нелегко це робити тим, котрі здобули Богословську науку в чужих храмах науки. Їм дуже часто здається, що чуже трошки таки ліпше від свого. Кругом обрядовий хаос. І в цьому хаосі дві Церкви: Послідовників патріарха Йосифа, і латинізаторів. Перші дискриміновані, другі - в почеснях.

В катедрі Св.Юра після малебня в неділі відправляють польську Суплікацію. Саме польську, бо такою вона і є. Латинська Церква на Заході не знає такого богослуження. Поляки в Україні відправляють у своїх костелах, отже маємо наближатися до поляків, щоби остаточно злитися з ними в одну Церкву. Також Синодальна постанова, що не є кінцевим вживанням слова "православний" у Св.Літургії, є нічим іншим, тільки апробатою латинізаційних заходів відчужитися якнайбільше від Сходу, а зблизитися до латинства.

Отці Василіяни видали молитовник, з якого викинули слово "православний" і їхній провід пояснює це, що цей молитовник виданий для приватного вжитку. Але розповсюджують цей молитовник по всій Україні.

Частина отців Василіян бореться із невинним словом "православний", яке об'єднує український народ. Висувають різні аргументи: Не наше, поганий переклад із грецької мови, за це слово терпіли і т.п. Але ці "вагомі" аргументи не витримують здорової критики. Якщо не наше, то чому ж наші великі церковні достойники, як митр.Шептицький і патр.Йосиф, його вживали. Якщо поганий переклад, то невже

- 2 -

митр.Шептицький і патр.Йосиф не знали добре грецької мови? Ну, а приклад митр.Шептицького і патр.Йосифа, котрі терпіли багато від тих, котрі називали себе православними, заохочує нас не вожвати проти цього слова, а вживати, як вживали ці два наші Велетні Духа. В багатьох наших УГКатолицьких семінаріях - латинський дух. Його роздувають і підтримують отці викладачі із діаспори. Йде повернення до Замойського Синоду. Про II Ватиканський Собор і його декрет про Східні Церкви не хочуть згадувати, забули, чи роблять вигляд, що його не було. Пишуть про музей патр. Йосифа, але не про його величаві ідеї, візії. Синод не помістив його навіть на списку кандидатів до беатифікації, хоч знайшов місце для о.Йодорова. Чому ж не помістив, чи боявся Папи і Ватикану? Поляки причислили до списку мучеників і сповідників свого кардинала Вишинського. А перебував він у кращих умовах ніж патр. Йосиф Сліпий.

Не хочачи слухати своїх наставників, будемо ще довго блукати в темряві, в котрій ніхто не вчить і священників і вірних про потребу зберігати свої обряди й традиції.

Тож мимоволі пригадуються тут слова Т.Шевченка: "Якби ви вчилися так, як треба, то й мудрість би була своя".

о.Роман Каспришин,
греко-католицький парох Рудна

Додаток №11

**Грамота про призначення парохом церкви Воздвиження Чесного і
Животворящого Хреста**

МІСТОБЛЮСТИТЕЛЬ І ПРАВЛЯЧИЙ АРХИЄРЕЙ · КИЄВО-ГАЛИЦЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ
ВОЛОДИМИР СТЕРНЮК

ГРАМОТА.

Дана священнику Української Греко-Католицької Церкви
о.Роману Каспришин, в тому, що він є призначений парохом
церкви Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста, що в
селищі Рудно.

дано в м. Львові
19-го Грудня 1989р.Б

Архієпископ і Митрополит

+ Володимир

Додаток №12

**Про призначення парохом церкви Воздвиження Чесного і Животворящого
Хреста**

**Єпископ-Помічник
Протосинкел Львівської Архиепархії
Української Греко-Католицької Церкви**

+ Ю Л І Я Н

ч. 118⁹⁶/269

Згідно з канонам 284 Кодексу Канонів Східних Церков від 20 березня 1996 р.Б.

іменую

Всечеснішого Отця
РОМАНА КАСПРИШИНА
парохом
Храму Воздвиження Чесного Хреста
(м. Львів-Рудно)

на благо працю для Христової Церкви.

Благословення Господнє на Вас!

+ Юліян Гбур

+ Юліян Гбур
Єпископ-Помічник Львівський
Протосинкел Львівської Архиепархії

Т. Савчинський

о. Тарас Савчинський
Вице-Канцлер Львівської Архиепархії

Дано у Львові
при Архикатедральному Соборі Св.Юра
20 березня 1996р.Б.

Додаток №13

Лист о. Романа Каспришина до Олександра від 06.08.1991 року

6.8.91г.
Многоуважаемый Саша!
Много времени прошло, когда я гостил из отцом
Янисом Хунгом в Ленинграде. Нашел твой адрес,
Неполный, без фамилии, и пишу это письмо. Может
и дойдет. У меня к тебе просьба. Уже второй год
как я стал уже легальным настоятелем греко-ка-
толического храма. Появились в наше нелегкое
время трудности из ремонта храма. Особенно
дефицит в краяхах для художников для рестав-
рации, розмалования церкви. В Ленинграде единст-
венная фабрика красок (белки, темперы, охры /
Очень прошу Тебя разужайть молено ли купить
эти краехи, написать об этом, и тогда посста-
раемс приехать и купить. Если я не смогу, то
догь приехалаб, та это учинаеи в Лодвешини
друга. Туду очень благодарен, когда получу
ответ. Старый ли у Вас телефон: 5430257.
Из уважения и христианским приветом:
о. Каспришин Роман, 290903 Львов-Рудно
ул. Писна 35

Додаток №14

Лист Департаменту житлового господарства до о. Романа Каспришина

УКРАЇНА
ЛЬВІВСЬКА МІСЬКА РАДА
ДЕПАРТАМЕНТ ЖИТЛОВОГО ГОСПОДАРСТВА
79008, Львів, пл. Ринок, 1 Тел. (0322) 97-59-14, 72-36-15

№	14/189вх	
На №	від	Пароху УГК Церкви смт.Рудно отцю РОМАНУ КАСПРИШИНУ
		смт.Рудно, вул.і.Мазепи, 1
		✓ п. П.ДАНИЛЮКУ
		Тернопільська обл. Борщівський район с.Шупарка (музей)

На Ваші звернення з приводу відселення мешканців з квартир №№ 1, 2, 4 будинку №1 на вул.і Мазепи в смт.Рудно для подальшої передачі вивільнених приміщень релігійній громаді Української Греко-Католицької церкви повідомляємо наступне.

Ще в червні 1996р. для відселення мешканців з приміщень культових споруд в рахунок лімітів міської ради відділу закріплення житла було передано ряд квартир. В тому числі було три квартири: одна трикімнатна та дві чотирикімнатні квартири - для відселення мешканців з квартир №№ 1, 2, 4 будинку № 1 на вул.Стрілецькій (тепер вул.Мазепи) в сел.Рудно.

Представникам церковної громади було запропоновано визначитись у черговості відселення мешканців.

Сім'ям добродіїв Місьо, Кузьмак та Пінак листами управління (від 11.09.96 р.) були запропоновані конкретні квартири, запрошено до управління обліку і розподілу житла для оформлення ордерних документів. Копії згаданих вище листів були передані голові селищної ради п.Б.Лутчину.

Вказані сім'ї на листи-запрошення не відреагували, в відділ не з'явилися.

Від відселення в запропоновані квартири мешканці згаданих квартир відмовилися, про що церковна громада повідомила листом від 06.12.1996 р.

Відселення мешканців з квартир №№ 1,2,4 будинку № 1 на вул. Мазепи не відбулося з вини самих мешканців.

26.12.96 р. питання відселення мешканців з квартир № 1,2,4 по вул.і.Мазепи в сел.Рудно виносилося на розгляд сесії Львівської міської Ради народних депутатів. З цього приводу прийнята Ухвала № 565 від 26.12.1996 р.

*Додаток №15***Повідомлення про деканальні збори**

ХРИСТОС ВОСКРЕС !

5 травня 1993 року - збори священників Львівського деканату у приміщенні Преображенського храму м. Львова. Початок о 12 годині.

Обовязкова присутність всіх священників. Мати при собі заповнені анкети, які одержали на минулій зустрічі.

Заздалегідь повідомити про об'єктивні причини, що перенесуть Вашу зустріч з деканом. Відсутність священника без поважних причин є свідомим безвідповідальності щодо обов'язків душпастирської праці.

28.04.1993 року

Додаток №16

«Нова назва УГКЦ повинна об'єднати український народ»

НОВА НАЗВА УГКЦ ПОВИННА ОБ'ЄДНУВАТИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД

Протягом століть недоброзичливі сусіди по-різному називали наш народ і Церкву. А росіяни і поляки приймали навіть рішення на державному рівні, аби їх ліквідувати. Росія видавала різні укази, в яких твердила що української нації нема, а є тільки малоруське "наречіє", польський сейм приймав рішення "на знищене Русі". Але знищити український народ таки знищити не змогли, і наш поет Василь Сисоєнко заявив на весь світ: "Народ мій є, в його гарячих жилах козацька кров клекоче і гуде"

Різні назви мала і наша Церква: "Православна", "Уніатська", "Греко-католицька". Щоб відрізнити від поляків римо-католиків, Австрія наділила нашу Церкву прикметником "греко". І хоч ця назва неприродна і не має жодного історичного контексту, вона в трудний час Церкви і народу відрізняла нас від сусідів, котрі старалися асимілювати українців греко-католиків. У різних обставинах наш народ і його Церква в Україні і діаспорі. На поселеннях через прикметник "греко" чужинці нас вважали греками. Коли в Римі з'явився Патріарх Йосиф Сліпий, він доклав усіх зусиль, щоб наша Церква офіційно фігурувала як Українська Католицька Церква східного обряду, а не так як до того часу - "Рутенська". Назва "Українська Католицька" була офіційно прийнята в Римі й цю назву прийняла діаспора. Вона нас на поселеннях відрізняла від греків, але не від римо-католиків. В Україні після виходу із підлілля у назві нашої Церкви залишили слово "греко", щоб нас не отожденовали із римо-католиками-поляками. Церква стала Українською Греко-католицькою".

На останньому Синоді УГКЦ обговорювалося питання найменування нашої Церкви. Надійшли пропозиції прийняти назви "Київська Католицька", "Київська Христова". Чи справді треба замінити назву "Українська" на "Київська". Вдаймося до аналогії найменування Католицької Церкви в наших сусідів. Поляки з гордістю називають свою церкву "РОЛЬСЬКІ Косцьола Католицькі", а не "ГНЕЗЕНСЬКІ Косцьола Католицькі", вони не прийняли назву своєї Церкви від міста Гнезна, в якому хрестили польський народ.

На жаль, під час свого першого урядування наш Президент заявив, що в Україні національна ідея не спрацювала. Поки що не чуємо присяги Українському народові, а тільки "народові України". Якщо керівники Української держави бояться української ідеї, то хай же Українська Католицька Церква не уникає її! Церква Московського Патріархату в Україні називає себе "Українською", але боїться в своїх храмах української мови. Думаю, що не потрібно замінити назву нашої Церкви на "Київську", бо тоді можуть з'явитися "Тернопільська", Закарпатська, Волинська й т.д.

Виключивши слово "греко", мусимо його замінити іншим, щоб нас не плутали із римо-католиками. Думаю для повної назви нашої Церкви потрібно додати слово "православна". І тоді нова назва буде "Українська Православно-Католицька Цер-

-2 -

Усвідомлюю , що це викличе сумеречку і спротив різних Церков в Україні. Багато українців виступають проти слова "католик", бо , кажуть, поляки-католики руйнували українські церкви на Холмщині , Підляшші й інших місцевостях. І при тому забувають , що греко-католицький Митрополит А.Шелтицький заперестував на цілий світ проти такого варварства, коли в той час православний Вашавський митрополит Діонізій мовчав. Православні греки у своїх храмах у Імволі Віри кажуть : "...І в єдину Святу Католицьку Апостольську Церкву...". Так православні греки не бояться слова "католик", та й одна з російських Церков називає себе "Руская Православно - Католическа". Чому ж тоді православним українцям боятися невинного слова "католик".

Любов розтоплює залізо, а ненависть тільки утверджує зло. Як можуть забувати Боже Заповідь- Любов - владика, священники і миряни, які по сьогодні сприймають слів "православний", "православ"я "

Це не шлях Христової Церкви, яка формувалась і виросла на основі заповіді
Божої - ЛЮБОВЕ .

о. Роман Каспринин, греко-католицький перох
свт. Рудно , на Львівщині.

Додаток №17

Лист отця Діонісія Ляховича до о. Романа Каспришина

ПРОТОАРХИМАНДРИТ
ЧИНУ СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО

ч. 378/98

00153 ROMA, ...
Via S. Giosafat, 8 (Piazza S. Prisca)
Tel. 57.80.362

Рим, 09 листопада 1998 р.

Всечесніший о. Романе,

5 листопада ц.р. отримав Вашого листа, за якого хочу Вам сердечно подякувати і висловити Вам признання за Вашу щирю любов до нашої Церкви й Чину. Конкретним виявом цієї священницької любови є Ваше діяльне бажання через конструктивну співпрацю за Божим благословенням допомогти вчинити їх життя кращим. Саме у такому світлі я відчитую й розумію Ваші висловлювання щодо певних, деколи болючих справ, які тривожать серця багатьох вірних. Ми, тут на Заході, ще до легалізації УГКЦ й ЧСВВ в Україні, багато чули і читали про підпільне життя, про його активістів, серед яких було й Ваше ім'я, добре знане як невтомого душпастиря, прикладного сім'янина й людини цілковито відданої справі Церкви й рідного Народу. Приємно відзначити, що Ви й надалі, відчуваючи своїм священницьким серцем церковні проблеми й переживаючи їх, залишаєтеся, як і раніше, активним пастирем.

Відтак, дозвольте подякувати Вам за довір'я до моєї скромної особи, а теж за Вашу безпосередність у порушених питаннях. Це, безперечно, допоможе мені у моєму нелегкому служінні сприяти виправленню всього того, що має бути переосмислене у контексті нових умов і у світлі вказівок та побажань Вселенської Церкви й Апостольської Столиці.

А тепер дозвольте перейти по черзі до порушених Вами питань:

1. Щодо способу проведення **посту**, вказаного у *Календарі "Світла"* треба сказати, що він видається у Канаді і першою мірою стосується канадійської дійсности а не інших країн. (Саме це й слід було б вказати у *Календарі*). Про тривалість і спосіб говіння у кожній поокремій країні, де умови й спосіб життя відмінні (ККСЦ, кан. 883 § 1), як відомо, вирішує місцевий єпарх; він може давати диспенси від посту керуючись засадами душпастирської второпності та духовним добром вірних (ККСЦ, кан. 1536, § 2; 1538, § 1). Оскільки мені відомо, минулого року подібна диспенза від Різдяного посту була дана вірним Львівської Архиепархії на день 1-го січня (Новий Рік) з тим, щоб вірні зустрічаючи його за новим календарним стилем, не почувалися формально винними у порушенні церковних приписів щодо посту.

2. Щодо слова *православний*. Воно міститься у богослужбових книгах староцерковно-слов'янською мовою виданих під час і по 2-й світовій війні у Римі та апробованих Апостольським Престолом і саме ці книги треба вживати й на них взоруватися. Всілякі молитовники й книги набоженств видані чи то поокремими особами, чи то чернечими

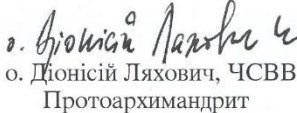
Згуртуваннями чи якимись видавництвами не можуть замінити богослужбово-літургійних книг (ККСЦ, кан. 656 § 1). Якщо вони мають апробату місцевого ієрарха то можуть служити виключно для приватного вжитку (ККСЦ, кан. 656 § 2). Звідси, ніхто не має права самовільно змінювати церковно-богослужбових книг чи їх самовільно спотворювати, бо це було б виявом гордості й нехтування Церквою та її Ієрархією, а теж спокусою для наших братів, які ще не перебувають у повній єдності з Апостольською Столицею. На жаль, як самі наводите приклади, такі випадки ще трапляються. Ми зі своєї сторони намагаємося їм запобігати наскільки це вдається. Як Вам відомо, тепер в Україні намножилося багато всіляких комерційних видавництв й друкарень, які маючи на увазі тільки прибутки, не звертають увагу на духовний, канонічний, екуменічний, літургійний вимір, друкованого слова. Що стосується вживання богослужбових книг, то тут треба також керуватися душпастирською второпністю в залежності від обставин й добра вірних, яких треба постійно навчати й виховувати. Не можна від них вимагати того, чого вони на даний час не можуть сприймати. У цих справах треба бути вельми делікатним, як Ви це напевно знаєте із свого власного душпастирського довголітнього досвіду. Наприклад, у давніше виданих слов'янських текстах Акафісту Богородиці у кондаку б стояло слово "блядива". Воно з часом набрало дуже негативного, вульгарного значення і тому справедливо було замінене словом "буєслов'яца".

Щодо **вживання чи невживання** слова *православний*, то наш ЧСВВ керується вказівками ієрархії УГКЦ та принципами душпастирської второпності. Такі вказівки дані Блаженнішим Мирославом Іваном, кардиналом Любачівським і містяться у його *Листі до країнських Владик в Україні* ((6..5.1989), [Архів Канцелярії УГКЦ, Рим, Madonna dei Monti, 3], а тепер практично повторені останнім (1998 р.) Синодом єпископів. Якщо деякі наші ченці, як Ви пишете, "ведуть боротьбу проти слова "православний" чи ділять із-за нього село, то це не заслуговує жодної похвали, як не заслуговує похвали поступування тих священників, які пересадно це слово вірним пропонують; тим вірним, котрі із-за свого важко пережитого досвіду переслідувань цього слова не сприймають. Я думаю, дорогий отче Романо, що час, який є найліпшим лікарем у Божих руках, допоможе нам ці проблеми спільно розв'язати і тому варта бути терпеливими та вироzumілими одні до одних, але при цьому дозвольте заспокоїти Вас і заявити, що наш ЧСВВ не є понад Церквою, чи церквою в Церкві, чи біля Церкви, але він є **в** Церкві й **для** Церкви. Наш Чин не претендує на якесь особливе керівництво у Церкві, а тим більше не збирається забувати славних мужів-попередників, духовна й письменницька спадщина, яких завжди буде для наших ченців предметом дбайливого ставлення й вивчення. Більше того, деякі із наших ченців, як Вам відомо діяльно заангажовані у беатифікаційний процес цих визначних особистостей, а наші видавництва приготують й друкують їх твори.

3. Щодо поведінки наших ченців у Словаччині, то тут, наші ченці найбільше ще захищають своїх вірних від словакізації. Маю багато прикладів, щоб це підтвердити.

На закінчення дозвольте ще раз подякувати Вам за листа й побажати Вам рясних Божих ласк за молитвами Пресв. Богородиці й всіх Святих.

З любов'ю у Христі та належною пошаною Ваш у Господі,

о. Діонісій Ляхович, ЧСВВ
Протоархимандрит

Всеч. о. Роман Каспришин
вул. Лісна, 35
м. ЛЬВІВ - РУДНО
УКРАЇНА

Додаток №18

Ординаріат Івано-Франківської єпархії

ОРДИНАРІАТ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ НАКАЗУЄ

1. В душі екуменізму не вживати слово "православний", а "всіх вас християн".
4. Після св. Причастя Найсвятіші Дари споживати на престолі, а не на проскомидійнику.
5. На читаній Службі Божій немає Малого входу з Євангелієм.
8. На слово "воплотився" всі легко схиляють голову /підчас "Єдинород-
9. Під час "Вірую" воздухом не помахувати.
10. Дітей дошкільного віку /сім років/, які ще не сповідались та немає в них свідомости гріха не можна причащати.
14. Заамвонну молитву на читаній Службі Божій не читати перед Іконостасом.
16. Продовжувати в нашій католицькій практиці відправляти Суплікацію, Молебень до Найсвятішого Серця Христового та Матері Божої, Св. Годину, Інтронізацію найсвятішого Серця та Хресні Дороги.
17. Св. Причастя вірні приймають клячачи.
20. Найсвятіші Дари переносимо на бічний престіл через відчинені царські двері.
34. Продовжувати вживати дзвіночки підчас Служби Божої.

Примітка.

Всіх заряджень єпископів Івано - Франківської єпархії Софронів-Дмитерка та Мудрого є 36; решта 25 мають пасторальне значення і їх видано, мабуть, як реакцію на письмо Конгрегації для Східних Церков п.н. "Інструкції відносно аплікації літургійних приписів згідно з кодексом приписів Східних Церков", що появилсь /місяці січні 1996 року з підписами кард. Сільвестріні та архієп. Марусина.

Познайомившись з обома письмами, з яких одне - "Інструкції..." закликає нас ... "пізнати, поважати, зберігати й плекати незвичайно багату літургійну й духову спадщину християнського Сходу, бо це потрібне для вірного зберігання повноти християнського передання і для звершення з'єднання східних і західних християн", а друге - "Наказ Івано-Франківського Ординаріату вводить наново римо-католицькі практики, пригадується народне прислів'я: "Піп у дзвін, а дідько в калатало".

Додаток №19

Лист єпископа Харківського і Полтавського Ігоря Ісиченка від 25 квітня

1996 р

УКРАЇНЬСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА

Єпископ
Харківський і Полтавський
Ігор Ісиченко

25 квітня 1996 р.

Дорогий Отче Романе!

Сподіваюся, Ви не прийняли мою довгу мовчанку за образу з приводу згаданої публікації. Та проблема є надто мізерна, і я мусив її згадати лише про всяк випадок, для застереження. Надрукований уривок не містив жодного слова, якого я сам не подав би до газети. Однак мушу пильнуватися необачних слів і недоречних публікацій, бо не бракує людей, котрі б воліли обернути найменшу похибку на шкоду і мені особисто, і, що найприкріше, Церкві. А не відповідав я довго через природню для посту й свят зайнятість – і знаю, що Ви, як парох, це зрозумієте.

Требник Петра Могили маю в канцелярії, але оскільки в нас ще немає ксероксу, скопіювати потрібні Вам сторінки складно, бо треба розшивати книгу й нести до якоїсь фірми. Може, зробимо так: я матиму на увазі Ваше прохання, а Ви не посоромитесь нагадати про нього через кілька місяців. Там же щось вигадасмо.

До проблеми вибору відповідного перекладу гебрейських або старогрецьких слів нас повертає не тільки зміна мови богослужіння, але й еволюція культури, стан суспільної свідомості, цивілізації врешті решт. Семантика слів як "раб", так і "слуга" не зовсім відповідає нашим сучасним уявленням про стосунки християнина з Отцем Небесним. Але наскільки потребує переклад біблійних понять пошуку аналогів стародавнім реаліям у системі суспільних відносин постіндустріального світу? Це велика герменевтична проблема, яка виводиться на загальну доктрину мови нової євангелізації, що її потреба може не відчуватися хіба що вкрай засліпленими побутовими турботами людьми в сані і без сану.

Питання про дисципліну в УАПЦ болюче. Адже для абсолютної більшості в Церкві зразки правних стосунків вичерпуються синодальним досвідом Московського православ'я або новітніми спробами опанувати норми західньої демократії в політичному житті та державному устрої. Будуючи нашу єпархію, намагаюся причетних до цього тримати в свідомості неприйнятності демократичного устрою для Церкви, за природою своєю теократичної, де діяння Благодати Святого Духа виявляється через

соборовий розум і провід духовних осіб, що регулюється церковним правом. Опір є. Декому більш подобається анархія, декому – абсолютна влада священника, не обмежена ані правом, ні єпископом, ні громадою. Маємо в Харкові Іоано-Богословську церкву, за відкриття якої я свого часу чимало боровся, і вона по поверненні з УПЦ-КП відмовилася ввійти в мою юрисдикцію, формально визнавши зверхність архиєпископа Петра Петруся. Нещодавно я відмовився висвятити без іспиту кандидатів до священства. І полтавські галичани з нашої громади повезли їх до іншого архиєрея, правда, без великого успіху. Таких прикладів не бракує. А чинне законодавство провокує їхнє зростання, бо принципово відкидає традиційний устрій Церкви, апелюючи до окремих громад. Тим не менше, дисципліна в нашій єпархії – може, через її невеликий розмір, – наразі тримається, хоча сили до цього треба докладати постійно. А без канонічної дисципліни Церква вже не є Церквою. І коли всерйоз дбати про подолання розбрату, неодмінно мусимо навести порядок кожен у себе вдома, поєднати на ґрунті права кожну з церковних громад – а відтак самі не помітимо, як зникнуть найістотніші перешкоди до об'єднання – реального, канонічного, а не штучно зініційованого малоосвіченими ділками від політики.

Прошу передати найсердечніші великодні вітання Вашим парафіянам і нашим спільним друзям з газети "Вірую".

Христос воскрес!

єпископ Київський і Полтавський

Додаток №20

«Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!»

Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю †

Таким закликком закінчує свій вірш "І мертвим, і живим, і не-народженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє" Т.Шевченко.

Ці слова актуальні і в наш час, в нашій Україні, в якій не хочуть обіймитись брати-українці не тільки в парламенті, але і в Церкві.

Двадцять першого вересня цього року в день Різдва Божої матері я був запрошений парохом греко-католицької громади села Вороців о.Степаном Глушаком на храмовий празник. Село поділене на дві релігійні громади: греко-католицьку і православну Київського патріярхату. Парохом православної громади є о.Антін Балух. Довгі роки в Самостійній Україні в селі була велика ворожнеча між односельчанами, навіть між родинами: братами, сестрами. Православна громада не пускала роками греко-католицьку до храму і греко-католики були змушені молитись під церквою на дощі і морозі.

Після звернень греко-католиків до світської районної влади і судів багатьох інстанцій православна громада пустила братів греко-католиків в храм, але не пустила в святилище. А греко-католики змушені нарушати обряд і відправляти Святу Літургію на тетраподі, хоч такої постанови Львівської Обласної Ради про почергове користування немає. Такий вчинок православної громади дискримінує і кривдить греко-католицьку громаду.

Яка ж мотивація такого не християнського поступку православного пароха, який належить до патріярха Філарета і виголошує в цій церкві, як і кожний священик: "Возлюбім друг друга, щоб однодумно визнавати"? Православний парох каже, що його парафіяни не хочуть в святилище співбрата-священика пускати, що після канонів православної Церкви не можна на одному престолі дві Святі Літургії служити і т.п.

Ці аргументи безпідставні. Бо в багатьох храмах православні і греко-католики служать на одному престолі в один день дві Св.Літургії. Та й православні в своїй церкві на вул. Городоцькій у Львові, в якій парохом є о.Сеник, правлять в неділю дві Св.Літургії на одному престолі. Можна б і зробити другий присутний престіл і на ньому правити, але і на це православний парох не погоджується. Америка далеко і немає можливості познайомити православного пароха села Вороців із православною парафією м.Чікаго, яка сама запропонувала і роками пускала братів греко-католиків у свій храм, поки вони будували свою церкву.

- 2 -

Цей православний священик добре розумів слова Єв.Літургії:
"Возлюбім друг друга, щоб однодумно визнавати."

В день Храмового Празника у Вороцівському Храмі атмосфера була напружена. православний парох не закликав у своїй проповіді до любови ближнього, а казав, що вороги перешкаждали скоріше помалювати церкву, але уряд таки наведе порядок. А районні урядові чинники прислали тільки похдорвлення обидвом громадам, але не усунули несправедливості, яку чинить православна громада греко-католицькій. В свій час греко-католики звернулись із проханням до патріярха Філарета і патріярх сказав усно: "Мовинні пускати в Святилище вас". але не дав такого наказу на письмі. А для православного пароха цей усний наказ патріярха не дійсний.

І певно представники Вороцівської греко-католицької громади мусять ще звернутися до патр.Філарета, щоб дав письмовий наказ пускати братів у Святилище Церкви, яку збудували їхні діди і прадіди, щоб наказав православному пароху прислухатись до заклику Т.Шевченка і таки обняти братів. І тоді "мати усміхнеться, заплакана мати".

о.Роман Каспришин,
греко-католицький парох Гудна.

Додаток №21

Лист бр. Ігоря до о. Романа Каспришина від 27.01.1998 року

27-1-98
РимСлава Ісусу Христу!
Дорогий отче Романе!

Пишу Вам листа вже з Риму. Зараз готуюся до іспитів, які повинні би бути в лютому. В основному це загальні предмети. Тому не можу детально поки що відповісти на питання коли саме навмисно слово „православний“ у наших службниках. Це факт, що було слово „ортодокс“ вже на Халкидонському Соборі і всі про це знають. Інше питання є як переклади на ~~у~~ церк.-слов. мову це слово? Відв'язаво з часом Вам напишу. Якщо ^{по-}грецьки „слава“ буде „докса“ то звичайно співаємо „Слава Тобі, Господи“ а не „Віра Тобі, Господи“.

В монастирі оо. Василіян в Римі майже всі священники вживають це слово (православний) так само і оо. Єзуїти в руській мові. Це навіть не може бути і мови, щоб його викинути з наших релігійних текстів. А що оо. Василіани виступають проти нього, то це їхні амбіції, які протирічать їм самим і тому ніяких серйозних підстав не мають. Що стосується єп. Марушика, то він не вживає це слово на вході, так як і єп. Мудрий...

-2-

Прочитав у "Церк. Віснику" рецензію на вашу статтю п. Є. Іванківа. Дуже гарно написано. Взагалі, тут періодика приходить з великим запізненням, на жаль.

В монастирі Гротта-Феррата мені ще не доводилось бути, але я був у грецькій колегії св. Атаназія. Досить гарно служать вечірню, а літургія не дуже гарно служиться, бо вони співають по-італійськи і по-албанськи.

Також в рубриках вони недбали, царських врат взагалі нема, тільки завіса. Подібно служать як у нас в Ташчуні. Я відвідав там само грецьку православну церкву, досить гарно там співають, гарні ікони, але хреститься дуже недбало (особливо миряни), священники - трохи краще.

Ви хотіли познакомиться з оо. Єзуїтами. Вони називають себе східними, але насправді - майже всі латинники, є біритуалісти. Мені здається, що важко для людини, яка виросла в західному обряді практикувати східній. Це - для них щось штучне, якась екзотика. Бувають винятки, як о. Кшимент Ментуцький, але рідко. Також вони - страшенні москвофіли

-3-

і „антиуніяти“. Не всі, але більшість.
Я можу написати адресу.

Пишіть російською мовою.

Mons. Richard Cemus, SJ (це ректор
Pont. Coll. Russicum (католік, Вік-тех)
Via C. Cattenea 2A
00185 ROMA

Italia.

можете написати, ~~якщо~~ ^{може} він від-
повість, то може щось з інших
отців захоче листуватися з Вами.
Взагалі всі вони зайняті. Цілими
днями сидять в бібліотеках, не дуже
люблять спілкуватися і щоб з ними
говорити треба мати відвагу і при-
чине. Сла жаль.

Тепер напишею Вам адресу греко-
католицького священника в Будапешті.
Він не знає української мови, тому
пишіть по-німецьки.

LADISLAUS KÜN
1084 Budapest,
Bérgocsis u. 41 I/4.

Якщо будете писати, то будь-ласка
не пишіть, ~~чи~~ ^{хто} ці адреси дав Вам.
Вибагте, що може щось не так написав.
Щиро здоров'я Вас, Ваших рідних і
багато всього найкращого. Наступного
разу постараюся Вам дати ще адреси
і інформацію. З любов'ю у Христі Ігор

Додаток №22

Лист владыки Івана Прашка до о. Романа Каспришина

ЕПАРХІЯ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ КАТОЛІКІВ
В АВСТРАЛІЇ І НОВІЙ ЗЕЛАНДІЇ

Bishop's Chancery, 35 Canning St., N. Melbourne, Vic. 3051. Tel.: (03) 329 7417.

Христос Раждається !

1. січня 1992 р.

Всеч. о. Роман Каспришин
Рудно - Львів

Всечесніший Отче Парох !

З празником Різдва Христового бажаю Вам всього найкращого,
а особливо багато різдвяної радості і миру для душі і тіла
Христос Раждається !

Дуже дякую за Вашого довшого листа, який я з увагою прочитав два рази і в багатьох справах я вповні з Вами згідний, а в деяких думаю, що треба інакше підходити, ось хочби слово "православний". Коли я був в асисті нашого Патріярха, приміром: в Дрогобиччині чи в Станиславові то я відчув^{що} коли б уживати це слово то було б досить велике замішання. Я думаю, що тут треба людей і священників поводити перевиховувати вже в семінарії, через пресу, при помочі проповідей і гутірок. Правда, на жаль і в Станиславівській семінарії і в пресі поступають інакше, поступають проти науки Церкви, проти вказівок нашого Патріярха, але може з часом зміниться...

Про св. пам. о. Осипа Годунька, якого я знав ще в 1935 році і тепер зустрічав його, я постараюсь, щоб про нього була допись в Церкві і Життя - Вічна Йому Пам"ять !

Добре, що Ви тепер довідуєтесь до нашої Духовної Семінарії в Рудні і напевно орієнтуєтесь яке там життя і які кандидати на священників. Я виніс добре вражіння зі зустрічі з питомцями, а перш за все, як я бачив цей будинок, а вони таки перезимували в ньому то вже за це належить їм перейти на другий рік студій. Здається, що цього року, так бодай мені писав наш Патріярх, питомці будуть в кращім положенні.

Щиро здоровлю Вас, Вашу дружину і цілу родину та бажаючи Вам щасливого і благословенного нового року, благословлю всіх з цілого серця

в Христі відданий

+ Іван Бн. Меллб. св. Петра і Павла

Додаток №23

«І від рідної мови хотіли нас визволити!»

І від рідної мови хотіли нас "визволити"!

У "визволеній" більшовиками Україні до суду звернувся побитий селянин.

"Яким образом вас так побілі?"

"Та то пане не образом, а лишнею від воза".

"Визволителі-окупанти" ігнорували українську мову, а в державних установах /як і тепер часто зустрічаємо в незалежній Україні/ по-слуговувались незрозумілою тоді нашому народові російською мовою. Минали роки і деякі "старші брати" державно-партійні службовці, таки не вивчили українську мову і зверталися до наших селян російською.

При прийомі свинарки в партію працівник райкому запитав: "А какое у вас образование?"

"Та маю вдома образи: Ісуса Христа і Матінку Божу".

"Арторг колгоспу нервово перервав свинарку і перевів розмову в інше русло.

Так виховували та "просвіщали" український народ "старші брати визволителі". Та наш народ не корився, показав свою вищість від окупанта, вивчив його мову, навчався нею в інститутах, щоб працювати і приносити крест своєму українському народові і його Самостійній Державі.

У тяжких умовах наш народ не покоровся окупантові, а дуже часто висміював його поведінку у віршах і піснях.

Одного разу, коли наша Церква була у підпіллі, мене підвезив селянин саньми із села Тяглів Сокальського району до міста Велза після Різдвяних Свят. Була гарна погода, коні швидко бігли по засніженій дорозі і дядько заколядував нову колядку на мелодію "Тріє царі де йдете". Запам'яталась мені одна стрічка цієї народної коляди:

"Три чекісти, де йдете?!

В Україну ідем,

Зруйнуем, зрабуем,

І не вернемся!"

Сумна правда прозвучала у тій коляді. Зруйнували і зрабували вони нашу Україну, багато з них вернулося, багато їх ще є і тихомовно руйнують Україну. Про це нам треба пам'ятати!

О.Роман Каспришин,
греко-католицький парох Рудна

Додаток №24

Запрошення взяти участь у чині умивання ніг

УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА
Курія Львівської Архиепархії

Львів, 12 квітня 2002 року
вих. ЛВ 02/ 192

**Всесвітлішому Отцеві
Роман КАСПРИШИНУ**

Львів-Рудно, вул. Лісна, 35

Слава Ісусу Христу!

Всесвітліший Отче!

За порученням Блаженнішого Любомира повідомляю, що Блаженніший ласкаво просить Вас взяти участь у чині умивання ніг під час Святої Літургії в Архикафедральному Соборі св. Юра у Великий Четвер.

Початок Богослуження о 10-00 год.

*З нагоди світлого празника Христового Воскресіння
приміть мої щирі вітання.
Нехай світлий празник Христового Воскресіння наповнить Ваше Серце
миром радістю і любов'ю.*

о. Роман Кравчик
Адміністратор Собору св. Юра

Додаток №25

«Спогад про радника Митрополичої Консисторії отця Константина
Стисловського»Спогад про радника Митрополичої Консисторії
отця Константина Стисловського

Після забрроні УГКЦеркви Боже Провидіння нас не опустило. Наша Церква, Семінарії і Монаші згромадження пішли в підпілля. Навчання в підпільній семінарії відрізняється від студій легальних. Потрібно було собі знайти вчителя і безпечне помешкання для навчання. Підпільний Владика і одночасно протоігумен отців редемптористів Філімон Курчаба запропонував мені і Петрові Городоцькому звернутись до о.Константина Стисловського. Отець згодився бути нашим вчителем і ми почали відвідувати Отця в назначений час. Мешкав о.Константин із своєю старенькою мамою в невеличкому двокімнатному помешканні. Лекції о.Стисловського були не монотонні, а живі й цікаві.

На наші запитання наш вчитель часом відразу не відповідав, а записував собі питання і на наступній лекції витягав із шафи декілька книжок і, спираючись на них, давав нам відповідь. "Хлопчики, пам'ятайте, що все в голові трудно втримати, можна дещо і призабути, але головне те, щоб знати, в яких книжках шукати", - навчав нас о.Константин.

Походив отець Стисловський з багатодітної священничої родини. Батько його о.Микола Стисловський був парохом в с.Дев'ятники біля Вібрики. В родині було дев'ятеро дітей, 4 хлопці і 5 дівчат. Після закінчення Богословський студій і висвячення в безженному стані, о.Константин довгий час обслуговував різні тимчасово вакантні парафії. Пізніше був прикликаний Митр.Шептицьким до Архикатедрального Собору Св.Юра. Тож, коли наступив погром нашої УГКЦеркви, о.Стисловський був арештований як і всі Юрські священники. Тактика КГБістів в той час була така: "Спочатку арештувати, а потім шукати "злочинів".

Допитували переважно вночі. Слідчий мінє час від часу тактику. То грозить і кричить, то робиться ніби лагідний і підступно запитує: "Ви часто були учасниками нарад в Юрський палатах. Що там говорили?". На це о.Стисловський відповідав: "А що там є в цій течці, котра лежить на вашому столі?" "Не могу Вам про це сказати, це є секрет"- відповідав КГБіст. "Я теж не могу вам сказати, що говорили в Юрських палатах, бо це теж є секретом", - відповідав о.Константин. І все ж таки КГБісти, використавши шантаж, знайшли свідка, котрий дав свідчення про "злочини" о.Константина.

Про це отець розповідав нам так: Душна, переповнена тюремна камера. В нею заштовхнули мужчину, котрий плакав як мала дитина. Коли деякі в'язні почали сміятись, то о.Стисловський дав цьому плакучому в'язневі місце біля себе і спитав його, чому він плаче. І в'язень розповів про себе. Він є вчитель, вертав із німецької

- 2 -

неволі і КГБісти сказали йому, що пустять додому, коли посвідчить і підпише зізнання на одного священника, що той священник при німцях виступав із антирадянськими проповідями. Він посвідчив цю неправду, але додому його не пустили, а кинули в цю камеру, в якій сидів о.Константин, на якого він свідчив.

"Не плач, це ти на мене свідчив, я тобі прощаю, але не будь більше таким нерозумним", - сказав о.Стисловський оцьому бідному і обдуреному вчителю. На основі таким нечесним способом доказаних "злочинів" о.Константин був засуджений на довгі роки тюрми.

Порівнюючи теперішні міжконфесійні протистояння духовенства і мирян в Україні, згадую розповідь о.Стисловського про тюрмний екуменізм. Український православний священник запропонував о.Константинові взаємно висповідати один одного, бо невідомо, чи буде така можливість кожному висповідатись у священника своєї конфесії. І вони в цій страшній неволі висповідались один в другого.

На волю, чи як жартома казали засуджені, у "велику зону" о.Стисловський вийшов із підірваним здоров'ям. Але мусів таки влаштуватись, як тоді казали, на суспільно-корисну працю, щоб до-робити до пенсії.

Працював отець теж як душпастир підпільно. Служив Св.Літургії, хрестив, сповідав, вінчав і навчав нас, кандидатів до священства.

"Священик, лікар і вчитель повинні ціле життя навчатись, не забувати за книжки. Бо коли, хлопчики, забудете за науку, то гріш вам ціна, звітрієте", - навчав нас о.Стисловський.

В травні 1971 року о.Константин перенісся у Божі засвіти. Через рік померла і мати о.Константина на 96 році життя.

У похороні взяли участь численні священники, парафіяни-підпільники і його учні.

Прощаючи покійного, священник і шкільний товариш сказав: "Костик, ти в житті був строгий до нас, товаришів, і до себе, але справедливий".

Поховали о.Стисловського на Янівському цвинтарі у Львові біля монахів-студитів, недалеко могил Січових Стрільців.

Тож спочив біля подвижників Божих і борців за волю України.

о.Роман Каспришин
греко-католицький парох Рудна

ІЛЮСТРАЦІЇ

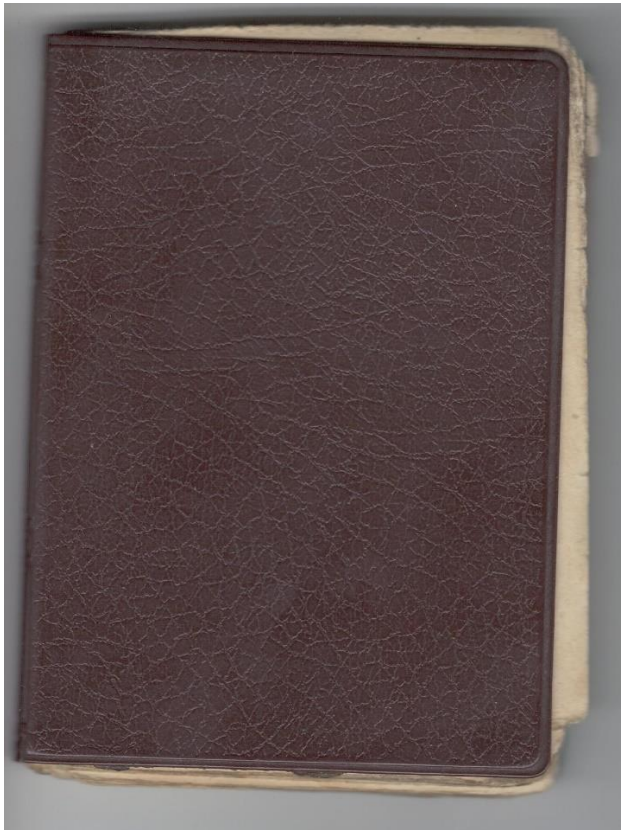

Початок 90-х, панахида біля «Тюрми на Лонцького» (зліва на право: о. Ігнатій Голинський, о. Роман Каспришин, о. Володимир Чучман)

День Незалежності. Панахида за всіх, хто загинув за незалежність і волю України

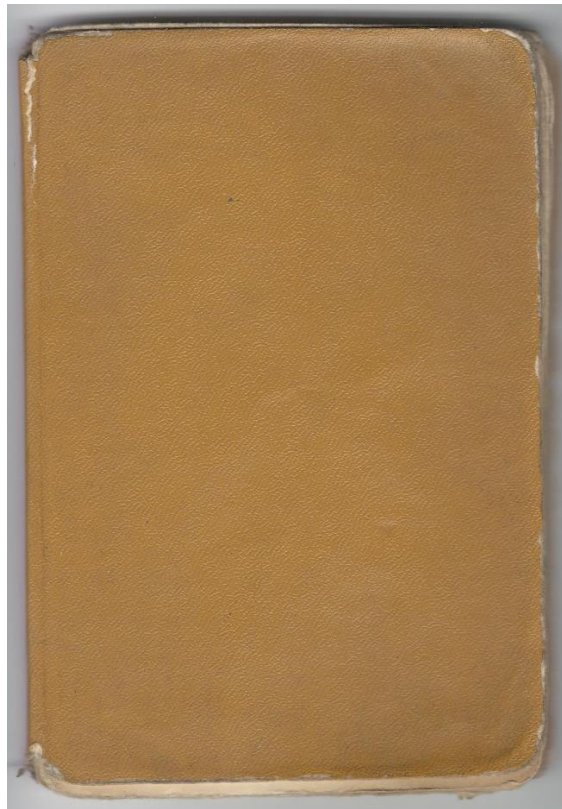

Піснь св. Хрищення.
 Свяс. В імя Отця + і Сина +
 і Св. Духа +. Амінь.
 Пізнійше кладе праву руку на
 голову дитини, каже:
 Господеві помолімся.
 відп. Господи помилуй.
 Господи, Боже правди, в
 Твоім імені та в імені Твого
 єдинородного Сина і Твого
 Святого Духа кладу свою
 руку на Твого слугу (Твою
 слугу) Н, що встоївся

Возглас:
 Ради доброти і благодати
 свого єдинородного Сина, з
 яким Ти благословенний, з
 пресвятим, добрим і живот-
 ворним Своїм Духом нині,
 завжди і навіки. Амінь.
Освятення води (якщо
 немає освяг.)
 Господи, Боже Вседержите-
 лю, Творче кожного видимого
 і невидимого сотворіння, Ти
 сотвори в небо і землю, море
 та все, що є в них.

Власноруч переписана літургійна книга: «Требник»

На зустріч йому зі всіма свя-
тими и увійти беззаборонно у
гертог небесної слави його і ца-
рювати з ним в безкоńczні віки,
амінь.

Гімн святого
Миропомазання.

Тая ж тай, і сретю, що тайна св. миропо-
мазання за уставом святої сідної
Церкви завжди прилучується до
святого черещення.

Якщо хтось перед тим був тіль-
ки охрещений, то тоді миропома-
зується окремо.

Як диякон скаже:
Благослови, владико,

Власноруч переписана літургійна книга: «Требник»